

Onsdagen den 1 februari

Kl. 10.00

---

*Allmänpolitisk
debatt*

§ 1 Justerades protokollet för den 24 januari.

§ 2 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1977/78:86 till näringsutskottet§ 3 Föredrogs och hänvisades
Redogörelser och förslag
1977/78:2, 7, 8 och 12 till finansutskottet§ 4 Föredrogs och hänvisades
Motion
1977/78:1721 till utbildningsutskottet§ 5 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningar 1977/78:122–124**§ 6 Allmänpolitisk debatt**

OLOF PALME (s):

Herr talman! Såvitt man kan bedöma är det sista gången som Per Ahlmark deltar i en allmänpolitisk debatt som ledare för folkpartiet. Per Ahlmark har ju det senaste dygnet varit föremål för omfattande hyllningar, men jag tycker att det även från denna talarstol är på sin plats med några ord av uppskattning, tack och lyckönskan.

Per Ahlmark har anfört personliga skäl för sitt beslut, och för det får vi känna respekt och förståelse.

Jag har i varje allmänpolitisk debatt under de senaste åren uttalat vår respekt för att Per Ahlmark har fullföljt den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken och för de insatser som han och hans departement där gjort. Det är därför mycket lätt för mig att upprepa detta i dag, och jag utgår ifrån att det inte är detta ihållande beröm från en motståndare som har kommit Per Ahlmark att ompröva sin politiska ställning.

Jag har i ett uttalande sagt att jag tycker att Per Ahlmark har spelat en viktig roll i idédebatten i vårt samhälle. Jag skall, herr talman, gärna bekänna att jag gillar personer som i detta kanske litet försiktiga och slätstrukna samhälle förmår visa lidelse och engagemang för sin sak, även om jag inte i allt delar deras åsikter. Per Ahlmark och jag har ju under nu väldigt många år haft rätt våldsamma bataljer på den fria debattens olika arenor, och åtminstone

tidigare kunde det väl förekomma ett och annat ungdomligt överord från båda håll, fast det är numera glömt och förlåtet. Vad man minns är rejäla och hederliga tag som på intet sätt störde de rent mänskliga kontakterna. De mötena minns jag med glädje och viss saknad.

Nu har ju Per Ahlmark det mesta ogjort, och jag får väl här önska Per Ahlmark, om inte lycka till, så i varje fall all framgång i det han kan tänkas företa sig. Jag misstänker på goda grunder att vi kommer att få höra av honom i väldigt många olika sammanhang.

Herr talman! Låt mig härefter övergå till de mera vardagliga frågorna. Socialdemokratin har i den borgerliga otrygghetens tid tre mycket viktiga uppgifter.

Det är vår uppgift att föra fram den mycket berättigade och växande kritiken mot den borgerliga regeringspolitiken, som folk upplever den.

Det är vår uppgift att i dagsläget anvisa en offensiv politik som kan föra landet ur dyrtid och arbetslöshetshot, ur de minskande investeringarna och den sjunkande levnadsstandard, ur de snabbt ökande underskotten och utlandsupplåningen.

Det är vår uppgift att långsiktigt forma en politik som kan komma till rätta med djupgående brister i samhället – utslagningen av människor ur arbetslivet och samhällsgemenskapen, hoten mot miljön – trygga byggandet för framtiden och fördjupa människornas inflytande över sina arbetsplatser och sin framtid.

Dessa uppgifter är våra uppgifter. Inte därför att vi vill eller kan utestänga andra partier. Men vi socialdemokrater har alltid sökt skapa en bred folklig samling kring politikens huvuduppgifter. Nu möter vi en hårdnackad borgerlig blockpolitik. Det är inte bara så att man söker regera mot socialdemokratin och arbetarrörelsen. De normala kontaktvägarna i politiken har nästan helt slammat igen. Den borgerliga regeringens politiska isolering förenas, som vi upplever det, med en isolering från människornas vardagsupplevelser, som egentligen är djupt allvarlig.

Jag skall i detta anförande ta upp dessa socialdemokratins och arbetarrörelsens uppgifter. Det måste med nödvändighet bli summariskt.

1977 blev det sämsta året ekonomiskt sett sedan vi sist hade borgerlig regering. Inflationen härjade och gick upp till mer än 16 % på dagligvaror. Reallönerna drevs tillbaka. Levnadsstandard minskade för de allra flesta. Den samlade produktionen av varor och tjänster gick tillbaka. Störst var tillbakagången på för framtiden särskilt viktiga områden, industriinvesteringarna och bostadsbyggandet. Samtidigt ökade underskotten i vår ekonomi mycket kraftigt. I maj angav regeringen underskottet för detta budgetår till 13 000 milj. kr. Förra månaden hade det stigit till 33 000 milj. kr.

Denna beskrivning av 1977 är tagen ur den redovisning som den borgerliga regeringen ger i sin finansplan. 1977 blev inte bara ett förlorat år, det blev ett tillbakagångens år.

Det är inte bara fråga om torra siffror i regeringens finansplan. Det är framför allt en hård och kall verklighet i människornas vardag. Detta förefaller den borgerliga regeringen vara okänslig för.

Hur tror ni det känns för en ensamstående mamma eller pappa som lever på knappast möjliga ekonomiska utrymme, som dessutom sliter i ett hårt och mödosamt arbete och som ofta upplever en känsla av otillräcklighet när det gäller att skapa trygghet och stimulans åt sina barn? För dem har den borgerliga otryggheten betytt de ständiga prishöjningarna som gnagt hårt på hushållskassan. Hotet om arbetslöshet har ökat. De växande klyftorna till grupper som har det hyggligt väcker bitterhet. För dem som trodde på centerpartiets löften om stöd åt låginkomsttagarna och vårdnadsbidrag, eller för dem som trodde på moderaternas löften om 5 % prisökningar, blir känslan av att vara orättfärdigt behandlad så mycket starkare.

Hur tror ni att byggnadsarbetarna skall förstå att just deras kamrater i Forsmark skall offras för att centerns redan sargade ansikte skall åsättas ett litet plåster? Hur förklarar ni för dem att de skall gå arbetslösa när landet behöver deras arbetsinsatser och deras yrkeskunskap för att bygga de industrier vi behöver och de bostäder vi behöver?

Det är ungdomarna som är hårdast utsatta för arbetslöshetens gissel. De drivs lätt in i känslan av att sakna värde, därför att samhället och arbetslivet inte behöver dem. De upplevelserna kan sätta djupa spår i en självkänsla som kanske redan är spröd. Och då är risken stor att komma på sned. Vad vet ni om oron i alla de familjer där man undrar hur det skall bli för barnen när de lämnar skolan?

Man har en känsla av att regeringen har en väldig distans till den oro – oron för jobben, för levnadsvillkoren, för barnens framtid – som människor faktiskt känner i den borgerliga otrygghetens tid. Nu kan det visserligen sägas att den borgerliga regeringspolitiken främst har drabbat de grupper som har sin politiska förankring i socialdemokratin – de stora grupperna av arbetare och tjänstemän, pensionärer och barnfamiljer.

Men det vore fel av mig att säga att 1977 års tillbakagång endast drabbat vissa grupper. I ett utvecklat industrisamhälle kan ingen grupp vara betjänt av att landets produktionsresurser inte tas till vara, att investeringarna, bygget för framtiden, går tillbaka, att klyftorna ökar och skapar risker för social oro.

Enligt den analys som herrar Bohman och Mundebo presenterar i finansplanen har de borgerliga ingen del av ansvaret för den uppkomna situationen. Där finns inte en millimeter av självkritik eller självvrannsakan. Man skyller ifrån sig.

Man skyllde ifrån sig på den socialdemokratiska regeringen. Det är man numera, glädjande nog, försiktig med sedan vi i all stillsamhet påpekat att de borgerliga partierna, framför allt moderaterna, i oppositionsställning ständigt kom med överbud i den ekonomiska politiken som uppgick till många miljarder kronor.

Man skyller på att lönerna är för höga. Men enligt tillgänglig statistik ligger Sverige nu på sjunde plats i Europa när det gäller arbetskraftskostnader. Hur långt är det egentligen meningen att vi skall rutscha i utförsbacken innan vi blir nöjda?

Man skyller på den internationella konjunkturen. Det är riktigt att vi måste

påverkas och har påverkats mycket negativt av den internationella krisen. Denna utdragna internationella kris kan självfallet inte den borgerliga regeringen lastas för. Denna kris ställer under alla förhållanden, under varje regering, ett litet land inför mycket svårbemästrade problem.

Det dåliga resultatet för 1977 beror emellertid framför allt på en dramatisk nedgång i den inhemska efterfrågan. Den avgörande förklaringen till den sänkta levnadsstandarden under 1977 är den borgerliga regeringens inflationspolitik.

I sina något desperata försök att bortförklara den snabba inflationen och sin monumentala felbedömning i fråga om prisstegringarna för 1977 brukar Gösta Bohman framhålla att prisstegringarna framför allt beror på regeringens egna åtgärder – ett inte särskilt gångbart argument i en snabbköpskassa, förefaller det mig. Det är således ett resultat av regeringens egna åtgärder att prisstegringarna ätit upp lönerna så att människorna nu får mindre kvar att köpa för än vad de hade under 1976. Denna nedgång i konsumtionen är en viktig förklaring till att det gått dåligt i Sverige under 1977.

Detsamma gäller investeringarna. På bred front har investeringarna vikit – bostadsinvesteringarna har sjunkit med 10 % och industriinvesteringarna med 15 %. Även här bär regeringen ett betydande ansvar. I ett läge då vi har lediga resurser i vår ekonomi och då efterfrågan på bostäder på nytt börjat öka, är det socialt oansvarigt att hantera bostadsfrågan på det inkompetenta sätt som den borgerliga regeringen har gjort. Det kan vi med fog säga, eftersom vi tidigt i fjol lade fram ett omfattande program för hur man skall komma till rätta med förhållandena. Samma hårda kritik måste riktas mot den fullständiga förvirring som råder på energipolitikens område. Man måste ge ett dåligt betyg åt en regering som på detta sätt låter industriinvesteringarna rasa utför. Det är ett mycket påtagligt hot mot vår framtid.

Regeringens viktigaste uppgift i dag borde vara att sätta in alla krafter på att vända utvecklingen. Det sker inte. I stället föröder man sina krafter på inre strider om energipolitiken och oförmåga att komma till beslut i en rad andra frågor. I stället för aktiva krafttag präglas regeringens ekonomiska politik av en avvaktande passivitet. Ansvarlet skjuts på löntagarna. Förväntningen är att omvärlden skall klara problemen åt oss. Nedförsbacken fortsätter. Regeringen planerar för att det svenska folkhushållet skall göra ytterligare förluster under 1978.

Det blir alltmer tydligt att landet saknar en politisk ledning.

Vi socialdemokrater upplever denna tid av misshushållning med vårt lands resurser som en väldig utmaning. Därför anvisar vi en annan färdriktning för politiken. Vi har lagt fram en politik som innebär aktiva samhällsinsatser i syfte att inleda en återgång till en situation med fullt utnyttjande av landets produktionstillgångar och en rättvisare fördelning. Samtidigt innebär våra förslag en minskning av det stora budgetunderskott som den borgerliga regeringen föreslår.

För att bättre utnyttja och utveckla våra produktiva resurser lägger vi fram ett omfattande program för investeringar och teknisk utveckling, för en

offensiv kraftsamling på den just nu viktigaste ekonomisk-politiska uppgiften.

Vi föreslår, för det första, att en strukturfond inrättas. Fonden skall förbättra företagens försörjning med risktagande kapital för nya, framtidsinriktade investeringar. I fondens styrelse bör finnas representanter för både löntagare, näringsliv och staten.

Redan när vi första gången föreslog en strukturfond möttes vi med okunniga och oförsonliga argument från borgerligt håll. Jag har aldrig förstått den reaktionen. Det kan ju i dag inte vara någon tvekan om att insatser av denna omfattning och med denna inriktning behövs för att förbättra industrins slagkraft. Och det finns inget som är angelägnare för landets ekonomiska utveckling än att dessa satsningar kommer till stånd så snabbt som möjligt.

Vi föreslår, för det andra, en fördubbling av statens stöd till forsknings- och utvecklingsarbete i företagen samt en kraftig ökning av anslagen till forskningen på universitet och högskolor. För ett utvecklat och litet land som Sverige är det nödvändigt att teknik och forskning hålls på en hög nivå.

Vi är därför starkt oroade över rapporter om att forsknings- och utvecklingsarbetet i företagen stagnerar eller t. o. m. minskar. Samtidigt lägger regeringen fram en budget, som innebär minskade satsningar på forskningen, mätt i fast penningvärde. Denna företagets och regeringens åtsnörning av forskningen är en fara för vår framtida tekniska och ekonomiska utveckling. Vi föreslår i stället en politik som innebär att samhället tar ledningen för att åstadkomma en ökad satsning på forskning och utveckling. Detta är bland det viktigaste vi kan göra för att värna industrins fortsatta konkurrenskraft och därmed också vårt välbefinnande.

Vi föreslår, för det tredje, en ökning av bostadsbyggandet med 15 000 lägenheter utöver regeringens prognos. Det är av stor social betydelse att vi snabbt bryter marschen mot ett bostadsbristens samhälle. Samtidigt innebär en ökad satsning på bostadsbyggandet en välkommen stimulans för stora delar av näringslivet. På kanske inget annat område kan en begränsad satsning av statliga medel ge så mycket utdelning i form av ökad produktion, ökad efterfrågan och ökad sysselsättning. Det är oförsvarligt att avstå från dessa önskvärda effekter när vi vet att vi i dag bygger alldeles för litet för att trygga behovet av bostäder för unga människor och för många ensamstående.

Vi föreslår, för det fjärde, ökade insatser för investeringar i de statliga företagen och affärsverken. Också dessa insatser, med en omfattning av 1 miljard kronor, skulle innebära en viktig stimulans för stora delar av näringslivet.

Jag skall här bara ta ett konkret exempel. Sedan länge har ASSI, den statliga skogsindustrin, begärt att få medel för en omfattande investering i Karlsborg i Norrbotten. Det är i ett län där inte minst byggnadsarbetarna nu har en mycket hög arbetslöshet. Den investering företaget vill göra har vidare starka företagsekonomiska skäl. Den skulle leda till minskad energiförbrukning och lägga grunden för en framtida vidareförädling av den pappersmassa vi nu

producerar. Trots det stora behovet av att snabbt få i gång investeringar i landet och trots upprepade löften om besked har regeringen ännu inte kunnat fatta ett beslut. Jag såg i går i en affärstidskrift att detta skulle bero på att det också i denna fråga finns en djup spricka i regeringen och att detta är orsaken till handlingsförlamningen. Jag vill allvarligt uppmana regeringen: Ta er samman och fatta ett beslut som innebär att denna viktiga investering kan sättas i gång så snabbt som möjligt! Ge, om möjligt, besked i dag!

Vi föreslår, för det femte, att tre utvecklingsbolag inrättas. De skall inriktas på områden där vi vet att de framtida behoven, här i Sverige och utomlands, är stora och där vi i vårt land har förutsättningar att skapa lösningar som tillfredsställer de behoven. Vi vill på dessa områden genomföra målmedvetna satsningar för att snabbt gripa oss an med en viktig framtidsuppgift.

Det första utvecklingsbolaget skall ha som uppgift att i samarbete med bilföretagen och kommunerna utveckla rationella och ekonomiska transport-system, bl. a. för kollektiv storstadstrafik.

Det andra utvecklingsbolaget skall utveckla hjälpmedel inom utbildningsområdet i samarbete med kommunerna och företagen. Detta är en mycket snabbt expanderande internationell marknad där de svenska företagen har ett gott utgångsläge.

Det tredje utvecklingsbolaget skall, också det i samarbete med kommunerna, arbeta med medicinsk teknik. I dag har vi en splittrad upphandling och därmed också en splittrad produktion och utveckling. Ett gemensamt utvecklingsbolag bör kunna medverka till en konkurrenskraftig produktion av medicinska produkter i vid mening.

Detta är i korthet vårt program för att vända den ekonomiska utvecklingen, för att vi skall arbeta oss ur krisen – inte svälta oss ur den.

Vi föreslår emellertid också åtgärder för en bättre fördelning av de ekonomiska resurserna. Dit hör en höjning av bostadsbidragen utöver regeringens förslag. Dit hör också en plan för utbyggnaden av äldreården; för många äldre och deras anförvanter är detta kanske den viktigaste politiska frågan. Vi vill genomföra en förbättring av kvaliteten inom daghemmen. Vi vill öka stödet till de handikappade.

Dessa förbättringar för sämre ställda grupper kan vi uppnå genom besparingar på andra områden, främst inom försvaret. Vi vill inte satsa hundratals miljoner på att utveckla ett stridsflygplan som vi inte har råd till. Det är minst sagt egendomligt med en regering som utvecklar flygplan som den vet inte kommer att byggas och bygger kärnkraftverk som regeringschefen påstår inte kommer att användas. Detta sker i ett läge då landet har allvarliga ekonomiska problem.

Den tredje viktiga uppgiften för den ekonomiska politiken är att minska det budgetunderskottet den borgerliga regeringen har föreslagit och skapa förutsättningar för en fungerande kreditmarknad. Med våra åtgärder blir det 5 miljarder kronor mindre än vad regeringen föreslår.

Enligt herr Bohman skall huvuddelen av det stora statliga budgetunderskottet finansieras på den inhemska kreditmarknaden. Det förefaller ofrånkomligt att detta kommer att leda till en mycket hård kreditransonering som

kommer att få negativa verkningar även för näringslivet. Det kommer ändå att bli mycket svårt att undvika en betydande ökning av likviditeten av det svenska banksystemet, vilket i sin tur kommer att öka risken för en fortsatt inflation. Jag frågade herr Bohman i höstas om konsekvensen av detta väldiga ras i det finansiella sparandet. Då viftade han undan problemet. Gör han det även i dag?

Även vårt budgetunderskott är i ett längre perspektiv mycket stort. Vi har ändå ansett oss kunna acceptera detta på grund av dess klart annorlunda sammansättning och mot bakgrund av den annorlunda inriktning av den ekonomiska politiken som våra förslag innebär. Vår politik innebär att vi försöker anvisa en väg ut ur problemen – den borgerliga politiken innebär endast att man gräver sig fast i dem.

Som en konsekvens av våra förslag kommer företagen att fr. o. m. den 1 juli 1978 betala en strukturavgift på sin lönesumma på 2 %. Detta innebär för 1978 en höjning av företagens arbetskraftskostnad med 7 %/∞ eller 20–30 öre per arbetstimme.

Kring detta spelar nu den borgerliga regeringen upp ett stort indignationsnummer. Men varenda krona som staten på detta sätt tar in skall gå tillbaka till näringslivet och där sättas in på just de områden där vår konkurrenskraft behöver förstärkas. I detta besvärliga ekonomiska läge får vi inte planlöst sprida ut våra resurser. Vi måste sätta in dem på de områden där konkurrenssituationen är besvärande och där en beslutsam satsning på framtiden är ofrånkomligen nödvändig.

Den politik vi socialdemokrater lägger fram innehåller inga stora och braskande löften. Det är ett kärvt och allvarsmättat budskap. Det gäller mycket viktiga problem med en direkt betydelse för människornas trygghet, för deras vardag. De problemen måste lösas.

Men det ligger också en risk i en situation där vi nödgas begränsa diskussionen till det mest näraliggande, det mest påtagliga. Den risken är i dag alldeles uppenbar. Den beror på den dåliga ekonomiska utvecklingen. Den beror på de ständiga striderna inom regeringen. Den beror på den uppseendeväckande och eländiga energipolitiken. I den borgerliga otrygghetens tid sprider sig ett slags missmod, en form av inkrökt snålhet i det politiska klimatet.

Och konsekvensen är alldeles klar. Viktiga framtidsfrågor förs från dagordningen. Sikten framåt skymms av dagens alla bekymmer. Diskussionen om jämställdhet, miljöpolitik, regionalpolitik och internationell solidaritet, om djupgående och allvarliga sociala frågor, riskerar att upphöra.

Detta kan endast tjäna krafter till höger. För dem som vill främja en framstegsvänlig omvandling av samhället är framtidsdiskussionen den nödvändiga livsluften.

Jag vill avsluta detta anförande genom att kortfattat belysa tre viktiga områden, av olika karaktär, där denna diskussion i dag är nödvändig att föra, om 1980-talet skall se välfärden öka i vårt land. Jag kunde ta många fler, såsom jämställdheten och den internationella solidariteten, men jag skall ta tre.

Vi får inte glömma vilka väldiga arbetsuppgifter vi har på miljövårdens område. Vi har i vår omfattande partimotion om miljöpolitiken speciellt pekat på *ett* viktigt område. Det gäller användningen av kemikalier. Ty den kraftiga ökningen av användningen av kemiska ämnen är ett växande hot mot miljön.

Det gäller i arbetslivet, men också den yttre miljön är hotad. Man räknar med att sedan andra världskriget har omkring 100 000 nya kemiska produkter tillkommit.

Det är nödvändigt att vi tar reda på mer om kemisamhället. Vi måste skaffa mer kunskap om de kemiska ämnenas verkningar på lång sikt. Vi måste skaffa mer kunskap om hur människan och miljön påverkas av alla dessa kemikalier. Den kunskapen måste sättas in i en målmedveten kamp mot gifter och kemiska risker. Jag är övertygad om att detta blir en av 1980-talets stora och viktiga miljöfrågor, för att skydda människornas liv och hälsa.

Den andra frågan jag vill ta upp gäller kapitalbildningen. Den diskuterade vi också på 1950-talet. Nu i efterhand vet vi att det var tack vare AP-fondens uppbyggnad som vi under 1960-talet lyckades öka vårt totala sparande och därigenom klara finansieringen av både bostadsbyggandet och näringslivets investeringar.

Vi står nu inför en period då det krävs kraftfulla insatser för att förstärka den svenska industrins konkurrenskraft och produktionsförmåga. Då krävs också en motsvarande ökning av det samlade sparandet i landet.

Det råder säkert en ganska bred enighet i det svenska samhället om det rimliga i att öka bruttovinstnivån i näringslivet. Det har talats om att en kraftig sådan ökning behövs. Men det är inte rimligt att löntagarna medverkar i en sådan politik utan att samtidigt en mera rättvis fördelning genomförs och utan att de själva ges möjligheter att påverka hur man använder företagens ökade vinster.

På samma sätt som skedde när vi genomförde ATP-reformen i slutet av 1950-talet måste vi nu finna en ny form att öka sparandet i vår ekonomi – en form som på liknande sätt ger löntagarna det ansvar för vårt lands framtid och det medbestämmande över åtgärderna som är den på sikt enda hållbara grunden för politiken. Detta, herr talman, innebär bl. a. löntagarfonder.

Jag vill sluta med ett område som på sitt sätt är det viktigaste, ty det handlar om de i djupaste mening mänskliga kvaliteterna i samhället. Och det är samtidigt det svåraste, ty det ställer stora krav på inlevelse i andra människors villkor, på solidaritet och engagemang.

Vårt land har kanske det mest utbyggda sociala trygghetssystemet av alla länder. Det kan vi vara stolta över. Det har lindrat mycket lidande och utplånat mycken nöd.

Men vi har ändå stora brister i den sociala välfärden. Många unga människor lider under missbruk av alkohol och narkotika. Missbruket finns långt ner i åldrarna. I radion för några dagar sedan skildrade några ungdomar sin situation. Det blev en uttrycksfull skildring av monotoni och hopplöshet, av ett meningslöshetens liv där inget kunde upplevas som ett alternativ till den thinnerdränkta trasa som var tillflykten från den grå tristessen. Dessa

ungdomar var knappt tonåringar. För dem är välfärd ett tomt ord, kanske en skymf.

Dessa människor tillhör dem som redan slagits ut eller är på väg att slås ut från arbetsliv och samhällsliv. Deras tillvaro klipps brutalt av från ett större socialt sammanhang: ett meningsfullt jobb, ett samhällsengagemang, den personliga trygghet som bara nära mänskliga kontakter kan ge.

Jag hävdar inte att socialdemokratin har några färdiga och enkla recept på hur denna brutala och förödande utslagning i vårt samhälle skall kunna stoppas – en utslagning som förekommer på så många nivåer och i så många olika åldrar. I grunden måste ligga arbete åt alla, bättre arbetsmiljöer och vidgat inflytande, en rättvis fördelning, en breddad utbildning, en bättre familjepolitik och också att vi återvinner vår ekonomiska hälsa, får fart på Sverige. Allt detta är nödvändigt. Men ändå – så mycket mer måste göras. Detta är kanske det område där jag i dag klarast upplever en känsla av misslyckande. Dagens samhälle har många hårda och människofientliga inslag, som man ofta frågar sig om vi hade kunnat undvika, men som man framför allt säger sig att vi måste försöka röja undan i framtiden. Att skapa ett samhälle med mer av solidaritet och mänsklig kontakt, med mer av gemenskap och ansvar för varandra blir därför en av våra viktigaste uppgifter för framtiden, kanske den allra viktigaste.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! I januari sprack hushållsbudgeten igen för många familjer. Hyrorna stiger rekordartat, liksom matpriserna. De som drabbas värst är barnfamiljerna. Vi behöver bara tänka på den senaste höjningen av mjölkpriserna för att inse det.

Vi kan dagligen läsa om spontana och förtvivlade protester från människor som inte längre orkar med den ständigt ökande pris- och hyresutplundringen.

I stället för att motverka denna utplundring för den borgerliga regeringen en politik som innebär att kommunalskatterna stiger, att taxor och avgifter stiger, att de indirekta skatterna och vissa punktskatter stiger. Alla dessa höjningar slår, som vi vet, hårdast mot dem som redan har det sämst ställt. Sådan är den borgerliga skattepolitikens inriktning – när det faktiskt finns åtgärder som på ett enkelt och rejält sätt skulle gynna låg- och mellaninkomsttagarna, barnfamiljerna och pensionärerna, som t. ex. att slopa moms på maten.

Vi kan också konstatera att arbetsköpare och storfinans för andra året i följd inriktar sig på att pressa ned levnadsstandarden för det stora flertalet av befolkningen. Varför? Jo, det är synd om den svenska storfinansens, dess vinster är för låga, som kapitalmarknadsutredningen hävdar. Visserligen är vinsterna fortfarande höga och visserligen är det bara ett par år sedan de var rekordhöga, visserligen pumpade storfinans ut fyra miljarder kronor ur landet förra året, visserligen har den borgerliga regeringen slagit alla tidigare socialdemokratiska rekord när det gäller miljardrullning till storfinansens i form av alla slags lättnader, gåvor och subventioner – men lika fullt är det

synd om storfinansens. Så tycker regeringen – och låter arbetare och tjänstemän betala hela den kapitalistiska krisen. Officiellt heter det att standardnedpressningen är nödvändig för att skydda sysselsättningen och få företagen att investera. Om detta finns det en del att säga, och jag skall återkomma till det. Resultaten av den politiken har ju inte alltid varit så lysande, med ökande öppen och dold arbetslöshet och sjunkande investeringar.

Men antag att påståendet vore riktigt. Måste man då inte fråga sig: Vad är det för ett samhälle där arbetare och tjänstemän via skattsedel måste finansiera sina egna jobb för att övervinna ett krisläge? Är inte det ett samhälle som är övermoget för en planerad ekonomi, som en gång för alla gör slut på inflation, arbetslöshet och ekonomiska kriser?

Många frågar sig: Varför är den svenska ekonomin i kris? Och vad får de för svar? De borgerliga partierna skyller på löntagarnas löner, och den socialdemokratiska ledningen skyller på den borgerliga regeringen. Men både den socialdemokratiska ledningen och den borgerliga regeringen analyserar krisens orsaker som om det inte funnes några kapitalister, som om det inte funnes några fel på det ekonomiska systemet. Regeringen tror på det här systemet. Allt skulle vara bra, om det nu inte vore så att de oansvariga löntagarna tog ut så höga löner. Och för den socialdemokratiska ledningen är själva det ekonomiska systemet i huvudsak bra, om det nu inte vore så att Sverige hade en oduglig regering.

Visst har Sverige en oduglig regering. Men så stor är inte dess makt att den ensam avgör den ekonomiska utvecklingen. Det är inte den borgerliga riksdagsmajoriteten som stiftar marknadslagarna, som beslutat om avsättningssvårigheter, som beslutat att vinstutsikterna skall vara sådana att kapitalägarna minskar sina investeringar i produktion i Sverige. Vad som ligger bakom är själva verkningssättet hos det ekonomiska systemet.

Detta gör inte de regeringar vi haft och har oansvariga för krisläget. Krisen är en anklagelse mot de partier som bundit upp sin politik vid kapitalismens utveckling. Den är en anklagelse mot dem som accepterar att enskilda företagens möjligheter att slå mynt av ekonomisk verksamhet skall få styra den ekonomi, den produktion, varav allas våra liv beror.

Den borgerliga regeringen satsar på att kapitalägarna skall behärska näringslivet – det är inget nytt. Den vill ge ett allmänt stöd åt företagen som helhet – det är vad den kallar "generella" insatser. Den politiken åstadkommer enbart ökade vinster för kapitalägarna. Någon samhällelig styrning av den ekonomiska verkligheten vill regeringen inte vara med om.

Därför blir inriktningen av regeringens ekonomiska politik en omfördelning av den produktion de arbetande åstadkommer till kapitalägarnas förmån. Det är den utveckling vi sett under det senaste decenniet. Löntagarnas konsumtion skall hållas nere för att vinsterna skall öka – så heter det nästan ordagrant i budgetpropositionen. Det är nödvändigt, säger regeringen i propositionen, "att öka företagets driftöverskott under de närmaste åren". Den säger också att "det är nödvändigt att hålla tillbaka den privata konsumtionen" – detta, påstår man, för att minska importen. Nu är

det ju inte riktigt så det fungerar. Det är inte konsumenterna som bestämmer om de skall köpa många importerade varor. Det bestäms i stället av utbudet, det avgörs av produktionsstrukturen och av kapitalets grepp över utrikes-handeln.

Hela vår utrikeshandel präglas av kapitalistisk planlöshet. Förädlings-graden inom många sektorer av näringslivet i Sverige är låg och det förhållandet gör att man hänvisas till importerade varor för att tillfredsställa vissa konsumtionsönskemål. Vi är självfallet inte motståndare till utrikes-handel. Men att utrikeshandeln ser ut som den gör beror inte på konsumenten-erna utan på att den är helt styrd av storfinansen och exportföretagen. Funnes det något sådant som en mera övergripande samhällelig planering av såväl produktion som utrikeshandel, skulle import och export kunna styras så att de svarade mot varandra utan att det skulle gå ut över de arbetande. Att påstå att konsumtionen skall minskas med hänvisning till bytes- eller handelsbalansproblem är svepskäl och ingenting annat.

En minskad konsumtion, som förordas av regeringen, innebär också minskad efterfrågan på varor som tillverkas inom landet. Det slår inte alls selektivt mot importen. Det verkliga skälet för att hålla nere konsumtionen är att regeringen den vägen tror sig kunna öka tillgångarna för kapitalägarna. De som tjänar på detta är de kapitalägare som säljer för export – för andra, de som säljer på den svenska marknaden, innebär den politiken minskade försäljningsmöjligheter. Det är alltså inte omtanke om Sveriges näringsliv som dikterar regeringspolitiken utan främst omtanke om de ledande kapital-ägarnas vinster, dvs. de stora exportföretagen. Det är i och för sig inte märkvärdigt – det är helt följdriktigt så länge vi har en borgerlig regering. Vi lever i ett ekonomiskt system där drivkraften är att ge ägarna så stora vinster som möjligt. Vad företagen sysslar med, om det är produktion som är bra för människorna eller inte eller om det är ren spekulation, kvittar företagsägarna lika. Vinsten är hela tiden det avgörande. Eftersom företagen ser till sitt eget bästa söker de alla driva upp produktion av varor som ger vinst – och resultatet av det blir med jämna mellanrum att de förstör sina egna vinstutsikter, att det blir överproduktion och avsättningssvårigheter. Det är en grundorsak till den nuvarande krisen.

Härtill kommer att svenska företag under många år inte tillräckligt har satsat på produktionsutveckling och förädling. Det är också, som erkänns i budgetpropositionen, så att Sverige har tappat tekniska försprång som landet tidigare har haft. Däremot bedriver samma företag en alltmer omfattande investeringsverksamhet i andra länder. Samtidigt som de satsar allt mindre på utvecklingen av svensk industri i Sverige – industriinvesteringarna minskade ju mycket kraftigt i fjol – växer samma företag utomlands. Risken finns verkligen att de svenska kapitalägarna, den svenska storfinansen, inte bara åstadkommer regionala problem inom landet – risken finns att de förvandlar hela Sverige till ett Europas Norrbotten.

Det som också är allvarligt i krisen är att den äger rum trots att statens satsningar för det privata näringslivet är större än någonsin förr. Företagen får mer bidrag och subventioner än någonsin. Det visar att det finns ett grundfel i

den ekonomiska politik som förs. Detta grundfel är, menar vi, att man satsar på ett fortsatt kapitalistiskt samhällssystem.

Regeringen och kapitalägarna försöker smyga sig undan sitt ansvar genom att hänvisa till kostnadsläget. Det är huvudlinjen. De påstår att lönerna ökade så mycket under 1975 och 1976 att detta har orsakat problem för den svenska exporten och att vi däri har orsaken till krisen. Låt oss granska detta litet, för det stämmer inte med fakta. Lönekostnadsutvecklingen per producerad enhet låg t. o. m. 1975 på en ungefär oförändrad nivå gentemot omvärlden, räknat från 1970. 1976 var det år då lönekostnaderna per producerad enhet ökade. Men vi har då att göra med ett enda år, och detta skulle inte nämnvärt påverka den svenska exportsituationen, eftersom det också är andra faktorer än priserna som avgör exportmöjligheterna.

Men nu är det så att de svenska exportföretagen inte bara 1976 ökade sina priser mer än omvärlden, utan det gjorde de också under perioden 1973–1975. Och under åren 1973 och 1974 hade de svenska företagen en mera gynnsam s. k. kostnadsutveckling än omvärlden. De svenska exportföretagen gjorde under dessa år mycket stora vinster – det var de åren som det allmänt talades om övervinster. Denna högprispolitik, som de svenska exportföretagen bedrivit under flera år – också i jämförelse med andra länders exportföretag och inflationstakten utomlands – kan inte förklaras av för stora löneökningar i Sverige i jämförelse med omvärlden. Men exportföretagens högprispolitik varade så länge att den kan ha satt sina spår i tappade marknadsandelar och försämrade exportmöjligheter. Varför talar regeringen aldrig om det? Det är alltså inte lönerna och arbetsgivaravgifterna under 1976 som orsakade högprispolitiken under åren 1973–1975. Denna högprispolitik var dikterad av storföretagens vinstbegär. Man kan alltså säga att det är den svenska storförfinansen som genom sin egen prispolitik grävt den grop den nu själv delvis faller i. Och så försöker man tillsammans med den borgerliga regeringen ge löntagarna skulden härför.

Det är också så att kristendenserna i den svenska ekonomin ligger längre tillbaka än 1976. Sverige har i genomsnitt under hela 1970-talet hittills haft en klart lägre tillväxttakt än övriga kapitalistiska stater. Det är utifrån detta som vårt parti ställer sina förslag om en väg ut ur krisen. Vi vet att det system vi i dag lever i inte kan existera utan kriser. Därför måste politiken rikta sig mot detta system, som helt styrs av vinstjaktens logik.

Vår politik måste ha som syfte att underlätta övergången till en socialistisk planhushållning. Detta kräver en annan inriktning av politiken.

Politiken måste i nuläget inriktas på att försvara löntagarnas levnadsstandard mot storförfinansens och regeringens attacker. Löntagarna skall inte behöva dra in på nödvändig konsumtion. Jag vill i sammanhanget understryka att vi inte delar den borgerliga definitionen av begreppet "levnadsstandard". Dit räknas inte bara mängden konsumerade varor – dit hör andra socialt nödvändiga ting och rättigheter, dit hör en bättre livsmiljö såväl i arbetslivet som under fritiden. Men under krisen angräps levnadsstandarden på alla dessa plan. Krisen slår inte bara mot varukonsumtionen – den slår också mot möjligheterna till förbättrad sjukvård, den slår mot förbättringar av

pensionärernas situation, den slår mot barnomsorgen, den slår mot människors psykiska hälsa, den slår mot tryggheten och den slår mot levnadsstandarden i den allsidiga och riktiga mening som vi vill lägga in i begreppet.

Men vi vet att för de många är konsumtionen verkligen inte alls för stor i dag. Vi vet att den politik som nu angriper löntagarnas konsumtion förs för att ge bolagen större vinster och större makt. Därför motsätter vi oss bestämt en nedskärning under 1978-1979 av levnadsstandard och konsumtion för löntagarna, pensionärerna och barnfamiljerna.

Det kapitalistiska vanstyret av svensk ekonomi och den regeringspolitik som understöder detta vanstyre har försatt landet i ett allvarligt läge. Men skulden härför och bördorna av det skall inte läggas på löntagarna, därför att en nedskärning av konsumtionen minskar bara ytterligare efterfrågan i ekonomin och förvärrar därigenom krisen och arbetslösheten. Inriktningen måste vara att satsa på att hålla uppe löntagarnas levnadsstandard. Det bör ske dels genom förbättrade barnbidrag och förbättrad samhällelig barnomsorg, dels genom en verklig förbättring av pensionärernas ställning men också genom en offensiv lönepolitik. Men det krävs också en energisk kamp mot inflationen. Vi kräver därför prisstopp, hyresstopp och kamp mot prishöjande indirekta skatter, i första hand momsens på mat.

Fälldin, Bohman och Ahlmark borde känna sig något generade när de möter väljare, vilka med fagra löften lurades att rösta borgerligt i senaste valet. Det är verkligen inte mycket kvar av dessa löften. I själva verket har det mesta av regeringens politik gått i motsatt riktning. Och det är kanske tur för de borgerliga partierna att centerns svek i kärnkraftsfrågan är så framträdande att det skymmer sveket i andra frågor.

Vad har det blivit av löftena om kamp mot stigande priser, hyror och skatter? Vallöftena har svikits över hela linjen, och det grundligt.

Priserna har stigit kraftigare än någonsin under efterkrigstiden. Chockartade prisstegringar på de mest nödvändiga varorna, bl. a. livsmedel, har kännetecknat utvecklingen under hela den borgerliga regeringstiden.

Det låter kusligt, men det är ändå ett faktum att med nuvarande skattesystem innebär dyrare livsmedel för konsumenterna ökade inkomster till statskassan. Om matpriserna stiger med en hundralapp, så får Bohman och Mundebo ett par tiotus till i statskassan. Det är en följd av momsens konstruktion. Även prisstegringarna blir alltså skatteobjekt.

Hur verklighetsfrämmande ter sig inte centerns vallöfte om 400 000 nya jobb mot bakgrunden av den stigande arbetslösheten! Hur många jobb har försvunnit sedan regeringen trädde till? Hur många jobb hålls kvar med konstlade metoder såsom 25-kronan och andra subventionsformer till företagen? Hur många arbetslösa hålls utanför statistiken genom andra åtgärder i AMS-regi etc.?

Varje åtgärd som bidrar till att förbättra läget för dem som saknar jobb är naturligtvis välkommen. Men det går inte att dölja den verkliga arbetslösheten med dessa åtgärder. Hur många nya jobb skapas med regeringens politik? Det är den frågan de arbetslösa ställer i dag. De ställer den med särskild tyngd mot bakgrund av de fagra löften som gavs inför valet. I stället

får vi varje dag besked om hur många jobb som försvunnit sedan den borgerliga regeringen trädde till – inte minst i Norrbotten, där regeringen genom Statsföretag AB ändå måste ha ett särskilt ansvar.

Det är klart att man inom centern börjar bli alltmer besvårad över att påminnas om sina vallöften och söker slingra sig undan genom att säga: Nej, det här var inga löften utan en framräkning av vad som behövs. Men det är ju att bluffa. Hela centerns framställning i denna fråga utgjorde ett löfte, som man inte hade någon täckning för. Om man bara ville peka på det behov som finns, så stannar inte detta vid 400 000 nya jobb utan uppgår till betydligt över det dubbla antalet. Så inte ens som statistik var centerns uppgift riktig.

När så den stora oberoende liberala tidningen i landet – folkpartiets språkrör – förordar att flyttlasspolitiken från Norrbotten på nytt skall sättas i system, anar vi vad som är att vänta. På nytt skall norrbottningar och norrlänningar tvingas lämna sina hemlän för att tillfredsställa kapitalägarnas och storfinansens behov av arbetskraft i södra Sverige, därför att, som man säger, det inte är lönsamt att etablera sig i norr. Lönsamt för vem? Vad ledarskribenten i DN i sin liberala marknadsfilosofi förordar är att Norrbotten fortfarande av statsmakter och storfinans skall betraktas som en koloni, som skall spela rollen av energi-, råvaru- och arbetskraftsdepå för ett i övrigt högindustrialiserat land. Han upprepar i verkligheten storfinansens gamla uppfattning att Norrlandsläna och speciellt Norrbotten skall användas för rovdrift på sina naturtillgångar så länge det är lönsamt. Sedan tar man fram enkelbiljetterna söderut, draperade i vackra ord om att "omflyttningsoptionen" framstår som en nödvändighet. Detta erbjuder man människorna i Norrlandsläna.

Mot denna låtgåpolitik och långvariga misshushållning med råvaru- och energiresurser ställer vi kommunisterna kravet på en planmässig nyetablering av industrier för ett differentierat näringsliv med långt driven förädling. Vi menar att det, om man vill öka sysselsättningen, är nödvändigt att utveckla och fördjupa kvaliteten på produkter, varor och tjänster. Det finns alla förutsättningar att föra en sådan industripolitik med de resurser som finns i Norrbotten tillsammans med de resurser för forskning som länets högskola och de större företagen förfogar över.

I Norrbotten utgör LKAB, NJA, domänverket, ASSI, kraftverken, malm-banan och mineralrikedomarna, tillsammans med de utbildningsmöjligheter som finns, en livskraftig grundval för förnyelse och utveckling. För att tillvarata allt detta krävs effektiva insatser med statliga medel, och det krävs också en inriktning på utökade handelsförbindelser, inte minst med de socialistiska länderna, där marknaden inte är utsatt för de svängningar som karakteriserar den västkapitalistiska ekonomin. För att uppnå detta syfte behöver Norrbotten också ett eget exportföretag.

Detta är en helt annan politik än den som storfinansens låter den borgerliga regeringen effektuera. Den borgerliga regeringens politik ger endast uttryck för i sak samma ovilja som karakteriserade socialdemokratin i regeringsställning. Man vägrar att tillförsäkra människorna i denna landsända rätten att leva och arbeta på samma villkor som människorna i övriga Sverige. Det finns

många exempel på detta, och ett exempel är Statsföretags direktörs senaste resa i Norrbotten.

Man fortsätter att låta Statsföretagschefen Per Sköld ge uttryck för samma snäva företagsekonomiska tänkande som vilken direktör som helst i ett privat företag. "Det är inte vår uppgift att syssla med sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik", är Skölds senaste besked till befolkningen i malmfältet, ett uttalande fullt värdigt den nuvarande regeringen. Samma inställning hade Per Sköld när han arbetade åt den tidigare socialdemokratiska regeringen – med känt resultat. Efter att ha tvingats lämna ifrån sig regeringsmakten blev det emellertid andra tongångar – då meddelades att om man hade suttit kvar hade Sköld fått gå. Det var så dags då. De mest radikala förslagen från socialdemokratiskt håll om Norrbotten har tyvärr kommit efter det att man lämnat kanslihuset och avhänt sig möjligheterna att påverka utvecklingen.

Vad som krävs för att vända utvecklingen i Norrbotten och för landet i övrigt är ett stort, samhälleligt styrt investeringsprogram för att bryta tillbakagången och för att därigenom lägga grunden till en framsynt samhällsutveckling som kan leda till att rätten till arbete blir förverkligad för alla. Detta investeringsprogram måste ha sin grund i en plan för utbyggnad av industrin. En sådan industriplan skall syfta till regional rättvisa. Den skall sätta den samhällliga nyttan i centrum. Den skall innebära en kraftig satsning på ökad förädling inom landet. Det skapar möjligheter till en klok resurs- och energihushållning. En grundpelare i denna plan för den svenska industrin bör vara en utbyggnad av statliga industrier. Dessa skall drivas efter samhällsekonomiska hänsyn.

De statliga företagens produktion bör inriktas på utrustning av en förbättrad och effektiv kollektivtrafik, produkter som ger förbättrat miljöskydd, produktion av system som syftar till att minimera monotont och hälsofarligt arbete, material för energisnåla men bekväma och bra bostäder.

Ekonomi skall vara till för de arbetande. Arbetslöshet är ur samhällelig synpunkt förkastlig. Det är inte heller riktigt att låta människor gå i verksamhet vars huvudsakliga syfte är att dölja arbetslöshet. De arbetande har inget att tjäna på dåliga och hälsofarliga arbetsmiljöer, på ett stressigt arbetstempo. Det enda som är riktigt för de arbetande är att alla skall ha möjlighet att få göra skapande och produktiva insatser.

En medveten industripolitik och en social satsning kräver stora resurser för sin finansiering. Kapitalet måste kunna styras i en riktning som motsvarar de samhällliga målen. Vpk kräver därför nationalisering av de privata storbankerna och försäkringsbolagen, insatser av AP-fonderna för det statliga industriprogrammet, upprättande av samhällsfonder under löntagarnas förvaltning och omfattande en växande del av företagssparandet, skärpt beskattning av kapital och kapitalvinster, minskade militära rustningar. Det är självfallet en politik som går stick i stäv med den borgerliga regeringens, vars huvudsyfte är att effektivisera beställningarna från storfinansen. Vi utgår ifrån att politiken i stället skall gynna löntagarna.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! I likhet med Olof Palme vill jag här i riksdagen uttrycka min uppskattning av Per Ahlmarks insatser i svensk politik, då han nu har beslutat sig för att lämna det politiska livet. Jag vill gärna säga att denna kammare förlorar en skicklig och debattglad ledamot. Det offentliga politiska livet kommer att sakna en frisk och engagerad stämning.

Vi är många som beklagar att Per Ahlmark tar detta steg, men jag tror att vi alla är fyllda av respekt för de skäl Per Ahlmark har för sitt beslut. På hela regeringens vägnar beklagar jag att Per Ahlmark har funnit det nödvändigt att ta detta steg. Vi förlorar en mycket skicklig medlem i det arbetslag som regeringen utgör. Personligen har jag många intryck och erfarenheter från samarbetet med Per Ahlmark som jag sätter stort värde på. I likhet med Olof Palme är jag övertygad om att vi under kommande år kan räkna med att få del av Per Ahlmarks arbete och insatser, även om detta arbete och dessa insatser inte kommer till uttryck på det partipolitiska planet. Och jag tror att framgången är given också på detta nya område, vilket det nu blir. För det borgar Per Ahlmarks personliga kvaliteter. –

Bilden av den internationella ekonomiska situationen och utvecklingen är sannerligen inte ljus. I de flesta stora europeiska industriländer fortgår den sedan länge rådande massarbetslösheten, och den ekonomiska tillväxten är svag. Som en direkt följd av det har också takten i investeringarna fortsatt att vara låg. Impulserna från USA och andra länder med högre ekonomisk aktivitet motverkas bl. a. av den återhållsamma ekonomiska politik som drivs framför allt i Västtyskland. Sverige saknar på så sätt allttjämt den draghjälp i form av ökad export som är nödvändig för att det ekonomiska livet skall skjuta fart på allvar här i landet.

Till ljuspunkterna hör däremot att den svenska ekonomin nu långsamt men säkert håller på att anpassa sig till de skärpta marknadsförhållanden som svensk exportindustri måste räkna med, inte bara så länge den nuvarande konjunktursvackan består utan också på längre sikt. Den negativa utvecklingen av kostnadsläget i jämförelse med de viktigaste konkurrentländerna, som rått under några år, har inte återhämtats, men man kan säga att den negativa utvecklingen påtagligt har bromsats upp och att det börjar bli en vändning till det bättre. Företag och beslutsfattare i näringslivet har samtidigt blivit mer medvetna om behovet av att marknadsföra de svenska varorna på ett bättre sätt. De har också blivit varse nödvändigheten av att söka sig ut på nya marknader och att förnya och förbättra sortimentet av varor och tjänster.

Därmed har svenska företag fått bättre förutsättningar att vidmakthålla sin andel av försäljningen både på traditionella exportmarknader och här på hemmamarknaden. En mera markant uppgång i den svenska ekonomin förutsätter dock, som jag redan har sagt, också ett rejält internationellt uppsving.

Den här utvecklingen kan i hög grad ses som ett resultat av den medvetna ekonomiska politik som regeringen har fört under hela 1977 i syfte att stabilisera den svenska ekonomin. Denna politik har i första hand tagit sikte

på att lägga grunden för framtida tillväxt och standardökning samt för en ökning av sysselsättningen på lång sikt. Men den har också gjort det möjligt att under ett år med extremt ogynnsamma yttre förutsättningar hålla en ur internationell synpunkt unikt låg arbetslöshet, och vi har för folkhushållet som helhet lyckats vidmakthålla levnadsstandarden. Samtidigt skall man vara på det klara med att vi till en del levt på kredit, eftersom denna politik har förutsatt lån i utlandet som efter hand måste betalas igen.

De senaste månaderna har man bl. a. för första gången på mycket länge kunnat avläsa ett mindre men dock överskott i utrikeshandeln. Denna förbättring i varuhandeln är emellertid inte på långt när tillräcklig för att förbättra utrikesaffärerna som helhet. Samtidigt har inflationstrycket åtminstone tillfälligt dämpats – prisuppgången var under andra halvåret 1977 väsentligt mindre än under första halvåret. Men kvar står att inflationen alltfjämt är för hög. De i svensk favör förmånliga valutakursförändringarna dels genom devalveringen, dels genom de internationella valutakursförändringarna har också gjort det möjligt för svenska exportföretag att ta hem strategiskt värdefulla exportorder i hårdaste tänkbara internationella konkurrens. Den öppna arbetslösheten har inte ökat på det sätt som en del olyckskorpar förutspådde i början av hösten.

Regeringens åtgärder på det sysselsättningspolitiska området har alltså varit tillräckliga för att väga upp de friställningar som har ägt rum inom industrin. Det totala antalet människor med förvärvsarbete låg vid årsskiftet något över nivån för två år sedan, då sysselsättningsläget även av den dåvarande regeringen betraktades som gott.

Att denna begränsade men dock klara vändning till det bättre har kommit till stånd är, som jag ser det, i hög grad ett resultat av att problemen har angripits på bred front. Den nya regeringen har inte nöjt sig med den typ av punktåtgärder som i så hög grad kännetecknade den gamla regeringens ekonomiska politik och som även har kännetecknat socialdemokraternas politik i opposition.

Devalveringen, sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften samt skatteomläggningarna den 1 januari förra året och nu vid årsskiftet har på ett betydande sätt bidragit till att stabilisera kostnadsläget. Även om socialdemokraterna fortfarande inte vill erkänna det, har kostnadsproblemet utan tvivel utgjort en av de viktigaste delarna i de rent inhemska ekonomiska problemen. Det har då inte bara varit fråga om kraftiga löneökningar utan också om kostnadsökningar av annat slag. Jag tänker inte minst på nya statliga pålagor på företagen i form av skatter och avgifter.

De massiva insatserna i de mest utsatta branscherna, som varvsnäringen, tekobranschen och stålindustrin, har möjliggjort nödvändiga bantningar och kraftiga omställningar i övrigt, utan att det har behövt medföra massuppsägningar och en förödande kapitalförstörelse.

De omfattande arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska insatserna i form av utbildning i företagen, statliga och kommunala industribeställningar, lagerstöd osv. har gjort det möjligt för företagen att i stor utsträckning behålla sin värdefullaste tillgång, arbetskraften, även under kärva perioder. Ett ökat

antal beredskapsarbeten och praktikplatser har samtidigt gjort det möjligt för många ungdomar att få den yrkesträning och arbetslivserfarenhet som ofta är nödvändig för att kunna skaffa sig ett fast arbete. De arbetsmarknadspolitiska insatserna har på så sätt inte bara gett människor arbete och utkomst för dagen utan också inneburit en investering för framtiden. Men jag vill klart säga ifrån att ungdomsarbetslösheten alltfört är ett stort problem, som vi måste försöka angripa med nya metoder.

De näringspolitiska insatserna, däribland det s. k. småföretgspaketet och den nya jordbrukspolitiken, har skapat bättre förutsättningar för nyetableringar av företag och för tillvaratagandet av uppfinningsrikedom och vilja att göra en insats.

Det gäller nu att gå vidare på denna väg, inte minst i syfte att på nytt få upp investeringstakten. Den kraftiga uppbromsningen av industriinvesteringarna är utan tvivel en mycket svag punkt i svensk ekonomi i dag. Men det är, herr talman, viktigt att påminna om det samband som finns mellan kapacitetsutnyttjandet inom industrin och viljan och förmågan att öka investeringarna, att bygga ut kapaciteten. Och då vill jag påminna om att kapacitetetsutnyttjandet, industriproduktionen, sjönk också 1975 och 1976, dvs. när den socialdemokratiska regeringen hade det fulla ansvaret. Den tempoförlust i investeringstakten som drabbade svensk industri 1977 och den ytterligare uppbromsning av investeringarna som förutses under 1978 måste återhämtas snabbt för att svensk industri på sikt skall kunna hävda sig i internationell konkurrens.

Naturligtvis kan man inte förklara den negativa utvecklingen av industriinvesteringarna 1977 och den på grundval av bl. a. enkäter beräknade fortsatta försämringen 1978 enbart med bristande kapitalförsörjning. Det är först då lönsamheten i investeringskalkylerna, möjligheten att med vinst sälja den tillämnade produktionen, kan dokumenteras som förutsättningarna för ett uppsving kommer tillbaka. Det är därför konkurrenskraften och kostnadsnivån är av utslagsgivande betydelse även för investeringsviljan och investeringsförmågan.

Det gäller därför att vidmakthålla och ytterligare förstärka den relativa kostnadsförbättring gentemot utlandet som uppnåtts genom devalveringen och övriga ekonomiska åtgärder. Det är bl. a. mot den bakgrunden som regeringen valt att ta ett något större budgetunderskott framför att lägga nya bördor på näringslivet. Regeringen har också avstått från nya skattehöjningar i övertygelsen om att återhållsamhet med nya skatter och arbetsgivaravgifter utdelning i ökade skatteinkomster på sikt. Höjningen av bensinskatten och införandet av en charteravgift riktar sig direkt mot sådana varor som skall betalas i utländska valutor och skall alltså i första hand ses som ett medel att förbättra utrikesaffärerna i stort.

De arbetsmarknadspolitiska och övriga sysselsättningspolitiska insatserna måste samtidigt bibehållas på en hög nivå för att det skall gå att bemästra de påfrestningar på sysselsättningen som man kan vänta sig under vintern. Insatserna i de direkta krisbranscherna fullföljes närmast med de omfattande åtgärder för stålindustrin och tekoindustrin som riksdagen kommer att ta

ställning till inom kort.

När det gäller den mera långsiktigt inriktade näringspolitiken kommer regeringen bl. a. att lägga fram en särskild proposition om ökat stöd till teknisk forskning och utveckling. Regeringen har samtidigt i budgetpropositionen gjort större uppräknig av forskningsanslagen till universitet, högskolor och andra forskningsinstitutioner än som varit möjligt beträffande de flesta andra utgiftsändamål. Det bör på så sätt vara möjligt att börja att ta igen den eftersläpning i forskningsanslagen som uppkommit under första hälften av 1970-talet och som den gamla regeringen rimligtvis måste ta det största ansvaret för.

Mot den bakgrunden framstår oppositionens kritik mot regeringens insatser på detta område som en aning yrvaken. De förslag som socialdemokraterna för fram i sin motion sammanfaller i stor utsträckning med idéer och uppslag som regeringen arbetar med som ett led i den kommande propositionen. Och att det förhåller sig så är inget sensationellt, eftersom regeringen och oppositionen tydligen är ense om att bygga på de förslag som STU-kommittén har arbetat fram. Det finns alltså en hel del bra saker i socialdemokraternas motioner på det här området. Däremot klingar det falskt när socialdemokraterna påstår att regeringen varit senfärdig. Vad det nu gäller är i första hand att ta igen en eftersläpning som uppkom under den period som Olof Palme var regeringschef. Man kan också säga, att med mera medvetna – eller varför inte offensiva – insatser under första hälften av 1970-talet skulle vi ha stått oss bättre i dagens situation.

Regeringen kommer under 1978 också att presentera riksdagen förslag till ökat stöd för exportfrämjande insatser.

I nuvarande arbetsmarknadsläge spelar de lokaliseringpolitiska insatserna en avgörande roll. Det gällande femårsprogrammet löper ut vid halvårsskiftet men kommer som framgår av budgetpropositionen att förlängas ett år. Regeringen räknar därefter med att i början av nästa år presentera riktlinjer för regionalpolitiken med ledning av de erfarenheter som man har gjort under de knappt 15 år som vi i Sverige har haft en utbyggd regionalpolitik samt på de förslag som sysselsättningsutredningen kommer att lägga fram och på länsplaneringen. Redan nu under våren kommer emellertid riksdagen att få ta ställning till regionalpolitiskt inriktade insatser på jordbrukets område som komplement till de nya riktlinjer för jordbrukspolitik, som riksdagen fattade beslut om i höstas.

Det är, herr talman, alltså en i högsta grad offensiv politik som regeringen för. Självklart är politiken till en del inriktad på att lösa rent akuta problem. Men den är också i hög grad inriktad på att lägga en stabilare grund för framtiden. Sist men inte minst är den inriktad på att stimulera uppfinningsrikedom, industriell förnyelse och etablering av nya företag.

Trots att detta klart framgår av regeringens förslag och regeringens politik, gör socialdemokraterna stora ansträngningar för att försöka få regeringens politik att framstå som låtgåpolitik. Enligt oppositionens bild sitter regeringen med armarna i kors och väntar på en internationell konjunkturuppgång medan nationen som helhet kasar allt längre ner i utförsbacken.

Nr 68

Onsdagen den
1 februari 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Denna bild har ingen förankring i verkligheten. Däremot kan man säga att den nya regeringen övertog en skuta som hade kommit betänkligt ur kurs och som höll på att få slagsida. Nu håller kursen på att rätas upp. Med en fast kurs också i fortsättningen skall det gå att klara de oroliga vatten som praktiskt taget alla små nationer seglar i f. n.

Oppositionen har haft påtagligt svårt att konstruera ett verkligt alternativ till regeringens ekonomiska politik. Som jag redan har understrukt finns det vissa uppslag som sammanfaller med arbete som pågår i regeringskansliet. Det gäller förutom teknisk forskning t. ex. också kapitalförstärkning till Investeringsbanken samt medelstillskott till LKAB och ASSI. Men det bestående intrycket vid genomläsningen är den oförmåga som socialdemokratin har visat att frigöra sig från den politik som väljarna en gång har underkänt.

Det är särskilt påtagligt när det gäller skattepolitiken. Här fullföljer socialdemokraterna en misslyckad politik från sin tid i regeringsställning genom att gång på gång föreslå nya höjningar av löneskatter och andra pålagor på arbetskraften utan hänsyn till dessa åtgärders verkningar på sysselsättningen och på priserna.

De förslag om höjda löneskatter, som socialdemokraterna har lagt fram sedan de kom i opposition, skulle – om de hade gått igenom – ha lett till ett ungefär 6 % större uttag från den 1 juli i år jämfört med vad som faktiskt kommer att tas ut som ett resultat av regeringens politik. I inre stödområdet – dit hör som bekant större delen av det så hårt drabbade Norrbotten – är skillnaden 8 %. Dessa siffror bestreds i går av en av Olof Palmes och Gunnar Strängs medarbetare i en tidningsartikel. Men vem som helst kan sätta sig ner och addera och komma fram till de här siffrorna – och det utan dubbelräkning, som jag anklades för. Klarare kan knappast skillnaderna mellan regeringens och oppositionens skattepolitik illustreras.

Samtidigt skall det inte förnekas att en offensiv sysselsättnings- och näringspolitik i dagens situation innebär påfrestningar på statsfinanserna. Det visar inte minst det stora underskottet i budgeten. Man skall dock komma ihåg att underskottet förstoras av alla pengar som staten lånar ut till näringslivet, energisparandet osv. – pengar som redovisas över budgeten. Räkna man bort sådana poster, som i realiteten innebär investeringar, sjunker underskottet från 32 till något under 20 miljarder kronor. Men också det är en stor summa som måste reduceras så snart aktiviteten i ekonomin ökar igen. I detta läge, när aktiviteten i ekonomin ökar, blir ett minskat budgetunderskott en förutsättning för att kreditmarknaden skall fungera och företagen kunna låna i tillräcklig omfattning till sina investeringar. Dagens upplåning är det pris vi får betala för att hålla nere arbetslösheten, för att klara en nödvändig strukturomvandling i socialt acceptabla former, men också för att värna om de svaga i samhället – våra pensionärer, de sjuka, de handikappade och barnfamiljerna.

Socialdemokraterna säger sig ha ett 5 miljarder lägre underskott i sitt budgetalternativ. Men när man kommer fram till detta har man bl. a. tillgodoräknat sig 2 miljarder som ett resultat av att man vill ha bort den

nyligen beslutade indexregleringen av inkomstskatten. Men motsvarande belopp kommer under alla förhållanden att få användas för att göra justeringar på skatteskalen, om man inte vill använda sig av indexeringsmetoden. Dessutom skulle naturligtvis ytterligare höjningar av arbetsgivaravgifterna påverka de övriga skatteinkomsterna negativt. Därför vill jag påstå att det är mest luft i den fråga början ganska begränsade bantning av underskottet i regeringens budgetförslag som socialdemokraterna har försökt sig på.

Herr talman! Till framstegen under 1960- och 1970-talen vill jag i hög grad räkna det ökade medvetandet om olika miljöproblem: nedsmutsningen av luft och vatten, förgiftningen av naturen och misshushållningen med begränsade naturresurser men också brister i den sociala miljön, på arbetsplatser och i stora bostadsområden. Politiskt är det i första hand centern som har gått i spetsen för att lösa dessa problem. Samtidigt är det angeläget att säga att det är många som konstruktivt har bidragit till att vi har kommit så pass långt när det gäller att komma till rätta med dessa problem som vi ändå har gjort här i Sverige. Därigenom har bl. a. reningsverk kunnat byggas i stor skala, och våra vattendrag har undgått riktigt hård nedsmutsning. Luftföreningarna har åtminstone nödortfikt bemästrats, även i de stora städerna. Det har också gått in i det allmänna medvetandet att vi måste vara mera varsamma med att använda gifter, såväl inom industrin och jordbruket som för privata ändamål.

Bakom den utvecklingen ligger inte bara en ändrad inställning. Den har också förutsatt insatser av vetenskapsmän och tekniker såväl för att lösa miljövardstekniska problem som för att få fram mindre farliga produktionsprocesser. Det är tänkbart att miljöinsatserna till en del har inkräktat på takten i den ekonomiska utvecklingen – då tagen i mycket snäv bemärkelse. Men en sak är säker – de har lett till en klar vinst: ökad välfärd, eller ökad livskvalitet, om man så vill.

Jag tror att det i grunden är få som vill beskriva en samhällsfilosofi som slår vakt om miljövärdena såsom utvecklingsfientlig. Därför är det med verklig förvåning som vi inom centern noterat att socialdemokratin nu i olika sammanhang försöker stämpla centern som utvecklingsfientlig, då vi t. ex. i energidebatten slår vakt om just miljövärdena, livskvaliteten och det folkliga inflytandet på de stora besluten.

Centern har aldrig tvekat att satsa på teknisk forskning och utveckling. Vi ser lika klart som något annat parti att vetenskap är en av de mäktigaste hävstångarna till mänskligt välstånd och framåtskridande. Vi är också medvetna om de möjligheter till mänsklig frigörelse som tekniken rymmer.

Men vi hyser också respekt för tekniken. Det är för oss också viktigt att se till att människan inte blir teknikens slav, att tekniken inte blir ett självändamål, att tekniken inte utnyttjas för kortsiktig ekonomisk exploatering och att tekniken inte leder till skador på miljön som inte går att reparera.

Herr talman! Att ha detta som mål är raka motsatsen till utvecklingsfient-

lighet. Tekniken måste användas för människans välfärd. Det ger vi också uttryck för både i energidebatten och i andra sammanhang. Detta är också grunden för den övergripande utredning om miljö- och naturresurser som regeringen nu tillsätter.

När det gäller energifrågan kan man dess bättre konstatera en allt större samstämmighet om att 1975 års kärnkraftsprogram är överdimensionerat med hänsyn till det behov av elkraft som nu kan förutses i mitten av 1980-talet. De senaste prognoserna pekar på en elförbrukning 1985 på omkring 125 TWh mot 159 TWh enligt den prognos som låg till grund för 1975 års beslut. Då har man ändå inte beaktat effekterna av den proposition om energisparande när det gäller bostäder och lokaler som regeringen lade fram strax före jul och som nu behandlas av riksdagen.

Men, herr talman, det som förvånar mig är att man inte är beredd att dra nya slutsatser av detta lägre elbehov. 1975 års beslut byggde ju för regeringens del i propositionen på att 13 reaktorer var nödvändiga för att klara det behov som då förelåg. Skillnaden mellan behoven är omräknat lika stor som vad sju kärnkraftsaggregat beräknas producera per år. Men socialdemokraterna har, trots detta klart minskade behov, i olika sammanhang krävt att man skall bygga enligt 1975 års beslut, dvs. 13 aggregat. För att klara det konststycket måste man byta motivering. 1975 var 13 aggregat nödvändiga för att klara av det behov av el som man räknade med skulle finnas 1985. Nu skall man bygga 13 aggregat för att i motsvarande grad minska oljeförbrukningen. För att klara det måste man övergå från att värma bostäder med olja till att klara uppvärmningen med el.

Jag vill då påminna om att oljeberoendet i dag inte är mer uttalat än det var 1975. Jag vill också påminna om att vi fick de dramatiska oljepreshöjningarna hösten 1973, alltså före beslutet 1975.

Det är alldeles riktigt att oljeräkningen är en tung post i vår utrikeshandel. Men om vi vill påverka denna post skall vi naturligtvis i första hand satsa på energibesparing. Det har regeringen gjort i sin proposition, och fler åtgärder i den riktningen kommer att föreslås. Vi har också alla skäl i världen att på samma sätt som man gjort i Finland ta till vara den energiresurs som vi har i våra omfattande torvmossar. På detta sätt håller Finland nere sin oljeräkning. Flera finska statsråd som jag har talat med försäkrar att deras anläggningar är lönsamma i jämförelse med oljeeldade anläggningar. De framhåller också den betydelse som den verksamheten har för sysselsättningen.

Av och till pekar man på de svenska urantillgångarna och förordar att vi skall börja bryta uran och utnyttja denna tillgång.

Sambandet mellan det fredliga utnyttjandet av kärnkraften och en fortsatt spridning av atombomber till allt fler länder ororar allt fler människor runt om i världen. Länge försökte man klara detta genom internationella överenskomelser i samband med att kärnkraftverk byggdes i nya länder. På amerikanskt initiativ har man nu startat en internationell undersökning om möjligheterna att slutförvara utbränt bränsle utan upparbetning, därför att en sådan metod skulle minska riskerna för kärnvapenspridning i samband med kärnkrafts-utbyggnaden. Men ingen vet om man lyckas.

Får jag fråga: Vem kan i dag ge några garantier för att svenskt uran inte bidrar till att öka den kärnvapenrustning som vi i olika internationella sammanhang sedan årtal försökt stoppa?

Låt mig, herr talman, till sist ta fasta på ett avsnitt i socialdemokraternas eget pressmeddelande om den partimotion man har väckt om miljöfrågorna. Vid behandlingen av det kemiska avfallet slår man fast följande:

”Principen måste vara att i första hand producenten tar ansvaret för att avfallet tas om hand på ett riktigt sätt. Innan produktionen av en vara påbörjas bör det vara känt hur avfallet från produktionsprocessen skall behandlas liksom hur den färdiga varan skall omhändertas sedan den använts. Denna princip bör nu lagfästas.”

Naturligtvis är det av omtanke om människan och hennes livsmiljö som ni föreslår en sådan lagstiftning. Men här är det ju något som inte stämmer. När det gäller avfallet från den kemiska produktionsprocessen vill ni i lag kräva att det skall vara känt hur avfallet skall behandlas innan processen får börja. Men när det gäller kärnkraften vill ni sätta i gång processen i nya reaktorer utan att det är känt och visat hur detta avfall skall behandlas. Varför denna skillnad? En sak är vi ju ense om: kärnkraftens avfall hör till det absolut farligaste och det mest långlivade som vi känner till. Jag tror att vi är ense också om en annan sak: om vi inte lyckas hundraprocentigt perfekt på det tekniska planet och om inte den s. k. mänskliga faktorn fungerar lika perfekt, så kan följderna bli förödande för människan och hennes livsmiljö.

Om vi är ense om detta, varför inte ha samma krav på kärnkraftens avfall som på det kemiska avfallet?

Regeringens energipolitik innebär att vi sätter säkerheten främst.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag kan helt ansluta mig till de vackra ord som statsministern och Olof Palme riktade till Per Ahlmark inför hans sista stora debatt här i riksdagen. Statsministern tolkade hela regeringens känslor, och jag kan på det rent personliga planet ansluta mig även till de personliga ord som statsministern riktade till Per Ahlmark. Vi är helt samstämmiga.

Olof Palme skildrade i sitt anförande värtaligt hur många människor i dag drabbas av den kris och de svårigheter vilkas existens Olof Palme själv väldigt länge förnekade. Så sent som i höstas slog Olof Palme fast ”att den svenska ekonomin inte befinner sig i en allmän och djup ekonomisk kris”. Men i sitt anförande här i dag gjorde Olof Palme inget som helst försök att klarlägga och reda ut de underliggande orsakerna till våra svårigheter. Han gick helt förbi dem. Då han sedan anvisade vissa botemedel rörde han sig på ytan. Även där gick han förbi den grundläggande problematiken. Och så skyllde han som vanligt på regeringen. Vi fick som vanligt veta att regeringen var ”handlingsförlamad, splittrad och passiv”.

”Det vore enkelt för socialdemokratin”, utropade Olof Palme i höstas, ”att vända oron mot de borgerliga och kamma hem partitaktiska vinster genom enkel kverulans.”

Olof Palme levde upp till det citatet alldeles nyss. Men som vanligt är ju

verkligheten en helt annan. Vad som är verklighet är att regeringen under den här tiden har vidtagit en rad genomgripande, i vissa hänseenden omvälvande, åtgärder för att lägga grunden för en långsiktig återhämtning av den svenska ekonomin. Vi har inte dragit oss för att lägga fram även impopulära förslag.

Dessa utomordentligt angelägna insatser har gjort att mycket av det som regeringen utträttat på andra områden än det ekonomiska kommit ut ur blickfältet. Att regeringen blivit en reformregering i ordets egentliga mening och att den på område efter område lagt om den tidigare politiska kursen och förbättrat för de enskilda människorna har delvis kommit att undanskymmas av kriser och problem som dag för dag toppat tidningarnas rubriker.

Sverige har världens högsta skatter. Vi har under gångna år fått marginalskatter som i hög grad bidragit till att driva upp nominella löneökningkrav, skapa en förödande kostnadsbelastning och försämra det svenska näringslivets konkurrenskraft. Regeringen har systematiskt börjat ta itu med dessa problem. Vi har genomfört inte mindre än två skatteomläggningar, som varit direkt inriktade på att sänka inkomstskatterna för det stora antal löntagare och inkomsttagare som tillsammans har att arbeta ihop vårt välförhållande. Genom indexreglering av skatteskalorna har vi satt en spärr för fortsatta automatiska skattehöjningar och till riksdagen återfört svenska folkets rätt att sig beskatta. Vi har drivit fram resultat från tre stora skatteutredningar. På grundval därav skall vi i höst för riksdagen lägga fram förslag till den ändrade skattepolitiska inriktning som vårt land så väl behöver.

Vi har satt sparsamhet med skattebetalarnas pengar i centrum. Det är verkligen ingen slösaktig budget som vi lagt på riksdagens bord. Den är präglad av mycket stark återhållsamhet med statliga utgifter. Utgifterna för statlig konsumtion kommer att minska i reala termer – ett för vårt land nästan unikt förhållande.

Vi har till följd av den tidigare socialdemokratiska högskattepolitiken hamnat i en situation, där fortsatta skattehöjningar ter sig allt omöjligare. Skattevapnet har förlorat sin udd. Höjda skatter ger inte längre de inkomster som man på papperet tror sig kunna räkna med. De leder till kompensations-tänkande och krav på nominella löneökningar. De minskar arbetsviljan, urholkar skattemoralen och leder till behov av ökade sociala bidrag och till prishöjningar, som till sist gör skattehöjningarna illusoriska. De innebär att resurser överförs till den offentliga sektorn från den privata sektorn och från de enskilda människor som ytterst skall garantera fortsatt välförhållandeutveckling och sysselsättning i vårt land.

Mot den här bakgrunden, herr talman, är den utveckling som i dag äger rum på den kommunala sidan utomordentligt oroande. Att den kommunala konsumtionen, i ett läge då Sveriges ekonomi kräver återhållsamhet och då stora samhällsgrupper måste räkna med oförändrad eller i vissa fall lägre standard än föregående år, ökar mer än dubbelt så mycket som långtidsutredningen och Sveriges riksdag för knappt två år sedan ansåg vara försvarligt, detta kan i längden inte accepteras.

Staten *sänker* i år sina skatter högst väsentligt för breda medborgargrupper.

Men landets kommuner och landsting *höjer* samtidigt sina pålagor på ett sätt som motverkar regeringens skattepolitiska strävanden. Den kommunala sektorn måste motsvara det ansvar som i dagens läge läggs på andra sektorer i samhället.

De som under de förflutna månaderna har radat upp kriserna i det svenska näringslivet och målat i mörka färgtoner samt gjort gällande, att den *borgerliga* regeringen socialiserar långt mer än t. o. m. den gamla socialdemokratiska, dessa kritiker söker därmed inte bara fördölja vad den här socialt och även ekonomiskt motiverade näringspolitiken ytterst syftar till utan söker också förringa de offensiva och positiva näringspolitiska insatser som samtidigt har vidtagits. Vi är sannerligen inte ute efter att vidga det statliga inflytandet över svenska företag. Vi vet att företagen inte blir bättre, starkare och mer skickligt skötta, därför att staten står som ägare eller därför att den ene eller andre politiskt utsedde företrädaren för statsmakterna tar plats i företagets ledning.

Men vi är klart medvetna om att den fortgående försvagning av den svenska industrins lönsamhet och konkurrenskraft som ägt rum sedan mitten av 1960-talet och de väldiga omställningssvårigheter, som nya konkurrensförhållanden på världsmarknaden och kostnadsexplosionen under de tre sista åren av socialdemokratiskt styre lett till, helt enkelt måste framtvinga räddningsaktioner i speciellt utsatta branscher, aktioner som inga andra än samhället har resurser nog att verkställa. Det finns ingenting av självändamål bakom de här statliga insatserna. Men vi kan helt enkelt inte acceptera den kapitalförstöring som det skulle innebära att låta långsiktigt sunda företag läggas ned med därav följande utomordentligt allvarliga konsekvenser för människor och berörda bygder, om vi har anledning att räkna med att företagen i ett normalt kostnadsläge och i en normal konjunktur och eventuellt efter vissa strukturförändringar har möjlighet att leva vidare och hävda sig i konkurrensen.

Ingen tidigare svensk regering har satsat så mycket och så målmedvetet som den regering, som Olof Palme kallade passiv, för att värna och bygga ut vår industriella bas i en väldigt svår tid. Till en del kan man kanske kalla de här satsningarna defensiva. Men i vissa lägen kan även defensiva insatser vara nödvändiga för att undvika enorma sociala, ekonomiska och industriella förluster och för att lägga grunden till en långsiktig offensiv. Kritikerna bör nog tänka efter vilka konsekvenserna skulle ha blivit, om vi haft en regering som valt att sitta med armarna i kors, när kostnadsproblemen och internationella strukturkriser hotat grundläggande delar av vår industri. Men en framgångsrik näringspolitik syftar självfallet längre än till att bidra till en omstrukturering av branscher i svåra situationer - i dagsläget främst varven, stålindustrin och tekoindustrin. Den skall skapa förutsättningar för framgångsrikt företagande på lång sikt och för nyföretagande, en uppgift som socialdemokratin under sin regeringstid inte bara bortsåg ifrån utan ofta direkt motverkade.

Höstens småföretagspaket var ett betydelsefullt led i dessa strävanden. Säkert finns det på detta område utrymme för ytterligare insatser. Det är inte

minst småföretagen som har betydelse för sysselsättningen runt om i vårt stora land, liksom för utvecklingen i näringslivet i stort.

Men viktigast är kanske ändå att statsmakterna klart och tydligt deklarerar att de ser en framtid för företagsamheten i vårt land, att de inte kommer att vidta några åtgärder som rycker undan basen för denna företagsamhet och att de är beredda att på olika sätt medverka till att våra företag åter får den lönsamhet som är nödvändig för att garantera investeringar, sysselsättning och framtidstro. Därmed markeras klart omsvängningen från den politik som kännetecknade den socialdemokratiska epoken.

Jag vill, herr talman, stryka under att regeringen målmedvetet strävat efter att utforma nödvändiga stödåtgärder på sådant sätt, att företagen så snabbt och så effektivt som möjligt kan anpassa sin verksamhet till den fria marknadsekonomins krav och den fria konkurrensens krav. Vi har ju under de gångna 16 månaderna fått det ena konkreta beviset efter det andra inte bara på hur svårt det är att långsiktigt planera för och politiskt styra företag, utan också på vilka väldiga problem som kan dyka upp just på områden där sådan styrning utövats.

Socialdemokraterna kräver nu i sina motioner ännu mera dirigerings-, ännu mera planhushållning och ökade investeringar i just statliga företag. Och detta gör de trots de allvarliga konsekvenser för även solida statliga företag som deras tidigare planeringspolitik medfört och trots de missgrepp som deras inte sällan politiskt framtvungade investeringsbeslut inneburit för dessa företag.

Regeringens allt tydligare markering av en offensiv näringspolitik har kommit till uttryck bl. a. i dess beslut att förhindra ytterligare avgiftshöjningar, att begränsa och avveckla en byråkrati som hotar initiativ och rörlighet, i stimulansåtgärder av olika slag för utveckling av de mindre och medelstora företagen, i insatser inom dataindustrin och flygindustrin samt i en lång rad av åtgärder som vidtagits och som kommer att ytterligare byggas ut till stöd för den tekniska utveckling och forskning som under tidigare regeringsperiod allvarligt eftersatts.

Ett av de viktigaste inslagen i regeringens politik har som bekant varit att stärka den enskilde medborgarens ställning, att vidga området för handlingsfrihet och ansvarstagande och att befästa hans rättigheter som enskild medborgare.

Det är därför naturligt att vi fäster mycket stort avseende vid det arbete för att förstärka de medborgerliga rättigheterna som pågår i den utredning som leds av Gunnar Heckscher. Vi ser också med stora förväntningar fram emot de rapporter som så småningom kommer att levereras av de olika antibyråkratiutredningarna. De bör kunna läggas till grund för en samlad proposition i slutet av detta år eller början av nästa.

Att medborgarnas integritet i datasamhället skall stärkas är vår bestämda målsättning. Vi har redan gjort mycket i det hänseendet. Rättssäkerheten måste kringgärdas med ökade garantier.

Att det inom en regering kan förefinnas meningsmotsättningar är ingen hemlighet. Det ligger väl i sakens natur att så lättare blir fallet i en

trepartiregering än i en enpartiregering. Dett har bl. a. kommit till uttryck i fråga om energipolitiken. Den linje vi moderater förfäktar inom ramen för regeringsdeklarationen är helt klar. Vi eftersträvar en uppgörelse som bör vara så heltäckande som möjligt och som beaktar de växande risker – både ekonomiskt och politiskt – som vårt oljeberoende för med sig. Vi måste satsa hårt på energisparande. Olika slags förnyelsebara energikällor måste utvecklas. Den teknologiska och industriella kapacitet som vi har lyckats bygga upp i vårt land måste bevaras, även om en viss dämpning av kärnkraftsprogrammet torde vara möjlig i dagsläget. Den avgörande utgångspunkten för vårt handlande är att en trygg, säker och billig energitillförsel utgör en nödvändig förutsättning för att garantera andra centrala ekonomisk-politiska mål: balans gentemot omvärlden, fortsatt välståndsutveckling och tryggad sysselsättning.

Jag är övertygad om att vi skall kunna åstadkomma en bred samling. Det borde vara en gemensam målsättning för alla ansvarsmedvetna politiska partier att söka medverka till det.

Vi har – det vågar jag bestämt påstå – under det gångna året lagt grunden för en fortgående återhämtning av Sveriges ekonomi. Ytterligare åtgärder kommer att krävas. Stora krav kommer att ställas på oss alla för att nå de uppställda målen, inte minst balans i våra utrikesbetalningar. Det betydande underskott som nu föreligger vittnar om att det samlade sparandet i vårt land är för lågt – på den punkten håller jag med Olof Palme –, att vi med andra ord i den meningen lever över våra tillgångar att vi har konsumerat mer än vi har producerat och att vi har täckt bristen mellan konsumtion och produktion genom att låna utomlands. I längden är det omöjligt att fortsätta på det sättet. På den punkten är regering och opposition eniga.

Den allmänpolitiska debatten i Sveriges riksdag brukar ju till lika delar handla om regeringens och oppositionens politik. Och när socialdemokraterna nu har redovisat sina många motioner, finns det anledning att i korthet beröra den budgivning och de förslag som socialdemokraterna har lagt för att Sverige skall komma ur den kris vars förekomst och vidd socialdemokraterna nu äntligen offentligt har erkänt.

Jag skall undvika att följa Olof Palmes exempel att förkasta, nedgöra och misstänkliggöra allt vad meningsmotståndaren åstadkommer. Låt mig bara, herr talman, generellt konstatera att de konkreta förslag som socialdemokraterna har lagt på riksdagens bord och vilka enligt deras egen mening utgör betydelsefulla element i en "offensiv, framtidsinriktad trygghetspolitik" måste få följderna rakt motsatta dem som socialdemokraterna säger sig eftersträva.

Förslagen är offensiva endast i den meningen att de lägger nya bördor på det näringsliv vars kostnadsbelastning har utgjort en av de grundläggande orsakerna till att våra problem relativt sett har fått en vidd och storleksordning som överträffar flertalet andra länders.

De är framtidsinriktade bara i den meningen att de innebär att den återhämtning och den ekonomiska balans vi strävar efter kommer att skjutas ännu mer på framtiden.

Och de är trygghetsskapande endast i den bemärkelsen att de – om deras innebörd blir klar för våra väljare – säkrar fortsatt borgerligt styre.

Socialdemokraterna har alltså sent omsider medgivit att både den internationella konjunkturutvecklingen och strukturproblem i vårt näringsliv har medverkat till våra svårigheter. Något erkännande av att den politik de själva svarat för ända fram till den 19 september 1976 skulle ha medverkat till krisföreteelserna får vi emellertid leta efter. Tvärtom är ledmotivet i deras motioner att den nya regeringens politik har gjort våra ekonomiska svårigheter mycket allvarligare än vad de eljest skulle ha varit.

Vi hade tre fina reformår, deklarerade Olof Palme i höstas. Så kom valförlusten och regimskiftet. Nu har vi upplevt ett år av tillbakagång och ökad otrygghet – den borgerliga otrygghetens år.

Hade socialdemokraternas förslag vid förra årets riksdag förverkligats skulle – heter det sida upp och sida ner i deras motioner – Sveriges ekonomiska läge ha varit väsentligt bättre i alla hänseenden. Industriproduktionen skulle ha varit högre, investeringstakten mer positiv, bostadsbyggandet legat på en högre nivå, priserna varit lägre, sysselsättningspolitiken bättre och bytesbalansbristen mindre allvarlig. Låt mig mot denna den massiva självhävdelsens bakgrund studera vad som verkligen har inträffat under dessa övergångsår.

1. *Industriproduktionen* i vårt land har år efter år minskat ända sedan början av 1975. Den nedåtgående trenden började alltså nära två år *före* regeringskiftet. Kan man verkligen göra trovärdigt att industriproduktionens nedgång åren 1975–1976 helt skulle bero på den internationella konjunkturutvecklingen, medan nedgången efter den 19 september 1976 uteslutande skulle kunna hänföras till den nya regeringens politik?

2. *Investeringarna i bostadsbyggandet* har minskat år efter år alltsedan 1973. Att de minskade också förra året skulle – gör socialdemokraterna gällande – bero på den borgerliga regeringens inkompetens. Men vad ligger i så fall bakom den massiva nedgången i byggandet mellan åren 1972 och 1976?

3. *Näringslivets investeringar* har utvecklats svagt alltsedan 1974. Och bruttoinvesteringarna minskade både 1975 och 1976. Att investeringsutvecklingen var alltför låg 1977 beror enligt socialdemokraterna på borgerlig inkompetens. Vilkas inkompetens låg bakom motsvarande nedgång åren 1975 och 1976?

4. Alltsedan 1973 har *prisstegringarna* i vårt land legat omkring 10 % per år. 1977 skulle de ha legat under 10 %, om inte regeringen tvingats stärka den svenska exportindustrins konkurrenskraft och genomfört de devalveringar och den höjning av mervärdesskatten som vidtogs i just detta syfte. När regeringen nu beskylls för inkompetens då det gäller att hålla priserna under kontroll, vad låg då bakom den 30-procentiga prisstegringen mellan åren 1973 och 1976?

5. Socialdemokraterna kritiserar regeringens *sysselsättningspolitik*. Den genomsnittliga arbetslösheten låg 1977 på 1,8 %. Med den siffran i minnet, vilken kritik skulle då inte kunna riktas mot den socialdemokratiska regeringen, som godtog en arbetslöshet 1971 och 1973 på 2,5 %, 1972 på 2,7 %

och 1974 på 2 %? Och ungdomsarbetslösheten var högre 1971, 1972 och 1973 än vad den är nu. Vem skall kritiseras för detta?

6. 1974 var vårt underskott i *bytesbalansen* 4 miljarder kronor. 1975 hade det stigit till nära 7 miljarder kronor. Det fortsatte att stiga 1976 och översteg då 10 miljarder kronor. 1977 torde det ligga omkring 15 miljarder kronor. Är det sannolikt att det som skett under 1977 är någonting helt nytt, som saknar *varje* samband med det som skedde ända från 1973 och fram till 1976? Ligger inte bakom denna utveckling det förflutnas politik, den starka efterfrågepolitik och den snabba kostnadsexplosion som skedde just under den socialdemokratiska epoken?

Är det någon i denna kammare som tror att den utveckling i olika hänseenden som jag här pekat på och som pågått under en följd av år plötsligt skulle ha brutits och vänt i positiv riktning, om socialdemokraterna skulle ha suttit kvar i kanslihuset efter den 19 september 1976? Är det någon som tror det? Självfallet inte! De problem som byggts in i den svenska ekonomin under den här tidsperioden och i vissa hänseenden ända sedan mitten av 1960-talet har varit så svåra och så stora, att en ekonomisk återhämtning kräver en helt ny politik, och det kommer att ta lång tid innan vi nått bestående resultat.

Och hur hade Sveriges läge varit, om vi *inte* hade justerat ner den svenska kronans kurs och om vi hade genomfört alla de skatte- och avgiftshöjningar som socialdemokraterna föreslagit?

Vi hade då – dvs. om socialdemokraterna hade fått styra – haft ett relativt kostnadsläge som legat 20–25 % över våra konkurrentländers med en ty åtföljande kraftig försämring av vår internationella konkurrenskraft och med mycket allvarigare följder för bytesbalans och sysselsättning än de vi upplever i dag. Jag tvekar inte att påstå att den svenska exportindustrins och vår samhällsekonomis läge då varit nära nog katastrofalt.

Vi hade dessutom haft ett skattetryck som varit väsentligt mycket högre än vad det nu kommer att bli. 1977 ville socialdemokraterna höja skatten med drygt 4 miljarder kronor mer än vad regeringen ville. I år uppgår av dem föreslagna skattehöjningar till 9 miljarder kronor. Om man slår ut deras förslag till höjda skatter på varje sysselsatt svensk – ytterst är det ju alla enskilda medborgare som får betala dem, oberoende av var de tas ut – skulle de motsvara 2 000 kr. per person. Är det verkligen någon tänkande människa som tror att en politik av det slaget skulle ha gagnat Sveriges näringsliv och vårt land? Är det någon som tror att vi med en sådan kostnads- och skattepolitik skulle ha bättre förutsättningar än vad vi har i dag att klara krisen? Tror Olof Palme själv detta?

Herr talman! "Vårt land kännetecknas av hög sysselsättning, effektiv produktion, stora investeringar, sunda statsfinanser och en i internationell jämförelse måttlig prisstegringstakt. Den svenska ekonomin är stark." Det var med precis dessa ord som socialdemokraterna försökte övertyga Sveriges folk om att allting var väl beställt i vårt land vid regeringsskiftet i september 1976 – och att detta resultat åstadkommit genom den ansvarsmedvetna, förnuftiga och framåtsyftande ekonomiska politik de bedrivit under sitt långa

regeringsinnehav.

Man tycker, herr talman, att socialdemokraterna efter en sådan medvetet osann beskrivning av Sveriges ekonomi borde ha givit uttryck åt åtminstone en viss återhållsamhet då det gäller att rikta beskyllningar mot andra partier för politisk ohederlighet och svikligt förfarande. Tycker inte Olof Palme själv det?

Jag är emellertid, herr talman, glad att i dag kunna konstatera den tillnyktring som ägt rum bland socialdemokraterna under de gångna 16 månaderna. Även de politiker som var upphovsmän till det socialdemokratiska testamentet har – låt vara motvilligt och trevande – börjat erkänna att Sverige brottas med svåra problem som *inte* tog sin början vid eller berodde på regeringsskiftet.

Den politiska bortförklaringsstrategin blev alltså för varje dag allt ihålligare. Och man fann till sist att den politiska trovärdigheten helt enkelt måste leda till omtänkande. Det dukade bordets filosofi borde i dag höra till det förgångna.

Jag är även av ett annat skäl glad över det omtänkande som sent omsider kommit till stånd. En förutsättning för att vi snabbt skall komma ur krisen och lösa de problem som det svenska folkhushållet brottas med är ju att de många människor, som med gemensamma krafter måste lämna sina bidrag, får klart för sig vari svårigheterna består och vilka orsaker som ligger bakom dem.

Jag kan alltså konstatera att det äntligen råder stor överensstämmelse mellan de demokratiska partierna i Sveriges riksdag om arten och vidden av våra problem. Att det sedan råder oenighet om *vad* den borgerliga regeringen åstadkommit under det gångna året och om vad den *kunde* ha åstadkommit samt om botemedlen för vår ekonomiska sjuka, är en annan sak. Detta gör emellertid inte enigheten i det förstnämnda hänseendet mindre värd i den politiska debatten, mindre värd när vi skall försöka övertyga svenska folket om vad som krävs för att få ordning på vår ekonomi och vad som krävs för att kunna trygga fortsatt välståndsutveckling och hög sysselsättning i Sveriges land.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! De generösa ord som riktats till mig av Olof Palme, Thorbjörn Fälldin och Gösta Bohman har varmt och glatt mig. Jag har upplevt både samverkan och debatt i politiken under ett antal år som en stor inspiration. Personlig vänskap i en regering, mellan regering och opposition och över partigränserna är en omistlig del av arbetet i ett demokratiskt samhälle.

Herr talman! När vi diskuterar möjligheter och svårigheter inför kommande år är den viktigaste utgångspunkten Sveriges ekonomiska läge. Hur vi klarar de ekonomiska problemen är inte enbart en fråga om standard, tillväxt och konsumtion. Vad som händer i ekonomin bestämmer så mycket av grunderna för utvecklingen på en rad områden och vilka värden och villkor som skall präglade vårt samhälle i många år framåt.

Länge har det i Sverige rått en stor värdegemenskap om viktiga mål för

samhällsarbetet. I debatten har vi visserligen slagit fast ideologiska skiljelinjer, som ofta varit nog så verkliga och viktiga. Men samtidigt har den praktiska politiken gång på gång präglats av en betydande enighet om centrala värden, särskilt om man jämför med förhållandena i många andra länder.

Den goda ekonomiska utvecklingen under efterkrigstiden har starkt bidragit till den värdegemenskapen i opinion och politik. Också konservativt tänkande människor har kunnat godta sociala reformer, när tillväxten samtidigt gett även de mer välbeställda utrymme för ökad privat konsumtion. Även socialister har kunnat acceptera en socialt styrd marknadshushållning, när företag i konkurrens visat sig ge snabb ekonomisk utveckling till glädje för de många människorna.

Men det är långt ifrån självklart att den här enigheten består under år av betydligt mera kärv ekonomi. Då minskar utrymmet i både resurser och opinion för viktiga sociala insatser. Vi har sett det i många andra länder, vare sig socialdemokrater, liberaler eller andra suttit vid regeringsmakten. Om den egna standarden sjunker år efter år, föds lätt en ovilja att ställa upp för att klara gemensamma behov. Det blir allt svårare att övertyga människor om solidaritetens villkor i ett välfärdssamhälle.

Också med god tillväxt i ekonomin står vi inför svåra fördelnings- och försörjningsproblem på 1980-talet. Det går allt färre förvärvsarbetande på varje pensionär. Mellan 1970 och 1975 steg antalet pensionärer med omkring 40 %, samtidigt som antalet förvärvsarbetande ökade med bara 8 %. Antalet barn och ungdomar var i stort sett oförändrat. Mellan 1975 och 1985 ökar antalet personer över 70 år med ca 200 000.

De här siffrorna visar flera saker. Det kan bli 1980-talets stora reformverk på arbetslivets område att människor inte stängs av från arbetsmarknaden genast som de passerar en åldersgräns. I stället måste vi öka äldre människors valfrihet. Man skall steg för steg kunna minska sin yrkesinsats före 65 års ålder – om man önskar det. Och rätten att vara kvar i arbetslivet skall inte förverkas när man uppnått den vanliga pensionsåldern. Vi måste bryta många fördomar om äldre människor och öka gemenskapen mellan generationerna i det svenska samhället.

Det snabbt växande antalet pensionärer har av oss alla lovats en trygg ålderdom. De har garanterats ekonomisk trygghet genom en folkpension som är värdesäkrad, genom pensionstillskott som höjer standarden och genom ATP-pensioner som kraftigt ökar under 1980-talet. De har också lovats stora satsningar på trygghet i vården.

De löftena måste vi hålla. De bygger tillsammans upp mycket stora anspråk på samhällsekonomin. Men vi vet inte om de förvärvsarbetande och alla politiska riktningar på 1980-talet kommer att vara beredda att fullt ut leva upp till de mycket kostnadskrävande kraven på sociala insatser för framför allt pensionärerna, om det bara kan ske till priset av kraftigt tillbakapressad standard för de yrkesarbetande. Inte minst därför är den ekonomiska utvecklingen så avgörande.

På motsvarande sätt är risken stor att grunderna för marknadsekonomin allvarligt skadas om vi inte kommer ur den ekonomiska krisen. Med fortsatt

brist på konkurrenskraft i förhållande till omvärlden kan näringslivet bli ytterligare försvagat i stället för att få kraft att utvecklas av främst egen förmåga.

Då växer koncentrationen genom sammanslagningar och brist på nyföretagande. Följden blir också ytterligare krav på statliga subventioner och central styrning, med den ökade stelhet i ekonomin och de hot mot marknadshushållningen som en sådan politik i längden för med sig. Dogmatiska socialister skulle i ett sådant samhälle finna ursäkter som de tidigare saknat för att ersätta initiativ ute i många företag med dirigering uppifrån.

Om vi inte arbetar oss ur den ekonomiska krisen kan också andra centrala värden hotas.

Vi har i Sverige varit ense om att bygga vår ekonomi på öppenhet mot omvärlden. Fri handel stimulerar en internationell arbetsfördelning som är till nytta för hela världsekonomin. Med ett i huvudsak fritt utbyte av varor och tjänster får vi en marknad för vår industri som är en förutsättning för rationell produktion och ökat välstånd. Den öppenheten underlättar samtidigt en allmän förståelse för omvärlden ute i det svenska samhället och för en bred internationell samverkan.

Men redan hör vi nu röster som vill lösa Sveriges ekonomiska problem, inte i samverkan med andra länder och genom att återställa vår konkurrenskraft, utan genom protektionism och mer av nationell slutenhet.

Vi har byggt vårt välstånd på uppfattningen att förnuft och framstegstro är viktiga redskap för att bygga ett bättre samhälle. Bara om vi vårdar och utvecklar vår vetenskapliga och tekniska förmåga kan vi klara framtidsproblemen. Det är inte en allmän rädsla inför det nya utan rationellt tänkande som skall premieras. Tekniken, rätt använd, är inget hot utan ett viktigt hjälpmedel för att förbättra villkoren för människorna.

Kravet på goda arbetsmiljöer är ett exempel. Ny teknik och nya produktionsprocesser som ställs i den sociala nyttans tjänst kan befria från buller, föroreningar, värme, besvärliga arbetsställningar, rutinjobb som känns meningslösa och annat som bryter ner en människa.

Nu ser vi hur satsningen på förnuft och framsteg på sina håll sätts i fråga. Dagens svårigheter i vår industriella utveckling har lett en del till att misstro hela industrisamhällets framtid.

Samtidigt ser vi hur långvariga ekonomiska svårigheter förändrar människors syn på samhällsförändring. En vilja till rörlighet och förnyelse har varit nödvändig för att utveckla vår ekonomi och förbättra människors villkor. Men när ekonomin inte tillväxer, när det inte blir nya och bättre jobb i stället för dem som försvinner, så förändras lätt den livshållningen. Även nödvändiga förändringar i industri och samhälle upplevs då som hot mot den egna tryggheten, inte som löfte om något bättre.

Det här visar att centrala liberala värden hotas av en ekonomi i ständig obalans och med bestående svårigheter:

Utrymmet för social solidaritet kan urholkas.

Koncentrationen i näringslivet riskerar tillta, och nya krav kan resas på att

marknadsekonomin ersätts av planhushållning.

I stället för frihandel och öppenhet mot omvärlden växer stämningar för protektionism och nationell slutenhet.

Tron på förnuft, framsteg och förändring försvagas, samtidigt som misstron mot industrisamhället förstärks.

Samhällsklimatet kan hårdna och leda till minskad öppenhet och tolerans, t. ex. mot utsatta grupper och mot invandrare.

Stämningar av klass- eller intressekamp kan efterträda en generös och saklig diskussion.

Valfriheten minskar när det går många arbetssökande på varje ledigt jobb.

En ny generations tro på demokratins handlingskraft kan försvagas om vi inte förmår möta unga människors mest grundläggande anspråk: rätten till ett meningsfullt jobb.

Regeringens viktigaste mål i den ekonomiska politiken är därför att näringslivet återvinner sin konkurrenskraft. Och när vi i folkpartiet intensivt deltar i arbetet på att Sverige skall komma tillbaka som vital industrination med balans mot omvärlden, så är det därför att de ekonomiska svårigheterna har en så djupt allvarlig social innebörd.

Den breda insikt som nu finns om Sveriges ekonomiska problem är en bra utgångspunkt för att i tid vända utvecklingen. Jag vill särskilt peka på tre avgörande inslag i en sådan politik som kan bli framgångsrik:

ekonomiska åtgärder för att säkerställa vår konkurrenskraft,

en medveten inriktning på att minska Sveriges stora oljeberoende samt insatser för att säkra kapitalbildningen för framtiden.

Det är nu ett erkänt faktum att den alltför snabba kostnadsutvecklingen 1975–1976 är en dominerande förklaring till dagens ekonomiska svårigheter. Konjunkturinstitutet beräknar att hälften av underskottet i bytesbalansen förra året kan förklaras av att vi rusat ifrån våra konkurrenter i kostnads-läge.

Att konstatera det här är inte att förneka andra orsaker som också finns. Ur oljekrisen har följt en ovanligt långdragen dämpning av den internationella konjunkturen. Den har slagit särskilt hårt på investeringarna. Den har också fött kriser i branscher som är utomordentligt viktiga för svensk ekonomi, som varven och stålindustrin. Dessutom har nya länder tagit hand om en växande del av världsmarknaden.

Men när vi är medvetna om de här *andra* problemen, så måste ju slutsatsen bli att det är *särskilt angeläget* att hålla tillbaka kostnadsökningen. Om konjunkturen är svag, så innebär ju ett försämrat kostnads-läge att vi inte ens får del av den uppgång som sker. 1976 ökade t. ex. världshandeln med 12 %, men Sverige kunde öka sin export med bara 2 %.

När en del branscher blir extra hårt utsatta kommer deras svårigheter snabbare och starkare och blir mycket svårare att klara om vi *samtidigt* drastiskt höjer våra kostnader. Så har tekokrisen förvärrats och svenskt handelsstål pressats tillbaka också på hemmamarknaden. Och när Sverige förlorat ett gammalt försprång i teknik och kvalitet på viktiga områden blir

priset och därmed kostnaderna *mer* avgörande för konkurrensförmågan än förr.

Att inse det är inte heller att skylla våra ekonomiska problem på löntagarna. *Alla* blev lättsinniga efter rekordåret 1974. De politiskt ansvariga var det genom att kraftigt höja olika arbetsgivaravgifter. Arbetsmarknadens parter var det genom att besluta om mångdubbelt högre löneökningar än i våra konkurrentländer och genom att tillåta en löneglidning som inte kunde undgå att föda kompensationskrav.

Nu finns det hos *alla* en helt annan medvetenhet om att Sverige måste återfå konkurrenskraft för att återvinna styrkan i ekonomin.

Regeringens ekonomiska åtgärder har alltså framför allt siktat till att klara Sveriges ekonomiska huvudproblem, det alltför uppressade kostnadsläget – därför devalveringen av kronan, utträdet ur valutaormen, avvecklingen av den allmänna arbetsgivaravgiften och reformeringen av skattesystemet med sänkt marginalskatt och inflationssskydd.

En arbetsgivare har fått betala omkring 1 500 kr. i lön och arbetsgivaravgifter för att en vanlig löntagare skulle få ut 300 kr. efter skatt. Allt fler har genom inflationen hamnat i inkomstskikt där två tredjedelar eller mer av en inkomstökning går bort i skatt. Ett sådant skattesystem kan inte undgå att driva upp kostnaderna, öka inflationen och försvåra lugna avtalsrörelser.

Genom de här åtgärderna – i förening med det ansvar som arbetsmarknadens parter kan ta i avtalsrörelsen – lägger vi en bättre grund för ekonomisk återhämtning. Vi skapar sådana förutsättningar för näringslivet att företag med goda produkter och idéer kan utvecklas av egen kraft. Det finns tydliga tecken på att vårt näringsliv nu ser bättre möjligheter till exportorder och till att konkurrera med import här hemma genom att regeringen har återställt ett rimligare kostnadsläge, framför allt genom devalveringen.

En del positivt kan sägas om det alternativ socialdemokraterna presenterar i sina ekonomiska motioner. Mycket av det är sådant som vi arbetar med inom regeringen, t. ex. ökat stöd till teknisk forskning och utveckling. Jag medger gärna att oppositionen lagt fram flera konstruktiva, konkreta förslag som det finns skäl att allvarligt diskutera.

Men i den ekonomiska huvudfrågan – Sveriges kostnadsläge – fortsätter oppositionen att sticka huvudet i busken. Samtliga regeringens åtgärder har man avvisat:

nej till devalvering,

nej till utträde ur valutaormen,

nej till avveckling av den allmänna arbetsgivaravgiften,

nej till sänkt marginalskatt och

nej till inflationssskydd i skattesystemet.

I stället föreslår socialdemokraterna nya höjningar av arbetsgivaravgifterna.

Summan blir ett kostnadsläge som i år med oppositionens politik skulle vara ca 20 % högre än med regeringens linje. Det skulle verkligen inte bidra till mer av industriinvesteringar och en långsiktig återhämtning i näringslivet.

Tvärtom skulle oppositionens förslag här motverka de mål som den själv ställer upp. Socialdemokratins ekonomiska politik skulle lett till att svenska varor varit radikalt mycket dyrare än i dag, att företagen skulle haft ännu svårare att exportera och konkurrera med importen och att sysselsättningen skulle hotas långt mer än vad som är fallet i dag. Det är obegripligt varför oppositionen förordar en politik som i stället för att lösa vårt lands ekonomiska problem skulle förvärra dem.

Regeringens ekonomiska åtgärder lägger alltså en grund för satsningar för framtiden i näringslivet. De måste kompletteras med insatser för att förnya branscher med särskilda problem och med en aktiv arbetsmarknadspolitik. De arbetsmarknadspolitiska insatserna har aldrig varit så omfattande som med den nuvarande regeringen. Det har lett till att arbetslösheten, trots påfrestningarna som ekonomiministern visade på, från internationell synpunkt är mycket låg och också längre än den var i Sverige för några år sedan. Det är en dementi i handling på Olof Palmes ord i dag, om att regeringen har väldig distans till människornas oro för jobben.

Jag möter ibland frågan: Hur länge kan regeringen fortsätta med ett uppehållande försvar i form av en aktiv arbetsmarknadspolitik? Mitt svar – utöver att peka på regeringens ekonomiska politik – blir: Arbetsmarknadspolitiken är i princip *offensiv*. Jag anser att Lars Werners nedsättande beskrivning av arbetsmarknadspolitiken är i djupaste mening reaktionär.

Utbildning – i skolan, i AMU-center och i företagen – det ger den enskilde bättre möjligheter att klara det gamla jobbet eller att få ett nytt i expansiva företag. Det ökar den frivilliga rörligheten när konjunkturen vänder. Det höjer produktiviteten.

Beredskapsarbeten – det ger tjänster i vård och barnomsorg. Det ger reningsverk och miljöförbättringar, vägar och byggnader. Ofta tidigareläggs projekt som annars skulle förverkligas under en senare period när resurserna är överansträngda. Det är inte sämre vägar som byggs med arbetsmarknadsverkets pengar än med vägverkets.

Praktikjobb – det ger produktiva insatser från ungdomar som annars skulle gå arbetslösa. Det ger framför allt en erfarenhet av arbetslivet som senare blir till stor nytta och ofta leder till ett jobb på den vanliga arbetsmarknaden.

Skyddat arbete i olika former – det är nödvändigt om också handikappade skall ha rätt till arbete. Sysselsättningsutredningen har övertygande visat hur det också samhällsekonomiskt, och framför allt mänskligt, är motiverat att hjälpa också handikappade till arbete.

Industribeställningar – det är varor vi behöver, t. ex. stålbroar, vissa fartyg och en del konfektion, och som vi beställer tidigare för att använda produktionsapparaten och hindra arbetslöshet.

I dag rymmer de här programmen mellan 200 000 och 250 000 människor, som får jobb eller utbildning genom arbetsmarknadspolitiken. Jag vet att en del är kritiska till omfattningen och t. o. m. räknar de här människorna som arbetslösa.

Och visst är det beklagligt att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna behövs i så stor utsträckning som nu är fallet. Men alternativet vore

arbetslöshet i stället för att utbilda sig under en konjunktursvacka,
arbetslöshet i stället för att bygga vissa hus eller vägar som ändå skulle ha gjorts några år senare,
arbetslöshet och stillastående maskiner i stället för att producera en del varor vi behöver men annars skulle ha väntat med ett tag,
arbetslöshet i stället för att ge ungdomar en arbetslivserfarenhet som leder till fasta jobb.

Arbetsmarknadspolitiken är i Sverige troligen mer avancerad än i något annat land. Den är en investering i mänskligt kunnande och i att bekämpa mänskligt lidande, som vi alla har anledning att känna en viss stolthet över.

Men självfallet blir arbetsmarknadspolitiken verkligt framgångsrik först om den förenas med åtgärder som kan ge långsiktig styrka åt svensk ekonomi. Jag har redan talat om betydelsen av regeringens ekonomiska politik som skall återge näringslivet ett rimligt kostnadsläge och en stärkt konkurrenskraft. En lika viktig uppgift för att för framtiden klara balansen i vår ekonomi är att minska Sveriges extremt stora oljeberoende. Omkring 70 % av vår energiförsörjning klaras med olja, som vi importerar till sista droppen.

Före oljekrisen kostade oljeimporten Sverige 4–5 miljarder kronor per år. På ett år ökade kostnaden till ca 14 miljarder kronor, vilket statsministern redan påmint om. Belastningen 1977 av oljenotan – 15 miljarder kronor – svarar mot så gott som *hela* underskottet i vår bytesbalans, det underskott som åstadkommer så omfattande problem för den svenska ekonomin nu och i flera år framåt.

Därför har Sverige särskilt stor anledning att internationellt förorda och nationellt praktisera en medveten och effektiv politik för att begränsa förbrukningen av olja.

Därför har vi också större anledning än de flesta andra länder att känna oro över de många prognoser som kommit om en allvarlig obalans mellan tillgång och efterfrågan på olja under 1980-talet och därmed nya höjningar av oljepriserna.

Låt oss göra det tyvärr realistiska tankeexperimentet att oljepriset någon gång under 1980-talet fördubblas jämfört med i dag och vi då skulle vara lika beroende av olja som i dag. I det läget: Vad händer med Sverige? Kostnaderna för vår import av olja skulle bli ungefär dubbelt så stora som i dag – omkring 30 miljarder kronor med dagens penningvärde. Vad skulle en sådan importkostnad leda till?

Det kan vi inte veta i detalj. Mycket beror på hur utvecklingen blir i vår omvärld. Men vi kan allmänt föreställa oss de svårigheter som det svenska samhället skulle råka in i. Vad vi erfarit av problem de senaste två åren ger god vägledning.

Den ekonomiska obalansen skulle permanentas. När vi efter ett antal svåra år börjat komma till rätta med verkningarna av den förra oljeprishöjningen skulle vi drabbas av ett nytt allvarligt slag. Vi skulle hamna i den ständiga obalansens samhälle.

Vi måste alltså inse att Sveriges starka oljeberoende har en djupt allvarlig social och ekonomisk innebörd. Därtill kommer faran av att oljeberoendet kan komma att användas för utrikespolitisk utpressning. En stor oljeförbrukning för också med sig stora miljörisker. Här finns hot mot vår egen och kommande generationers livsmiljö som är mycket påtagliga.

Det måste därför enligt folkpartiets mening vara ett huvudmål både för vår ekonomiska politik och för vår energipolitik att minska Sveriges stora beroende av importerad olja. Det gäller för varje regering och under lång tid framåt.

Kravet att komma bort från vårt starka oljeberoende visar samtidigt på behovet av kraftigt ökad kapitalbildning inför 1980-talet. Insatser för hushållning med energi i bostäder, industrier och kommunikationer, investeringar i realistiska alternativ till oljan, utbyggnad av nya energikällor som stegvis kan föras in i ett försörjningssystem – allt detta fordrar mycket betydande kapitalinsatser.

Stora behov finns också på andra områden. Näringslivet står inför omfattande och långvariga krav på strukturförändringar. Industriinvesteringarna måste öka för att vi skall kunna arbeta oss till balans i våra utrikesaffärer. Samtidigt behöver bostadsbyggandet öka om vi skall undvika en ny bostadsbrist. Inom den offentliga sektorn kvarstår viktiga behov, som t. ex. att klara efterfrågan på daghemsplatser. Av en rad olika skäl måste vi alltså öka sparandet och kapitalbildningen i vårt samhälle. Det blir svårt att klara i de former vi i dag har. Hushållssparandet ligger redan på en hög nivå, och ytterligare stimulanser behövs för att hålla uppe den nuvarande sparkvoten. Socialförsäkringarna, med framför allt AP-fonderna, växer inte som tidigare. Stat och kommun måste öka sitt finansiella sparande, men det möter samtidigt mycket stora svårigheter med det väldigt höga skattetryck som vi redan har.

Slutsatsen blir att det är angeläget att en ökad kapitalbildning kan ske ute i företagen. Det är viktigt inte minst för att förstärka en decentraliserad ekonomi. Ett näringsliv med god lönsamhet och hög kapitalbildning kan i högre grad stå på egna ben. Företagsledning och anställda kan då ta mer av eget beslutsansvar, utan att behöva så mycket av direktiv och ekonomiskt stöd från en central byråkrati.

Den här analysen har hela tiden varit avgörande för folkpartiets krav på någon form av löntagarfonder med individuell anknytning och som skall motverka och inte förstärka maktkoncentrationen, som skall skydda, men inte undergräva marknadsekonomin.

Det är önskvärt att företagen har god lönsamhet och kan utveckla företagssparandet och att riskvilligt kapital söker sig till näringslivet. Men samtidigt är det inte möjligt, eller önskvärt, att ett ökat företagssparande leder till ökade förmögenhetsklyftor. Folkpartiet drev därför fram den statliga utredning som nu arbetar med olika modeller för löntagarnas andel i företagens kapitalbildning. Senast i höstas angav vårt landsmöte viktiga principer som enligt vår mening bör präglade arbetet. Man sade bl. a.:

”En självklar utgångspunkt är att ett system med löntagarfonder ska

befästa och förstärka en decentraliserad marknadsekonomi och motverka alla former av maktkoncentration.

Systemet bör således underlätta en tillfredsställande kapitalbildning i företagen och motverka fortsatt förmögenhetskoncentration. Systemet ska vidare utgöra ett stöd för den solidariska lönepolitiken och får därför ej komma i konflikt med principen lika lön för lika arbete. Systemet ska bidra till en fortsatt demokratisering av arbetslivet. De mindre företagen bör ej omfattas av systemet.”

Vi ser utredningen om löntagarfonder – med hjälp av förslag från organisationer, partier och fristående debattörer – som mycket viktig för att klara kapitalbildning och samhällsutbyggnad för framtiden. Det är utgångspunkten för vår aktiva medverkan i det arbetet.

Herr talman! De problem som möter det svenska samhället inför 1980-talet inbjuder inte till lättfärdiga löften eller till enkel demagogi. De kräver tvärtom att politiker och partier öppet beskriver verkligheten sådan den är och hederligt tar ställning i besvärliga vägval.

I en demokrati kan vi inte ha som politisk metod att dölja fakta. Vi måste tvärtom bygga på människornas insikt och förmåga att förstå att också svåra beslut måste fattas om vi skall kunna återställa balansen i den svenska ekonomin. Det är min tro att svenska folket är berett att lyssna på en sådan ärlig beskrivning av svårigheter och ta de trots allt begränsade påfrestningar som krävs för att vi också på sikt skall kunna ta vara på Sveriges möjligheter.

Vårt mål är att skydda värden som en bred majoritet ger sitt stöd åt. Det gäller värnet om den fulla sysselsättningen. Det handlar om rätten till omsorg om de sjuka och dem som har det svårt. Tryggheten för de äldre är självklar. Jämställdheten mellan kvinnor och män måste vidgas. Och vi skall ha en ekonomi präglad av mångfald och maktspridning. Också i en tid av kärv ekonomi är det för sådana värden vi skall fortsätta att arbeta, därför att de är nödvändiga i ett gott samhälle.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det var med intresse som jag lyssnade till de uppvisningar i flykt från verkligheten som framför allt herrar Fälldin och Bohman gav. Herr Bohman flydde till det förflutna. Han ägnade – nästan längtansfullt – en massiv del av sitt anförande åt de glada år då herr Bohman fanns i opposition. Han talade om allt som han skulle ha uträttat under åren 1973–1976. Han glömde bara att berätta att skälet till att moderaterna under de åren stod helt isolerade var att de krävde så våldsamma påspädningar i den privata konsumtionen genom sänkning av moms, skatter m. m. att om de kraven hade genomförts, hade det gått mycket illa för den svenska ekonomin. Därmed faller hela herr Bohmans nostalgiska uppvisning.

Sedan talade herr Bohman om skatterna som om han hade sänkt dem. Det lovade han ju under de glada dagarna 1973–1976. Men det är ju, herr Bohman, ett s. k. oomkullrunkeligt faktum att det samlade skattetrycket i landet påtagligt har ökat under den tid vi har haft en borgerlig regering. Det brukar

herr Mundebo tala om och det kunde väl även herr Bohman säga i stället för att låtsas någonting annat. Ni har omfördelat skattetrycket så att de mindre inkomsttagarna har fått de hårdaste smällarna, men ni har ökat det.

Herr Bohman sade inte ett ord om priserna. Under de glada dagarna lovade moderaterna en prisstegring på 5 %. Det blev 13 %. Hur blir det i fortsättningen?

Herr Bohman sade inte heller något om budgetunderskott. Jag minns hur herrar Hjalmarson och Bohman förr i tiden i debatterna sade: Medan denne socialdemokrat talat har budgetunderskottet stigit med så och så många kronor. Skulle jag använda den tekniken så har årets budgetunderskott sedan maj månad stigit med 60 000 kr. i minuten, 1 000 kr. i sekunden. Om detta hade herr Bohman ingenting att säga. Hur skall det likvideras? Vad har det för påverkan på kreditåstramning, inflation, etc.?

Om socialisering hade däremot herr Bohman mycket att säga. I moderaternas husorgan har jag kunnat läsa att vi nu närmar oss öststaternas ekonomiska system. Snart får herr Fälldin åka till Ystad och säga till herr Bohman att han hotar de demokratiska fri- och rättigheterna. I en broschyr för ett år sedan där de sex moderata statsråden framträdde för att markera regeringens högerprofil sade herr Bohman: "Socialiseringsplanerna försvann i papperskorgen redan den 19 september." Man har i den nuvarande regeringen en förkärlek för papperskorgar, med förlov sagt underliga papperskorgar. Sedan ni lade dessa socialiseringsplaner i papperskorgen har ni förstatligt mer än under någon tidigare period i svensk historia. Det har ofta varit dåliga förstatliganden, men det har förstatligats med liv och lust. Men fly till det förflutna, till de glada löftena, de glada överbuden och moderaternas drömmar! Man kan förstå att herr Bohman är sur och gnällig i dag om man jämför drömmarna och verkligheten.

Herr Fälldin flyr på ett annat sätt. Han skryter hejdlöst med hur bra det är i landet. Regeringen är framgångsrik och allt går bra. Men vad är resultaten av denna politik? Jo, produktionen går ned med 2,5 %. Inflationen stiger med över 16 % på dagligvaror, en rekordnotering. Levnadsstandarden sjunker för framför allt låginkomsttagarna. Vi har jättelika underskott i budgeten och en enorm utlandsupplåning. Vi ökar våra skulder och minskar våra tillgångar.

Men allt är bra, säger herr Fälldin, tänk vilken framgångsrik regering vi har.

Han säger att det går bra på arbetsmarknaden. Vi har nästan fler sysselsatta i dag än för två år sedan, sade han. Men för två år sedan sade herr Fälldin: Vi skall öka sysselsättningen med 400 000 nya jobb, varav 270 000 inom industrin. Sedan dess har under den borgerliga regimen antalet industrijobb minskat med 70 000 om jag minns rätt. Framgångsrikt och bra, säger herr Fälldin.

Och så flyr han till kärnkraften. Först talar han om industriell expansion, och sedan drömmar han om prognoser som bygger på stagnation och fortsatt lågkonjunktur. Och så fortsätter han att skälla på mig. Men på sätt och vis börjar jag bli led på det.

Varför ger han sig inte på sina borgerliga regeringskamrater i stället? Varför ger han sig inte på industrin, som har oförsyntheten att kräva 20 reaktorer? De får ingen del av skället, utan herr Fällidin fortsätter att gräla på socialdemokraterna.

Kunde inte herr Fällidin försöka fylla sin roll som regeringschef i stället och ge besked? Hur blir det med pengar till Forsmark 3? Får Ringhals starta? Delar herr Fällidin fortfarande den mening som jordbruksministern, industriministern och han själv gett uttryck för – att vi skall skrota den svenska kärnkraftsindustrin? Står han fast vid löftet att avveckla kärnkraften till 1985?

Ja, hur står det till på dagtingarfronten?

Vad var det för fel på vad herr Bohman sade om kärnkraft och vad herr Ahlmark sade om oljeberoende? Varför sysslar inte herr Fällidin med att klara ut det med sina regeringskamrater eller med att ge den svenska allmänheten besked i stället för att stå här och harpa på mig?

Sedan tillbaka till miljöfrågorna: Vi skapade en hård lagstiftning som gav regeringen alla möjligheter att tränga in i säkerhetsproblemen och att vidta alla åtgärder för att klara kärnkraftens säkerhetsfrågor – atomenergilagstiftningen. Ett omfattande forskningsarbete har visat att det med känd teknik går att klara den slutliga förvaringen i dag på ett tillfredsställande sätt. Så är det.

Men hur är det med de hundratusentals kemiska medlen? Redan antalet ämnen skapar kostnadssvårigheter. Och kunskapen om miljöeffekter är begränsad. En regering kan aldrig klara detta. Det är en väldig skillnad mellan en koncessionslagstiftning – som ger regeringen fullständiga kontrollmöjligheter, om den vill använda dem – och områden som kemiska produkter, där samma sak inte går. Och det vet herr Fällidin.

Säg hur ni kommer att göra med våra krav som gäller miljön och de kemiska ämnena! Eller är det bara som ett slagträ i energidebatten som detta med andra miljöeffekter är intressant?

Ni tog också upp – det gör ni alltid – kostnadsläget. Ni har en lång lista på socialdemokratiska skattehöjningar och kostnadsökningar. Det höll ni på med i fjol också. Då åkte ni land och rike runt och sade: Skandal – socialdemokraterna vill öka bensinpriset med 5 öre litern, det är en orimlig kostnad för näringslivet, för glesbygdens människor osv. Och ni levde på detta i månader.

Nu har det gått ett år. Ni tog inte fasta på våra förslag om att i tid stärka budgeten. Nu klipper ni till med fem gånger större höjning, 25 öre. Slut med den agitationen.

Ni körde med samma lista i fjol. Det gick tre månader, och sedan klippte ni till med en momshöjning på 3 %.

Det där kan man skratta åt nu. Men det är klart att ni måste ha litet svårt att ordna anletsdragen efter alla de skattehöjningar som faktiskt drabbat svenska folket.

Vi kan ha olika meningar. Men det allvarligaste är att ni ohederligt förvränger våra förslag – som ledande centerpartister gjort. Det kan man inte

tolerera.

Jag läste först att herr Åsling varit i Jämtland och sagt att vi skulle ha föreslagit 8 % högre avgifter för arbetsgivarna än regeringen. Jag trodde det var en missuppfattning. Sedan hör jag till min förvåning, först i radion och sedan nu, att herr Fälldin upprepar detta påstående.

Låt mig ta ett enda exempel för att belysa tokigheterna här. Ni ville sänka den allmänna arbetsgivaravgiften med 2 %. Vi sade att det var bättre att använda de 4 miljarderna till planmässiga och medvetna åtgärder för att utveckla industrins slagkraft. Bara 500 miljoner av detta gick ju till exportindustrin. Vi ville sätta in alla de 4 miljarderna på exportindustrin. Sedan sänkte ni i alla fall arbetsgivaravgiften.

När vi nu motionerar om den ekonomiska politiken vill vi fortfarande satsa på näringslivets utveckling. Vi accepterar sänkningen av arbetsgivaravgiften som ett faktum och vill i stället ha en strukturavgift som skall sättas in från den 1 juli och som innebär en ökning av lönekostnaderna med 0,7 % för 1978.

Vad säger centern då? Jo, att socialdemokraterna först vill ha 2 % i arbetsgivaravgift och ovanpå detta 2 % i strukturavgift. Ni adderar helt ogenerat, fräckt och osannfärdigt.

Jag kunde ta upp andra exempel på samma sätt.

Jag ber statsministern att nu utan omsvep förklara här i kammaren att de uppgifter som ni spritt och upprepat här i dag är grovt felaktiga, icke sannfärdiga och av en art som inte får tolereras i en anständig och hederlig politisk debatt.

Vi föreslog en strukturavgift. Den innebär en kostnadsökning för företagen på 0,7 % – jag kommer tillbaka till det strax. Men detta visar var skillnaden ligger.

Beträffande kostnader för arbetskraften ligger Sverige på sjunde plats i Europa. Tyskar, schweizare, holländare, belgare, danskar och normmän har högre arbetskraftskostnader än vi. Men jag frågar: Hur länge skall vi fortsätta i utförsbacken innan ni är nöjda? Vi måste fråga oss vad det beror på att vi har en ganska hög nivå på lönekostnaderna i Sverige och har haft det länge.

Det innebär att vi har en hög levnadsstandard och en hög utbyggnad av den sociala tryggheten – därför att vi haft god och billig energi, moderna och utvecklade företag, högt utvecklad produktionskapacitet, väl utbildade, yrkeskunniga och väl organiserade arbetare och tjänstemän och en snabb teknisk utveckling. Vi har fört en ekonomisk politik som skapat en stark ekonomi och sunda statsfinanser.

Men vad har hänt under den borgerliga regeringens första år? Energipolitiken är ett kaos. Investeringarna rasar. Regeringen har skapat stora motsättningar gentemot löntagarorganisationerna. Satsningen på teknik och forskning går tillbaka. Budgetunderskottet ökar med en tusenlapp i sekunden. Fortsätter man på det sättet betyder det nedpressning av levnadsstandarden och därmed av kostnadsnivån, vilket också innebär sämre social trygghet.

Därför är grundproblemet att skapa ett ekonomiskt underlag för en god

levnadsstandard och en fortsatt social reformpolitik. Därför är regeringens passivitet farlig. Därför är er rädsla för offensiva satsningar den största ekonomiska risk vi nu löper.

Visst innebär vårt förslag en kostnadsökning på 0,7 % – 7 ‰ – under 1978, det erkänner vi. Men vinsterna – eftersom vartenda öre går tillbaka till företagen – är desto större.

Gå ut till löntagarna, arbetarna och tjänstemännen, och säg: Det blir ingen strukturfond med möjligheter till offensiva framtidssatsningar med löntagarinflytande.

Gå ut till företagen och säg: Nu blir det hårda tag på kreditmarknaden för budgetunderskottet är så ofantligt stort.

Gå ut till företagen och säg: Ni får inget besked om energipolitiken.

Gå ut till byggnadsarbetarna och säg: Det blir ökning av arbetslösheten trots att viktiga investeringar behöver göras och trots att vi behöver bygga fler bostäder.

Gå ut till tekniker, forskare och företag och säg: Nu skär vi ned när det gäller forskning och utveckling.

Gå ut och säg: Vi vill inte satsa på några utvecklingsbolag, vi behöver inte göra några ansträngningar för att medverka till en utveckling på de områden som socialdemokraterna har tagit upp.

Gå ut och säg allt detta, ty det är vad som blir följderna om ni avvisar våra konkreta och konstruktiva förslag. Det som ni har att erbjuda i stället är lägre lönekostnader och passivitet. Nu mer än någonsin gäller det att göra offensiva framtidssatsningar. Att avstå från dessa är det som är riskabelt. Det är passiviteten, oföretagsamheten och det borgerliga stillaståndet som skapar de stora riskerna.

Allra sist, herr talman, vill jag ta upp en sak, eftersom jag tycker att den är viktig. I moderaternas nya idéprogram står det bl. a.: "Historien visar hur massan av egendomslösa alltid hotat demokratin och friheten." Det här är ett oerhört påstående. Det är riktat mot en hel generation inom arbetarrörelsen, de flesta just egendomslösa, som decennium efter decennium kämpade för demokratin mot Gösta Bohmans konservativa företrädare – de verkliga egendomsägande. Det är riktat mot en hel generation av europeiska socialdemokrater, som gett sina liv i kampen mot diktaturen till höger och till vänster. Och det är riktat mot dem som är egendomslösa i dagens svenska samhälle: arbetare, tjänstemän, de sämst ställda. Det är de som enligt herr Bohmans terminologi hotar den svenska demokratin. Det var arbetarrörelsens egendomslösa som tillsammans med liberalerna drev igenom demokratin i vårt land, och vi kommer stenhårt att värna om den. Det kommer vi alltid att göra. Därför måste vi reagera mot den typ av, enligt min mening, djupt skumma tankar som Gösta Bohman och hans idépolitiska grupp ger uttryck för. Gör demokratin den tjänsten, herr Bohman, att skaffa en riktigt stor papperskorg att kasta det där uttalandet i!

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Samtliga representanter för regeringen har i dag berömt sig av att sysselsättningen har ökat. Men jag vill fråga: Hur kan ni påstå det? Statsministern använde sig vårdslöst av en klumpsumma som inte ger den verkliga bilden. Fakta är att antalet heltidssysselsatta sedan 1975 har minskat med över 100 000 – från 3 313 000 till 3 202 000 år 1977. En ökning har under samma tid ägt rum av antalet deltidsarbetande, men omvandlar vi detta till heltidsarbeten blir resultatet en minskning av antalet heltidsarbetsplatser med över 30 000. Till detta kommer ett ökat antal personer, som inte får plats på den ordinarie arbetsmarknaden utan hänvisas till olika AMS-arbeten.

Tar man hänsyn till allt detta, finner man att det blivit en ganska stark minskning av antalet arbetsplatser på den ordinarie arbetsmarknaden, en minskning med i runt tal över 50 000 heltidsarbetsplatser. Sådan är ju verkligheten. Det enda nya jobb som ni i regeringen var nära att skapa under den här regeringsperioden var väl när ni ett tag höll på att få två landshövdingar i Växjö.

Herr talman! Får jag också säga några ord om vad som här i debatten kallats den eländiga energipolitiken. Även jag tycker att vi har en eländig energipolitik. Därför menar vpk att vi så snart som möjligt behöver samla oss till ett nytt riksdagsbeslut om inriktningen av energipolitiken. Beslutet från 1975, då i första hand socialdemokraterna och moderaterna enades om en mycket kraftig utbyggnad av den uranbaserade kärnkraftsproduktionen, skulle ju enligt planerna prövas på nytt i år, och detta ligger ju också som underlag för energikommissionens arbete. Det är emellertid uppenbart att det finns krafter i rörelse för att uppskjuta denna granskning av tre års energipolitik. Man förebär att vi utan svårigheter kan uppskjuta beslutet. Det gäller i första hand förstås att bygga vidare på kärnkraftverken eller att utveckla alternativa förnyelsebara energikällor ett par tre år.

Vi skulle inte behöva ta ställning, säger man. Men vad innebär det? Ja, det innebär i verkligheten att den väldiga kärnkraftssatsningen från 1975 kommer att fortsätta och att hela programmet rullar vidare, så att andelen kärnkraft i vår energiframställning blir större och större. Det innebär också att vi medan vi låtsas uppehålla valfriheten i verkligheten bygger in oss i kärnkraftsberoendet, som vi inte utan stora svårigheter kan ta oss ur.

Därför, menar vi, bör beslutet fattas så snart som möjligt. Vi har också från vårt parti föreslagit, att riksdagen skall fatta ett principbeslut om en energipolitisk inriktning, som innebär att vi kraftigt satsar på att utveckla förnyelsebara energikällor, att vi till fullo utnyttjar hela den stimulans för sysselsättning, både industriellt och på byggnadsområdet, som det måste innebära att t. ex. i stor skala ta fram vindturbiner och komponenter för solfångare och solvärmeanläggningar av skilda slag.

Takten i avvecklingen av kärnkraften kan vi alltid diskutera, men avvecklingen kan inte ske snabbare än vad energiförsörjningen medger. Men den takten är å andra sidan avhängig av med vilket allvar vi satsar på andra energikällor. Vi har i vårt mycket utförliga energipolitiska program anvisat en klar och konsekvent inriktning på att befria oss ifrån kärnkraften, vars risker

ju snarast blir alltmer uppenbara efter hand som tiden går. Vi menar att detta är ett realistiskt program, och det är i verkligheten mera en nödvändighet än ett val att vårt land slår in på en energipolitisk linje med den inriktningen.

Det har sagts att kärnkraften skall vara en parentes. Det hör vi bl.a. i stor utsträckning från dem som mycket aktivt medverkar till den kraftiga utbyggnaden. Ja, vi menar att det bör bli en så kort parentes som möjligt. Men hela talet om en parentes blir inte trovärdigt när det kommer från dem som i tid och otid för fram samma argument som kraftverkskapitalet och industrihögern gör när det gäller vår energipolitik. Försöken att ställa upp fortsatt utbyggnad av kärnkraften som enda alternativ till en annars hotande arbetslöshet är ju ren utpressning. Utbyggnad av andra energikällor ger minst lika många jobb, antagligen fler, som dessutom kan lokaliseras mycket bättre.

Jag bestrider inte att det blir en viss kapitalförstörelse om man avskriver kärnkraftverk snabbare än vad som motsvaras av nedslitning och förbrukning, men det ansvaret faller ju helt på dem som beslöt om detta väldiga utbyggnadsprogram. Jag är inte säker på att utbyggnaden av de många kärnkraftverken någonsin har varit riktigt förankrad bland svenska folket. De undersökningar som har gjorts visar nämligen övervikt för kärnkraftsmotståndare, trots en massiv och kompakt propagandavall från de krafter med rika resurser som finner det förenligt med sina intressen att bygga ut kärnkraften. Vi har därför från vårt parti ställt frågan om folkomröstning, och vi menar att den frågan fortfarande har aktualitet.

Frågan om inställningen till kärnkraften har inte kunnat komma till uttryck i det senaste valet, eftersom varje parti står för ställningstaganden i en mängd frågor. Den enskilde väljaren har inte kunnat renodla den frågan. Det är sannolikt att ställningstagandet i kärnkraftsfrågan ändå spelade en viss och avgörande roll för valutslaget 1976. Men det var inte möjligt att ta ställning för eller emot utan att riskera att stödja en politik som man inte alls avsåg att gynna.

Regeringspartierna är inte överens i energifrågan. Det kan inte uteslutas att det också ur denna oenighet växer fram skäl att i en folkomröstning med klara ja- och nejalternativ ta fram ett rådgivande resultat. Jag förutsätter naturligtvis att de som bejakar framtiden och säger nej till kärnkraftssamhället då skall få lika goda propagandaresurser som kraftverks- och industrikapitalets gynnare kommer att ha.

För vår del är ställningstagandet klart. Det framgår av vad vi har sagt tidigare, och det framgår av vårt energipolitiska program att vi vill bygga bort kärnkraften. Det innebär naturligtvis också att vi liksom kommunerna i Skövde och Falköping säger nej till uranbrytning, därför att utan svenska kärnreaktorer skall vi heller inte ha uranbrytning eller utveckla någon annan del av det som ingår i kärnbränslecykeln. Vi erbjuder en annan väg för energiförsörjningen och sysselsättningen.

Men vad vi framför allt behöver i dag är klara besked från regeringen om vilken energipolitik som den avser att föra.

Herr talman! Får jag sedan ta upp en annan fråga, som man med lätt hand har gått förbi från regeringens sida här i dag, trots att man har talat och skrivit mycket över sysselsättningen. Det gäller arbetslösheten bland byggnadsarbetarna.

Vart tog löftena från arbetsmarknadsministern i november förra året vägen, då arbetsmarknadsdepartementet gick ut med ett pressmeddelande och sade att vi måste på olika sätt motverka ytterligare minskning av antalet sysselsatta inom byggbranschen?

I dag vet vi att de utlovade åtgärderna inte har gett några påtagliga resultat, och därför kan vi också konstatera att antalet arbetslösa vid årsskiftet var dubbelt så stort som när löftena gavs i november. Jag menar att regeringen medvetet offerar byggnadsarbetarna i sin politik att tillgodose exportkapitalets vinster. Det är byggnadsarbetarna och deras familjer som på nytt skall vara konjunkturregulator. Vi har i dag större arbetslöshet i denna grupp än på många år, framför allt beroende på den katastrofala nedgången i bostadsbyggandet, där färdigställda lägenheter i flerfamiljshus blir allt färre och antalet påbörjade lägenheter minskat med en tredjedel jämfört med föregående år. På många orter råder i dag totalt byggstopp när det gäller flerfamiljshus, samtidigt som småhusbyggandet ökar rekordsnabbt och blir en växande spekulationsmarknad, där bostadsbyggandet blir privatiserat och förvandlat till ett rent spekulationsobjekt, medan bostadssaneringen i tätorter har avstannat nästan helt.

Detta är, helt summariskt, den konkreta situation som hundratusentals människor i dag upplever, kombinerat med rekordstora hyreshöjningar, en situation som de får uppleva därför att regeringens utgångspunkt när det gäller bostads- och hyrespolitiken är att de s. k. marknadskrafterna skall verka fritt också på bostadsmarknaden.

Det senaste kravet från bygg- och fastighetskapitalet är kravet från direktören i Byggentreprenörföreningen att hyrorna skall släppas helt fria för att, som han säger, problemen i Stockholms innerstad skall lösas. Det är självklart en lösning som innebär att inga låg- och medelinkomstagare skall få möjlighet att bo där, utan Stockholms innerstad skall reserveras för folk med tjocka plånböcker.

Det är, menar jag, en borgerlig asocial bostadspolitik, som står helt i motsättning till kravet att möjligheten att få en god bostad till rimligt pris är en social rättighet som skall tillförsäkras alla människor här i landet. Det som nu pågår är en utveckling som inte kan få fortsätta. Därför ställer vi kommunister, med stöd från människor långt utanför våra led, kravet om hyresstopp, i avvaktan på en ny, socialt inriktad bostadspolitik. Vi säger: Inför prisstopp på byggnadsmaterial, sänk den garanterade räntan för allmännyttiga företag och inför ränte- och amorteringsfria lån till samma företag! Öka byggandet av flerfamiljshus och saneringen av de äldre husen!

Det här är några huvudpunkter i ett program för omedelbara åtgärder, samtidigt som inriktningen självfallet måste vara att göra slut på de privata vinst- och spekulationsintressena på hela bostadsmarknaden. För att nå dit har vi formulerat de gamla kraven om att inrätta en statlig bostadsbank, som

tillhandahåller kapital till låg och fast ränta, att förstatliga den tunga byggmaterialindustrin, att ge kommunerna ökade möjligheter att behålla mark för flerfamiljshus och att överföra flerfamiljshusen i kommunal eller bostadskooperativ ägo. Detta menar vi är grundstenar i en socialt inriktad bostadspolitik – en bostadspolitik som naturligtvis står i stark motsättning till regeringens huvudlinje, där den kalla affärprincipen skall gälla, så att privatbyggmästare, fastighetsägare, materialfabrikanter, tomtjobbare och andra spekulanter skall få tjäna pengar på människors boende.

Jag vill fråga statsministern: Hur långt i eftergifter för de rena kapital- och spekulationsintressena är centern beredd att gå, eftersom ni ju i olika sammanhang säger er tala på småfolkets vägnar? Den politik som regeringen i dag bedriver är ju moderaternas politik i bostads- och hyresfrågorna, som dominerar också i den frågan i regeringen. Vi har visserligen två bostadsministrar – som tävlar om att framföra sina motstridiga uppfattningar! Ingen av dem har dock kommit med något recept på hur vallöftena om åtgärder mot hyreshöjningar skall kunna infrias. Tvärtom har vi fått uppleva hyreshöjningar som utgör ett direkt hot mot en social bostadspolitik. För tiotusentals stockholmare stiger hyrorna med hundratals kronor per månad för en vanlig lägenhet, och situationen är likadan på de flesta håll i landet. Jag vill fråga både statsministern, bostadsministrarna och hela regeringen: Vad tänker ni göra åt detta?

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Låt mig först säga några ord till Lars Werner, som påstod att jag skulle ha lämnat felaktiga uppgifter om sysselsättningsläget vid det senaste årsskiftet.

Jag vill då hänvisa till att arbetskraftsundersökningarna visar att vid årsskiftet 1977/78 var 4 093 000 människor sysselsatta, mot 4 096 000 vid förra årsskiftet och 4 088 000 vid årsskiftet 1975/76. Får jag dessutom hänvisa till att det redovisas lägre arbetslöshet nu än vid tidigare konjunkturpåfrestringar under 1970-talet. De uppgifterna lär det inte gå att bestrida; det är ju inte regeringen som sköter den här statistiken, utan det gör offentliga myndigheter.

Lars Werner var inne på frågan om bostadsbyggandet och talade om eftergifter till byggnadsdirektörer och andra. Får jag påminna Lars Werner om att en förändring av bostadspolitiken för att stimulera bostadsbyggandet ju inte rimligen kan ses som någon eftergift i det fallet.

Här vill jag samtidigt gärna ta upp ett avsnitt i Olof Palmes huvudanförande. Han sade att ytterligare 15 000 lägenheter behöver byggas – det är det antal som socialdemokraterna anger – och det formulerades i talet som ett krav. Vad det är fråga om är att man vill få ner hyrorna i de nya hus som byggs. På det sättet skulle det bli lättare för kommuner, stiftelser och andra att nyproducera, och naturligtvis är det resonemanget i och för sig riktigt.

Socialdemokraterna vill nu åstadkomma detta genom att för 10 % av produktionskostnaderna sätta in ett ränte- och amorteringsfritt lån. Jag vill då påminna om att regeringens åtgärd innebär samma effekt. Genom att vi sänker räntan på lånen till bostadsbyggandet med 0,5 % uppnås ju precis den effekt som socialdemokraterna är ute efter. Genom regeringens åtgärd blir hyrorna i nyproduktionen lägre än de eljest skulle ha blivit. Om den ena metoden leder till ökat bostadsbyggande, så gör naturligtvis den andra det också. Svårare än så är det inte.

Jag konstaterar alltså att vi är ense om att bostadsbyggandet behöver stimuleras och att vi på båda håll syftar till att få ner hyrorna i nyproduktionen. Vi har också samma syn när det gäller skälen till att öka bostadsbyggandet: det föreligger ett behov av bostäder och ett behov av att öka byggsysselsättningen, och vi får dessutom spridningseffekter inom ekonomin som är av värde.

Olof Palme efterlyste också bättre mänskliga kontakter, och i ett avsnitt av sitt anförande redovisade han med inlevelse hur människor slås ut från arbetsliv och samhällsliv. Han kom också in på hur tonåringar upplever sitt liv som monotont och meningslöst och drivs ut till kriminalitet, alkoholmissbruk, narkotikamissbruk osv. Dess värre är det så att ungdomarnas situation i dag i långa stycken är sådan som Olof Palme beskriver, och vi har därför en gemensam uppgift att försöka komma till rätta med detta. Men jag tyckte att Olof Palme glömde en viktig sak i sammanhanget. Är inte dessa problem i stor utsträckning en frukt av 1960-talets samhällsbyggande, av en folkomflyttning som ofta hade ett tvång över sig genom att de regionalpolitiska insatserna var otillräckliga under den tid då investeringslusten var god? Vi fick ju då en massproduktion av betongstäder utan några förutsättningar för mänskliga kontakter, och vi är nu ense om att vi måste sätta in saneringsåtgärder i dessa områden för att förbättra bostadsmiljön. Jag vill påminna Olof Palme om att vi från centern på 1960-talet varnade för sådana effekter.

Dess bättre byggs det inte på detta sätt nu. Vi lägger i dag större vikt vid boendemiljön, och vi har på ett helt annat sätt ökat möjligheterna för produktion av småhus och boende i mindre grupper. Detta är ett exempel bland många på aktiva insatser som regeringen gör för att lösa de ungdomsproblem som vi står mitt uppe i. Låt mig här också påminna om de förebyggande åtgärder som vidtas på narkotikaområdet och för att förbättra vården av narkomaner. Jag vill också erinra om den nya alkoholpolitiken, som ju också i hög grad syftar till att lösa dessa ungdomsproblem, och regeringens satsning på fler kvarterspolisier – inte för att få en effektivare övervakning utan just för att med en sådan organisation skapa bättre kontakt mellan samhällets företrädare och de människor vi nu talar om. Allt detta är exempel på insatser som fortlöpande görs för att söka lösa ungdomsproblemen.

De problem som Olof Palme här tog upp är oerhört viktiga, det vill jag gärna framhålla.

Men när Olof Palme i sin replik går in på min, Per Ahlmarks eller Gösta

Bohmans beskrivning av de samhällsekonomiska problemen och den redovisning vi lämnar när det gäller vad regeringen har föreslagit för att lösa dem, då ger han intryck av att stå helt tomhänt. Han radar upp problem som vi är ense om existerar. Vi har redovisat hur vi vill lösa dessa problem, men Olof Palme återkommer till att regeringens enda recept är utlandsupplåningen. Sanningen är ju att också socialdemokraterna måste ha en hög utlandsupplåning. Denna upplåning är det pris vi får betala för att klara de akuta problemen på arbetsmarknaden och få en grund för en fortsatt positiv utveckling. Jag är övertygad om att Olof Palme innerst inne vet lika väl som jag att den gemensamma uppgift som vi har fram till mitten av 1980-talet är att skapa jobb i den storleksordning vi talade om i valrörelsen – 400 000. Det är en förutsättning för att alla som vill och kan ta ett arbete också skall ha den möjligheten. Det är exakt vad jag sade i valrörelsen, och den målsättningen har jag kvar.

Sedan detta om lönekostnadernas relativa förändring. Ni motsatte er att Sverige skulle lämna valutaormen. De länder som Olof Palme talar om, som fortfarande tillhör valutaormen, har ju åkt snabbhiss uppåt i internationella jämförelser genom bindning till den tyska marken. Man kan säga att vi sluppit ungefär 6 % kostnadsökning sedan den 1 september genom att vi sedan dess har vår valuta relaterad till den större korgen, de många länder som vi har handelsutbyte med.

Olof Palme talar om koncessionslagstiftningen, som skulle klara det mesta på energins område. Får jag då säga till Olof Palme, kammarens ledamöter och alla andra: Som bekant ställer regeringen i villkorlagen kravet på en helt säker slutlig förvaring av kärnkraftens avfall. Varför vill inte socialdemokraterna acceptera det, när de på det kemiska området vill införa en sådan lagstiftning? Det är det som jag har bett att få ett besked om.

Det framgår av formuleringen i villkorlagen att det är ett utomordentligt hårt krav som ställs. Kraftföretagens s. k. KBS-projekt är ett försök att tillgodose kravet för att få ta ytterligare reaktorer i drift. Ingen av oss vet i dag om man har lyckats. Socialdemokraterna glömmer bort kärnkraftsavfallet – jag upprepar det – när de talar om giftigt avfall i övrigt. De bortser också från att kärnkraftens säkerhets- och avfallsproblem är en internationell fråga.

Det är inte bara här i Sverige som man har en seriös granskning av avfallsproblemen. Även på andra håll ställer man ungefär samma krav som vi numera gör. Exempel härpå är Kalifornien i USA. En granskning av läget för uppbyggnaden av använt kärnbränsle, lagringen av använt bränsle och deponeringen av kärnkraftens högaktiva avfall pågår där f. n. Häromdagen avgav en kommission, som skall lämna sin rapport till den lagstiftande församlingen, sitt utlåtande. I utlåtandet finns en övergripande slutsats om den demonstrerade, beprövade, permanenta och slutliga deponering av kärnkraftens avfall som krävs. Om detta krav uttalar den kaliforniska energikommissionen med fyra röster mot en, att en sådan teknologi inte har demonstrerats, att det är tveksamt att anta att någon kommer att demonstreras före mitten av 1980-talet. Det är alltså inte bara vad jag med mina

bristfälliga kunskaper på detta oerhört svåra område säger, utan det är en sakkunnig kommission i USA som säger det.

Nr 68

Onsdagen den
1 februari 1978

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Jag kan förstå att Olof Palme är irriterad när vi diskuterar skatter. Det är ju alldeles obestriddigt att vi i regeringen bedriver en helt annan skattepolitik än den högskattepolitik som vi skulle ha haft i Sverige, om socialdemokraterna suttit kvar i regeringsställning.

Olof Palme sade sig sakna Jarl Hjalmarsons beräkningar om statskuldens tillväxt per minut. Skulle man tillämpa samma sifferexercis på de socialdemokratiska skattehöjningarna för året, som uppgår till 9 miljarder kronor, skulle de motsvara 17 123 kr. i minuten. Herr Palme talade i sin replik i 15 minuter. Det skulle alltså, om man tillämpar samma beräkning, bli 256 845 kr. under den tid herr Palme talade. Så mycket var hans anförande verkligen inte värt.

”De glada dagarnas verklighetsflykt” var det uttryck herr Palme åberopade gentemot mig och mitt parti när han beskyllde oss för överbud och miljardrullningar. Nu förhöll det sig precis tvärtom, Olof Palme. Vi var djupt oroade för framtiden redan i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet. Vi krävde vid upprepade tillfällen principuttalanden och principbeslut från riksdagen om att utgiftsstegringarna skulle anpassas till tillväxten i ekonomin. Jag vet att det är svårt att genomföra sådana beslut, men EG har gjort det. Vi krävde detta, och när vi lade fram förslag om det blev vi hånade. Man gjorde sig löjlig över oss. När vi varnade för utvecklingen, vad fick jag höra då, i debatt efter debatt från Olof Palme? Jo, Gösta Bohman svartmålar, han är svartmålningens mästare.

Anledningen till att vi inte var med i Hagauppgörelserna var att vi förutsåg riskerna med Hagapolitiken. Det var därför vi ställde oss utanför. De skattesänkningar som vi krävde var ett led i en aktiv konjunkturpolitik, och vi syftade därmed till att få ned den höga marginalskatten, som i sin tur drev på lönehöjningarna. De skattesänkningar vi lade fram förslag om skulle, det var vår avsikt, leda till återhållsamhet i lönehänseende. På det sättet skulle vi bringa ned takten i de nominella löneökningarna, som i sin tur skapade inflation. Detta har sedan fullföljts av regeringen.

När man går igenom vad vi skrev i våra motioner dessa år kan man konstatera hur rätt vi hade. Jag vet att detta att ha rätt inte är någonting att skryta över, men ändå känns det behagligt att konstatera att man inte hade fel. Jag skall be att få citera vad vi skrev exempelvis med anledning av finansplanen 1976, i januari månad:

”Som framgått av denna analys av de ekonomiska utsikterna under 1976 är vi allvarligt oroade inför den närmaste framtiden. 1976 har förutsättningar att bli ett för det svenska folkhushållet mycket dåligt år med minskad totalproduktion, stigande arbetslöshet, fortsatt snabb inflation och en otillräcklig investeringsutveckling. Underskottet i bytesbalansen kan förväntas bli av samma storleksordning som under 1975.” – Det blev som bekant ännu större.

*Allmänpolitisk
debatt*

Det här kallades även då för svartmålning, och inte för verklighetsflykt. Däremot var det verklighetsflykt och grov osanning att utfärda den deklaration som Olof Palme stod för i oktober månad 1976, där man talade om att den svenska ekonomin var stark. Det var den deklaration som jag nyss läste upp – ett uttryck för det dukade bordets filosofi. Vem hängav sig åt verklighetsflykt och falska skildringar om inte socialdemokraterna? Oss kan ni inte anklaga för detta.

Sedan suger Olof Palme liksom socialdemokratiska talare i gemen på prisutvecklingen under året som på en söt karamell. Att prisstegringen blev dubbelt så hög som vi förutsåg i januari beror på att vi, på grund av era tidigare politiska missgrepp, tvingades lägga om politiken. Vi befann oss alltså i valet mellan att ta den bittra medicinen och lägga om politiken – med konsekvenser i prishänsende – eller att låta den gamla politiken fortsätta, med utomordentligt allvarliga konsekvenser för Sveriges ekonomi. Hade socialdemokraterna fått råda hade vi nu – jag upprepar det på nytt – haft 20–25 % högre kostnadsläge i Sverige.

Nu medger jag gärna att det inte är lätt att sia om priser, och det skulle vara nyttigt för herr Palme att tänka igenom hur det gick med era spådomar på den tiden ni förutsade prisutvecklingen. 1970 förutspåddes i finansplanen en prishöjning för det året på 3,5 %. Det blev 7 %. 1971 förutspåddes 3 à 4 % – det blev nära 8 %. 1972 räknade man med 4 % – det blev nära 6 %. 1973 förutspåddes knappt 5 % – det blev nära 8 %. 1974 var det bättre, då gick det ungefär jämnt ut. 1975 förutspådde ni 8 % och det blev 10 %. Räkna fel – om man nu skall tala om felräkning – kan tydligen fler göra. Vi menar att vi *inte* räknade fel. Prishöjningarna blev följderna av en omläggning av politiken som var helt ofrånkomlig.

Sedan vet vi alla att Olof Palme är en mästare i att rycka ut satser ur sitt sammanhang och att sedan spela upp ett indignationsnummer kring detta och att misstolka. Vi anklagar verkligen inte någon för att ha varit emot demokratin, varken här eller i andra länder. Vad vi säger i vårt programutkast, som Olof Palme syftar på, är – ett faktum som jag inte tror att någon enda kan förneka – att ett samhälle där människorna är utarmade, där människorna berövas det som de äger, inte blir ett tryggt och stabilt samhälle. I ett sådant samhälle kan det bli svårt att upprätthålla demokratin. För oss är slutsatsen självklar: Man bör sprida ägandet, bredda välfärden och minska klyftorna mellan människor i samhället. Jag har svårt att förstå att man kan polemisera mot de tankegångarna, om man inte enbart är ute för att förvränga.

Sedan skulle jag liksom Per Ahlmark vilja stryka under det anmärkningsvärda i – det är kanske det allvarligaste exemplet på verklighetsflykt – att ni undviker att tala om den grundläggande orsaken till våra bekymmer, nämligen det svenska kostnadsläget, och bagatelliserar svårigheterna på det sätt som Olof Palme gjort här i dag. Han sade: "Man skyller på att lönerna är för höga. Men enligt tillgänglig statistik ligger Sverige nu på sjunde plats i Europa när det gäller arbetskraftskostnader."

Jag vet inte vilken tillgänglig statistik det är Olof Palme hänvisar till. Enligt en viss ofullständig och delvis föråldrad statistik som jag har sett ligger

Sverige på sjätte plats. Men de siffrorna är alltså inte riktiga. Jag skall därför – och för herr Palmes upplysning och, hoppas jag, till hans uppbyggelse – läsa in de rätta siffrorna i kammarens protokoll.

Låt oss göra en jämförelse av det relativa kostnadsläget per producerad enhet – det är det som är det intressanta – mellan Sverige och genomsnittet av korgvalutorna. Om vi sätter det vägda genomsnittet till 100 var Sveriges läge

1972 132

1975 133

1977, före devalveringen, 156

1977, efter devalveringen, 137.

Rankar vi de olika länderna kan vi konstatera att Norge gått om oss. Norge har det alltså sämre i dag. Om Sverige ligger på 100, ligger Norge på 103. Men alla andra länder ligger minst 20 % under Sverige. Västtyskland ligger på 82, Storbritannien på 42. Det är den rätta listan.

Nu har det blivit bättre här i Sverige. Vad det nu gäller för oss är att få fart på produktiviteten och utnyttja den överkapacitet vi har. Då skall våra problem lösas sig. Det är min övertygelse att det kommer att lösas sig. Men man skall också vara på det klara med att det finns en eftersläpande effekt när man har förlorat marknadsandelar. Att vi fortfarande förlorar vissa marknadsandelar beror på vad som hände åren 1975–1976. När man sedan börjar få ordning på valutavärdet och på kostnaderna tar det åtskilliga år innan man kommer i kapp utvecklingen. Det är därför den process vi nu är inne i kommer att ta en tid.

Jag vill till sist ännu en gång understryka – det tror jag också Per Ahlmark och statsministern gjorde – att när vi påvisar de höga lönekostnaderna så är detta inte någon anklagelse mot löntagarna eller löntagarnas organisationer. Det är ett konstaterande av att Sverige under dessa två år, i den ekonomisk-politiska miljö som då förelåg, höjde sina arbetskraftskostnader – både avgifter, skatter och löneförmåner – så att vi hamnade i den obalanssituation gentemot omvärlden som hela den svenska ekonomin fortfarande lider av och som vi kommer att fortsätta att lida av under ytterligare en tid, innan vi når den fullständiga återhämtning som det är regeringens syfte att vi skall nå och som vår politik är helt inriktad på.

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Som jag sade finns det i och för sig en hel del att ta fasta på i det socialdemokratiska alternativet till regeringens budget. Det hänger samman bl. a. med att oppositionen har passat på att föra fram förslag i frågor som man vet att regeringen just nu överväger, t. ex. om en förstärkning av Investeringsbankens resurser, ökat stöd till teknisk forskning och utveckling och några viktiga åtgärder för Norrbotten.

Också i beskrivningen av vad det socialdemokratiska alternativet leder till finns det en viss ökad realism. Man tycks medge att inte heller de socialdemokratiska förslagen skulle innebära ett mindre underskott i bytesbalansen. Man godtar att den privata konsumtionen måste hållas tillbaka och

t. o. m. minska något i år för att vi skall klara centrala mål för vår ekonomiska politik och för att vi skall kunna vara solidariska med och värna om de mest utsatta.

Men i tre centrala avseenden menar jag ändå att socialdemokraterna vägrar att se klart, och ingenting i Olof Palmes senaste inlägg tydde på något omtänkande.

Det första är naturligtvis kostnadsutvecklingen. Inget tvivel råder längre om att vår alltför snabba kostnadsutveckling 1975 och 1976 är den centrala förklaringen till att Sveriges ekonomiska svårigheter har blivit så omfattande och underskottet i bytesbalansen så stort. För ett år sedan pekade oppositionen på att varusammansättningen och länderfördelningen för svensk export var förklaringsgrunderna. Men sedan dess har bl. a. konjunkturinstitutet visat att de här andra orsakerna har verkat åt olika håll och i stort sett tagit ut varandra.

Kvar står kostnadsutvecklingen som en avgörande förklaring till våra problem i kombination med den dåliga konjunkturen. Nästan dagligen kan man också läsa i dagstidningar och fackpress hur devalveringarna och de andra kostnadssänkande åtgärder som regeringen har vidtagit kraftigt har förbättrat konkurrensläget för svenska företag. De som praktiskt är ute och säljer svenska varor i konkurrens med andra länders företag vet det. Varför skall man då försöka förneka den verkligheten?

Hur många tänkvärda förslag man än kan föra fram när det gäller statliga investeringar kvarstår ändå detta faktum, att med den politik som socialdemokratin har förespråkat i opposition skulle svensk industri i dag kämpa med minst 20 % högre kostnader i förhållande till våra konkurrentländer än den nu gör. Jag vet inte om Olof Palme förnekar detta, men det är bara att titta på förslagen och politiken.

I maj 1977 föreslog oppositionen att arbetsgivaravgiften skulle höjas med 2 % i stället för höjd moms. I sin skattemotion i höstas föreslog oppositionen att socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen skulle höjas med 0,5 %. Oppositionen har gått emot den generella sänkning av arbetsgivaravgiften med 2 % som genomfördes den 1 januari 1978.

För vissa andra grupper har oppositionen föreslagit ytterligare skärpningar: för egenföretagare en barnomsorgsavgift på 1,3 %.

För arbetsgivare i inre stödområdet inklusive stora delar av Norrbotten har man gått emot den särskilda sänkningen med 2 %.

Och framför allt har man sagt nej till devalveringar och varit emot att vi har lämnat valutaormen. Bara detta senaste utgör minst 15 % av kostnadsläget. Tillsammans med det andra innebär det att kostnaderna hade blivit minst 20 % högre om man hade fört den politik som oppositionen har förordat. För vissa områden och vissa grupper hade det blivit ännu större skillnad mellan det kostnadsläge som regeringen har förordat och det kostnadsläge som vi hade haft om socialdemokratin hade fått bestämma.

Frågan blir då: Om vi hade fått den här väldiga höjningen av kostnaderna för svenska varor i stället för de kostnader som vi har till följd av regeringspolitiken, skulle det ha underlättat investeringar, export och

sysselsättning? Enligt min mening är det alldeles självklart att det är precis tvärtom. Det skulle ytterligare ha urholkat lönsamheten, kapacitetsutnyttjandet och investeringsviljan. Det skulle ha försvårat exporten liksom konkurrensen med importen. Det skulle ha lett till fler utslagna företag och mindre jobb i industrin.

Den andra punkten är skattesystemet. I oppositionens alternativbudget tillgodoräknar man sig 2 miljarder kronor som följd av ett nej till inflations-skydd. Det kan bara innebära endera av två saker. Antingen tänker man sig att ingenting skall göras i fråga om den statliga inkomstskatten för 1979; inflationen skall få skärpa skattetrycket medan regeringen och riksdagen passivt ser på. Eller också vill man ha nya provisorier, finansierade med ytterligare höjda arbetsgivaravgifter. Vilken av dessa båda möjligheter pläderar ni för när ni anser er kunna få in 2 miljarder kronor mer än regeringen på statlig inkomstskatt första halvåret 1979?

Oppositionen låtsas som om inflations-skydd och sänkta marginalskatter mest är till för några få rika – det fanns klara antydningar om det i Olof Palmes anförande.

Så är det ju inte alls. Det är de många människorna i de vanliga inkomstlägena som hamnar i en hopplös situation när två tredjedelar eller mera av en löneökning genom ett extraknäck eller ett skifttillägg går bort i skatt. Inser inte oppositionen hur förödande det är för skattemoralen, för de fria avtalsrörelserna och för kostnadsutvecklingen, om den enskilde löntagaren bara får ut 300 kr. när arbetsgivaren betalar 1 500 kr.? På andra områden är vi ense om att människor bör få mera att säga till om när det gäller förhållanden som nära berör dem. Varför motsätter ni er ett skattesystem som gör att den enskilde löntagaren med sin egen insats kan påverka sin ekonomi?

Den tredje frågan är hur vi åstadkommer satsningar för framtiden. Socialdemokratin vill nu ge intryck av att man i motsats till regeringen vill göra offensiva satsningar. Det är en falsk bild. Skillnaden finns framför allt i denna fråga: Vilka är det som kan se klarast vad det är värt att satsa på för framtiden, vad som går att sälja och vad som kan ge exportinkomster på 1980-talet?

Socialdemokratins svar är ganska klart: Det är den centrala statliga byråkratin, och det är ledningen för en strukturfond. Vårt svar är: Staten har ingen överlägsen förmåga att se in i marknadsförhållandena i framtiden. Det är klart att vi måste gå in och ge stöd åt viktiga branscher i krislägen – såsom vi gjort när det gäller handelsstål, specialstål och teko – och ge chansen till en rationalisering och bättre konkurrenskraft för framtiden samt se till att en nödvändig neddragning sker i socialt acceptabla former.

Men vi måste också satsa på att skapa ett gynnsamt klimat för nyföretagen, för mindre företag, för teknisk forskning och utveckling samt för nysatsningar. När det klimatet finns där bör man i mycket stor utsträckning överlåta åt de många människorna i många företag runt om i landet, som kan sin bransch och sina marknadsförhållanden, att utveckla de produkter och de idéer som kan ge Sverige exportinkomster och nya arbetstillfällen. Också

enskilda företag och personer kan förvisso göra misstag och mycket allvarliga misstag. Men verkningarna av misstagen blir betydligt mindre än om staten satsar politisk prestige på osäkra jätteprojekt typ Stålverk 80. Närheten till verkligheten och marknaden garanterar mera realism och initiativ som kan nå framgång.

De gångna åren är fyllda med stora socialdemokratiska ambitioner att via statsapparaten hitta de s. k. spjutspetsarna in i framtiden. Men de här åren är lika kantade med misslyckanden i dessa ansträngningar. När socialdemokraterna nu i opposition fortsätter på samma väg är det inget fräscht grepp för morgondagen. Det är en övertro på centrala institutioners möjlighet att ensamma lösa problemen. Det är en övertro som vi inte kan bygga framtiden på.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste tyvärr börja med något trist som jag hade velat slippa. Vi har en oerhörd snedfördelning i debattiden. Detta kunde inte förutses när vi fastställde riksdagsordningen, och den beror på att så många borgerliga statsråd nu vill tränga sig fram i debatten. Ni har tre gånger så lång tid som vi socialdemokrater i den här första omgången – vi har kanske 15 % av debattiden och nästan hälften av mandatet. För att i någon mån mildra detta gjorde vi fjol upp om att i den första debattomgången skulle ytterligare en socialdemokratisk talare delta med 15 plus 6 minuter.

Vi utgick ifrån som någonting självklart att vi i år skulle följa "the same procedure as last year" – samma procedur som i fjol – som det heter i en sketch som vi brukar se i televisionen på nyårsafton. Så har inte blivit fallet. Ni talar här maktspråk – det blir ingen mer socialdemokratisk talare i den här omgången. Ingvar Carlsson och jag hade tänkt dela upp den här debatten litet grand. Det kunde på det sättet bli mer intressant för lyssnarna. Jag tror att ni hos väljarna förlorar på det här maktspråket. De förstår att det beror på en känsla av osäkerhet hos regeringen att ni vill kapa åt er så mycket debattid som möjligt för att ge åtminstone ett optiskt intryck av övertag.

Eftersom Ingvar Carlsson har för avsikt att ställa vissa frågor om energipolitiken, som ni är rädda för, så kommer ni för att slippa svara på dem att springa ut ur kammaren så fort han äntrar talarstolen. Det är ett slags småskuret maktspråk ni ägnar er åt, en småsint taskighet i den politiska debatten. Jag tycker det är synd att Per Ahlmark, som har talat så mycket om mänskliga kvaliteter i dag, skall behöva råka ut för att medverka i denna småsinthet och detta maktspråk.

Ni har talat en halvtimme vardera och kommer väl att tala ytterligare en halvtimme, medan jag har sex minuter på mig för replik. Det är inte möjligt att hinna säga så mycket på den tiden.

Det är en sanering av den politiska debatten att herr Fäldin icke upprepar sitt räknestycke om arbetsgivaravgifterna, och han kan knappast heller göra det i sin nästa replik. Han tog inte avstånd från det, han tog inte ens upp det och därför är det borta. Vi står fast vid att det är en skillnad på 0,7 % i fråga om de kostnader som läggs på företagen.

Jag förnekar bestämt de 20 % som Per Ahlmark talar om. Jag påstår att vår politik i dess helhet icke hade inneburit ett högre kostnadsläge för den utlandskonkurrerande exportindustrin och hemmamarknadsindustrin. Men jag har ingen chans att hinna visa det nu.

Till herr Fäldin, som vill partipolitiserar detta med ungdomsproblemen, vill jag säga att problemen för den arbetslösa ungdomen i Pajala är precis lika stora som för den arbetslösa ungdomen i Stockholm. Vad man kan säga är att ni lurar ungdomen genom att tala om dessa 400 000 nya jobb, som inte har kommit.

Jag tog de Hjalmarson-Bohmanska räkneexemplen som ett avskräckande exempel på hur man inte skall hålla på. Men den verkligt allvarliga frågan, som jag ställde till herr Bohman, var hur ni skall hantera detta väldiga budgetunderskott så att det inte leder till en orimlig kreditransonering och ett orimligt inflationstryck. Men jag fick inget svar. Ni har mest gnällt på oss socialdemokrater och inte svarat på en enda av mina frågor – förhållandena i Kalix, energipolitiken, budgetunderskottet och annat.

En sådan här debatt innehåller mycket av det vanliga käbblat, som folk brukar säga. Men i grunden, herr talman, så gäller den djupt allvarliga ting. Vi är inne i en utveckling som för de många människorna innebär en sänkt levnadsstandard med väldiga prisstegringar. Vi suger på prisstegringarna som en söt karamell, sade Gösta Bohman. Nej, prisstegringarna är en ovanligt sur kyss för landets hushåll och framför allt för de lägre inkomsttagarna.

Vi har ett läge med ökande arbetslöshet. Det går inte att säga som Thorbjörn Fäldin, att allt är väldigt bra, för det är inte bra att tiotusentals ungdomar går arbetslösa. Ni begär uppoffringar av svenska folket, men man har en känsla av att det inte är någon mening med dem om de bara leder till att investeringarna och framtidsbygget samtidigt rasar samt våra skulder blir allt större och våra tillgångar allt mindre. Jag säger inte detta för att kverulera, utan mina siffror är hämtade direkt ur regeringens finansplan.

Situationen är alltså ganska allvarlig, och för att råda bot på den är det viktigt vilken politik man företräder. Det går i dag också något av en klar skiljelinje i svensk politik. De borgerliga partierna har en tro på att om man bara ökar företagets vinster tillräckligt mycket så ordnar sig allting till det bästa – inte 1977, inte 1978 men kanske 1979. I en värld där kapitalismen genomgår sin värsta kris sedan 1930-talet sätter den borgerliga regeringen ensidigt sin tillit till de självläkande krafterna hos samma kapitalism. I denna värld tycks det inte finnas plats för andra insatser från samhällets sida än att förse företagen med kapital. Och i denna värld ges ingen annan uppgift åt löntagarna än att vara återhållsamma, samtidigt som ni i praktisk politik ökar de sociala klyftorna genom att levnadsstandarden sjunker mest för de lägre inkomsttagarna, och det är en högerinriktad politik.

Mot detta står socialdemokratens program för att snabbt vända den nedåtgående utvecklingen och lägga grunden för 1980-talets sysselsättning och samhällsbyggande. För det krävs ett hårt arbete, ett arbete i solidaritetens tecken, ett arbete som inte bara väcker till liv de skapande krafterna i vårt näringsliv utan också tar till vara den vilja till förnyelse som finns på alla

nivåer bland de anställda. Det är deras jobb och trygghet det gäller.

Er politik tillhör historien. Er politik innebär stillastående och tillbakagång. Vår politik anvisar en väg i framtiden, en väg som kan bryta stagnationen och återskapa det trygghetens samhälle som vi nu håller på att förlora.

När talmannen nu slår med sin klubba i bordet, har jag bara haft några minuter för att utveckla detta. Det må vara inledningen till den borgerliga halvtimme som nu förestår. Men detta faktum förminskar inte den innehållsmässiga och ideologiska styrkan i vårt alternativ.

LARS WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern återkommer med skrytet över sysselsättningsutvecklingen. Han påstår att läget nu skulle vara bättre än vid tidigare konjunktursvackor. Vi skulle ha färre arbetslösa och flera sysselsatta, säger han.

Ja, det är visserligen sant att de öppet arbetslösa nu är färre än under förra lågkonjunkturen under 1970-talet. Men antalet arbetslösa är ändå högre än vid övriga lågkonjunkturer under efterkrigstiden. Vi har nämligen en rekordstor dold arbetslöshet. Många människor, som f. n. inte får plats på den ordinarie arbetsmarknaden, hänvisas till olika former av AMS-verksamhet, går på utbildning i stället för att arbeta i företagen osv. Räknar vi samman AMS-verksamheten och antalet öppet arbetslösa, blir summan för 1977 nära 30 000 personer större än summan för 1973, då vi hade den dittills högsta siffran sedan andra världskriget.

I övrigt vill jag hänvisa till vad jag sade tidigare. Sysselsättningsökningen hänför sig uteslutande till halvtidsjobb och AMS-verksamhet. Det går mer än ett halvtidsjobb på ett heltidsarbete, så summan heltidsarbetstillfällen inom den svenska ekonomin har minskat under de senaste åren. Detta anser jag har betydelse, när vi skall bedöma huruvida den svenska ekonomin befinner sig i stagnation eller inte.

Statsministern förklarade att man inte gjort några eftergifter åt byggdirektörer. Ja, men ni vet väl vad ni har gjort. Ni började med att minska behovet av egen insats från 15 till 8 % när det gällde de privata byggherrarna. Det innebar en ökad subvention riktad till de privata fastighetsägarna. Det första helt och hållet egna bostadspolitiska förslag som den borgerliga regeringen framlade hade följdriktigt det innehållet.

Sedan införde ni en 15-procentig investeringsavgift. Nu föreslår ni en viss förändring av räntesubventionerna för sådan byggnation av hyres- och bostadsrättsbostäder som påbörjats under 1977 och 1978 samt för de egna vilkas byggstart skett under 1978. Men samtidigt försämrar ni räntestödet för alla bostadshus, hyreshus och småhus, genom att minska räntebidragen från den 1 januari 1980.

Ni ger en summa motsvarande ca 20 milj. kr. med ena handen men suger åt er den och tar tillbaka sju gånger mer med den andra handen, ca 140 milj. kr. Det är den borgerliga bostadspolitiken. Är det detta ni menar med att stimulera bostadsbyggandet? Är det att stimulera bostadsbyggandet, när antalet färdigställda lägenheter har minskat med en tredjedel och byggarbets-

lösheten sedan september förra året har tredubblats?

Nej, herr Fälldin, det där får vi nog ta en vända till om litet senare, men det här är verkligheten på bostads- och hyresmarknaden, och det här är verkligheten för tusentals byggnadsarbetare.

Ni vill inte göra någonting på det här området därför att ni värnar om de privata fastighetsägarna och det privata näringslivet på bostads- och hyresmarknaden. Därför tar ni inte upp frågan om hyresstopp. Därför vill ni inte ge några förmåner åt de allmännyttiga företagen genom att sänka den garanterade räntan och ge de allmännyttiga företagen ränte- och amorteringsfria lån för att de företagen skall klara sina kostnader. Det är ju de allmännyttiga företagen som skall vara riktmärken för hyressättningen, och därför vägrar ni att ge de företagen stöd som på så sätt skulle indirekt kunna få ner hyrorna i det privata fastighetsbeståndet.

Lika handlingsförlamade som när det gäller hyreshöjningarna är ni när det gäller prishöjningarna. Vi vet att prisstegringstakten i fjol var rekortartad. Höjningen på dagligvaror var mer än 17 %. Det finns ingenting som säkert pekar på att vi skulle få lägre prisstegringstakt i år, även om regeringen hoppas på det.

Regeringen har försökt framställa det som om inflationen inte utgör något större samhällsekonomiskt problem, eftersom den själv varit ansvarig för en stor del av inflationen. Därmed erkänner ni ju att ni har fört en politik som befrämjat en högre inflationstakt. Det är ett riktigt erkännande, men just därför är det ingenting att skryta med.

I årets budgetproposition finns heller inget som antyder att ni vill göra någonting åt prisstegringarna. Det finns bara förhoppningar om och tal om ökad prisövervakning. Men vilka konkreta åtgärder tänker ni från regeringens sida vidta för att minska prisstegringarna? Här är regeringen helt utan program. Varför vill ni inte införa prisstopp? Varför vill ni inte slopa moms på maten? Det är ju inte vackra ord människorna skall leva av, utan vad som fordras är konkreta åtgärder i form av prisstopp, slopande av moms på maten och hyresstopp.

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Till Lars Werner vill jag säga att det är klart att man kan göra de ekonomiska problemen hur enkla som helst för sig, om man bara har att stå och resonera om åtgärder men inte behöver genomföra dessa. Jag undrar vad det hyresstopp som Lars Werner rekommenderar – utan alla andra åtgärder – skulle betyda för kommunerna.

Lars Werner opponerar mot att vi samtidigt med att vi genomför lättnader för nyproduktionen efter hand kommer att ta ut litet högre hyror i det allra äldsta beståndet. Alternativet är ju, Lars Werner, att mer och mer av skillnaden mellan ränteläget ute i allmänna marknaden och den ränta staten tar ut skulle betalas via skattsedeln. Det går bra att föreslå något sådant, men när det sedan blir fråga om att ta ut skatter så har Lars Werner lika litet uppfinningsrikedom som de flesta andra för att kunna klara det skatteuttaget. Glöm inte sådana här väsentligheter, Lars Werner!

Nr 68

Onsdagen den
1 februari 1978

Allmänpolitisk
debatt

Jag vet inte för vilken gång i ordningen som Olof Palme klagat över debattordningen här i kammaren. Vi har medgivit från regeringspartiernas sida att förändringar behöver göras, och det har gjorts ordentliga förändringar. Låt mig påminna om – kammarens ledamöter behöver jag inte påminna men allmänheten måhända – att medan vi hade en socialdemokratisk regering så hade vi partiledare efter huvudanförandena en replik på 6 minuter och en på 3 minuter. Vi sade att detta är en orimlig ordning, och nu har man kommit fram till att Olof Palme och Lars Werner har en första replik icke på 6 minuter utan på 15 minuter och en andra replik inte på 3 minuter utan på 6 minuter. Om vi ser på själva debatttiden och räknar bort huvudanförandena – de är ju lika långa – finner vi att Lars Werner och Olof Palme har 21 minuter och vi andra har 20 minuter enligt den nya ordningen.

Vi har inte satt den sista och den absoluta gränsen. Partiledarna har inte varit med i överläggningarna den här gången, och jag hänvisar till de kontakter som har förekommit mellan gruppledarna här i kammaren. Jag tycker det är rimligt att detta klaras ut på den nivån, och man har förklarat att man är beredd att fortsätta överläggningarna. Ett socialdemokratiskt ändringsförslag lär ha kommit i dag på morgonen, men då ändrade man inte det man kommit överens om tidigare i veckan.

Låt mig säga detta, så att det inte framstår som om vi från regeringspartiernas sida skulle önska sätta oppositionen i ett alldeles ohållbart debattläge. Får jag göra det tillägget också att jag inte är säker på att framgången i debatten är beroende på hur många minuter och hur många talare vederbörande parti kan ställa upp med. Och nog är det slöseri med debatttiden att så ofta som Olof Palme gör det utnyttja snävt tilltagna minuter med att klaga över själva debattordningen.

Den lista jag har gjort över de sex resp. åtta procenten irriterar – jag har förstått det – Olof Palme. Listan redovisar alltså skilda ståndpunkter, såsom de kommit till uttryck genom omröstningar här i kammaren mellan socialdemokratin å ena sidan och regeringen å andra sidan när det gäller uttag av arbetsgivaravgifter av olika slag. När jag får besked om att socialdemokratin numera ansluter sig till regeringens uppfattning skall jag omedelbart göra motsvarande korrigerering i min lista och i min addition. Men för varje punkt där socialdemokraterna säger att de numera gillar regeringens åtgärder minskar ju också den skillnad när det gäller budgetunderskottet som ni har försökt hävda vara en av fördelarna med er alternativa politik

Till sist: Eftersom Olof Palme egentligen inte tog upp några nya saker i sin sexminutersreplik vill jag beröra ett avsnitt som han tidigare var inne på och som är mycket viktigt. Även Per Ahlmark har varit inne på detta. Det gäller: Hur skall vi klara solidariteten människor emellan i ett samhälle där tillväxten är låg? Detta är naturligtvis ett mycket viktigt område.

Får jag säga: De löften som är utställda till pensionärerna, till de sjuka, till de handikappade skall vi naturligtvis stå vid. Men det är å andra sidan produktionens och produktivitetens utveckling som lägger grunden för vilken total konsumtionsnivå vi kan hålla i landet. Det råder stor enighet om att vi står inför uppgiften framöver i tiden att öka sparatet, och det måste till

dels ske på konsumtionens bekostnad. Det är den uppgiften vi står inför. Här redovisas olika metoder – en diskussion som är angelägen och som vi får föra många gånger. Men om vi nu skall slå vakt om den nödvändiga solidariteten, då har vi alla skäl att inte försöka motverka detta genom att förtiga det faktum, att för att klara utfästelserna till pensionärerna och andra under den närmaste tiden måste vi i aktiv ålder räkna med en viss minskning.

Detta har vi från regeringen sagt klart och tydligt i redovisningen inför riksdagen och inför allmänheten. Vill man slå vakt om solidariteten är det ju min och din skyldighet som är i aktiv ålder att göra denna uppoffring för att klara de utställda löftena till de äldre och de svaga. Motverka inte den fina solidaritet som finns i det svenska samhället genom att gå ut och påstå att den uppoffring som krävs är ett uttryck för medveten vilja från regeringen att hålla nere standarden för löntagarna! Att föra ut ett sådant budskap är att sätta in grundskott mot solidariteten i det svenska samhället.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Ibland har Olof Palme ett nästan obegripligt snabbt foliarbete eller han är ibland, om vi skall tala kavallerispråk som kanske passar herr Palme bättre, ovanligt snabb på volten. Ena stunden står nämligen herr Palme här i talarstolen och ironiserar och säger: Regeringen socialiserar mer än någonsin, titta vad ni socialiserar! Ett par minuter senare står Olof Palme i samma talarstol och säger att regeringen förlitar sig helt på de självläkande krafterna och på en hård kapitalism. Ni kan ju bestämma er för vad ni tycker. Då blir det betydligt lättare för oss att replikera, och kanske blir det också lättare för herr Palme själv att argumentera med någon logik.

Men herr Palme ställde också, såvitt jag förstår, en allvarligt menad fråga till mig. Sådant händer ju. Hur kommer ni att hantera dessa väldiga budgetunderskott, frågade herr Palme och menade att han inte fått något svar på den frågan. Ni flyr den frågan, påstår han. Nej, vi flyr verkligen inte. Svaret har herr Palme själv om herr Palme har de ekonomiska realiteterna klara för sig. Vi har ingalunda bestritt att budgetunderskottet är stort. Tvärtom framgår det alldeles klart av både finansplanen och budgetpropositionen att vi tycker att Sverige är inne i en oroande utveckling. Men när man gör en bedömning av de stora budgetsaldona, skall man naturligtvis ta hänsyn till de samhällsekonomiska konsekvenserna. Och då måste man se på hela den offentliga sektorn. Då kan man konstatera att vi 1977 faktiskt hade ett överskott på några miljarder, men det kommer att förbytas i ett underskott på några fler miljarder under innevarande år.

Vidare skall man frånräkna sådana transaktioner, inkomstöverföringar och investeringar, som innebär att man så att säga för över finansiellt sparande från den statliga sektorn till företagssektorn. Räknar man bort de transaktionerna, kommer man ned på betydligt hyggligare nivåer. Men även de är höga. Det är naturligtvis ingen tröst för oss här i Sverige att peka på att andra länder har det ännu värre. Danmark, Norge, Storbritannien och Japan har betydligt större budgetunderskott än Sverige.

Men vårt läge beror ju delvis på den automatik som byggts in i det svenska

utgiftssystemet, vidare på den kris som vi nu är överens om existerar. Utgifterna och budgetunderskottet grundar sig också i stor utsträckning på detta. Orsaken är framför allt, och det är det som jag bedömer vara det allvarligaste, att tillväxten i den svenska ekonomin ligger under noll. Gunnar Sträng och Olof Palme minns väl våra debatter här i kammaren, när vi från vår sida strök under tillväxtens betydelse för samhällsekonomi och statsfinanser. Ni var inte alltid med i svängen när vi påpekade detta. Nu är det kanske bättre ställt i det avseendet.

Men när herr Palme nu frågar hur vi skall hantera detta, som vi självfallet har huvudansvaret för, kunde jag kanske tillåta mig nöjet att returnera frågan: Hur vill ni hantera detta? Jag har inte fått något konstruktivt recept från er. Men jag skall inte ställa den frågan. Jag upprepar att vi har huvudansvaret. Med tanke på att Olof Palme så intensivt går till angrepp kunde det vara bra om herr Palme själv hade något att ta fram ur sin ryggsäck. Vi kunde då också konstatera att den budgetförstärkning ni säger er åstadkomma i stor utsträckning är ett sken.

Herr Palme missförstod mig på en annan punkt, men det kan ju hända att jag uttryckte mig vårdslöst. Jag har naturligtvis aldrig någonsin menat att man suger på prisstegringar som på en söt karamell. De är en *besk* karamell. Vad jag däremot har sagt är att socialdemokraterna utnyttjar den omständigheten att prisstegringarna 1977 blev 13 % mot de i runt tal 6 %, som vi förutspådde, för att hoppa på oss politiskt. Man använder detta politiska tillhygge som en söt karamell, och det var det jag menade – ingenting annat.

Jag skall också gå in i debatten om de socialdemokratiska förslagen till avgiftshöjningar för landets näringsliv. Man kan naturligtvis räkna litet olika, men jag skall vara så välvillig som jag kan mot socialdemokraterna. Då blir min fråga: Om socialdemokraterna hade haft regeringsmakten, skulle ni då inte från den 1 januari 1977 ha höjt arbetsgivaravgifterna med 1,5 procentenheter – det lade ni ju fram förslag om – för att finansiera skatteomläggningen? Och skulle ni inte den 1 januari 1978 ha höjt arbetsgivaravgifterna med ytterligare 0,5 procentenhet för att finansiera den nya skatteomläggningen? På de punkterna kan ni väl i all rimlighets namn inte ha ändrat er. Och skulle ni verkligen, om ni hade suttit i regeringsställning, ha sänkt den allmänna arbetsgivaravgiften med 2 %? Jag menar, Olof Palme, att inte någon tror att ni skulle ha gjort detta.

Räknar man bara ihop dessa poster, kommer man med en mycket välvillig kalkyl – jag tar inte hänsyn till en del andra avgiftshöjningar som ni har föreslagit – upp till 4 %. Läger man sedan till de två procenten i det inre stödområdet, blir det åtminstone där 6 %.

För små och medelstora företag skulle ha tillkommit en barentillsynsavgift för egenföretagare om 1,3 % och ett minskat grundavdrag vid beräkning av den allmänna arbetsgivaravgiften för egenföretagare – 18 000 kr. i stället för 30 000 kr. Man hade vidare behållit den för mest kvinnor ofta djupt diskriminerande s. k. tredjedelsregeln vid beskattningen av makar i familjeföretag. Vidare skulle kapitalbeskattningen inte ha lindrats för de familjefö-

retag som spelar så stor roll för näringslivet i våra glesbygder och för förnyelseverksamheten och tillväxten i vår ekonomi. Detta hade varit summan av kardemumman enligt en för socialdemokraterna mycket välvillig tolkning.

Nr 68

Onsdagen den
1 februari 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Jag skall glädja Olof Palme med att inte säga ett enda polemiskt ord om oppositionen utan bara redovisa några saker, som jag tror att vi är helt överens om. Får jag bara först citera två meningar, som är helt korrekta, ur den socialdemokratiska sysselsättningsmotionen. De har följande lydelse:

”Vid utgången av år 1977 var 1,8 procent av arbetskraften arbetslösa. Vid en jämförelse med flertalet västerländska industrinationer framstår detta som ett mycket lågt tal.”

Jag kan helt instämma i vad som sägs i den socialdemokratiska partimotionen på den punkten. Ett skäl till den verkligheten är naturligtvis den arbetsmarknadspolitik som vi har och som vi i de allra flesta stycken är överens om. Den har aldrig tidigare satts på så hårda prov som under denna långa och djupa lågkonjunktur. Aldrig tidigare har så många människor för sin trygghet varit beroende av arbetsmarknadspolitiska insatser. Det är inte bra att det skall behöva vara så, men det är ett faktum. Arbetslösheten hade inte kunnat hållas tillbaka på den internationellt sett så låga nivå som vi har utan mycket stora insatser för arbetsmarknadspolitiken. Vi har icke tvekat att sätta sysselsättningen främst i vår politik.

Jag kan försäkra att dessa ansträngningar inte kommer att mattas.

Vi ser fortfarande bara mycket svaga tecken på en uppgång i ekonomin. Först mot slutet av året kan vi i bästa fall räkna med att en ekonomisk uppgång kommer att sätta spår på arbetsmarknaden. Vi räknar därför med och planerar för att de arbetsmarknadspolitiska insatserna måste vara av stor omfattning under hela 1978.

Most bekymmersamt är naturligtvis läget på byggarbetsmarknaden. Regeringen har vid flera tillfällen tagit beslut som ökat aktiviteten i byggandet. Statliga byggen har tidigare lagts, statsbidragen till kommunala beredskapsarbeten har höjts, igångsättningen av bostadsbyggandet har drivits på. Senast i december tog regeringen beslut om igångsättningen av byggprojekt som ännu inte i sin helhet har fått genomslag på sysselsättningen.

Nu har vi från arbetsmarknadsverket nyligen fått en ny bedömning av läget på byggarbetsmarknaden. Läget är mycket besvärligt. AMS räknar därför med och arbetar med att undersöka möjligheterna att ännu en gång tidigare lägga statliga byggprojekt av olika slag. Vi räknar med att få resultatet endera dagen. Som ett led i regeringens beredning av vad som nu behöver göras ytterligare kommer byggsysselsättningsdelegationen att sammanträda i morgon. Delegationen är som bekant regeringens organ för samråd med parterna på byggarbetsmarknaden.

Också för arbetsmarknaden i övrigt är beredskapen för ytterligare insatser hög. Utöver de kända problemen för nytillträdande ungdomar på arbetsmark-

naden finns en ökad risk för att redan anställda varslas om uppsägning eller permittering. Därför har arbetsmarknadsstyrelsen redovisat vilka behov av förstärkningar som styrelsen finner nödvändiga.

Volymen av beredskapsarbeten behöver sannolikt höjas. 40 000 personer har sin sysselsättning ordnad genom beredskapsarbete. AMS gör bedömningen att ytterligare 10 000 beredskapsarbeten kan behövas. Drygt hälften av dem som nu har beredskapsarbete är under 25 år. Det har alltså varit en effektiv väg att skapa jobb åt ungdomar.

Kapaciteten i den reguljära arbetsmarknadsutbildningen är i stort sett utnyttjad. Utbildningen kan emellertid öka genom att ännu mer av den förläggs till arbetsplatsen och genom att staten köper upp den utbildningskapacitet som finns i företagen. Vi kan nu konstatera att utan företagsutbildning hade arbetslösheten varit långt större. Utbildningen i företag har under vissa perioder förra året berört omkring 50 000 människor. Utan denna möjlighet hade de för längre eller kortare tid varit arbetslösa.

Företag som inte har sysselsättning för alla anställda kan få 75 % bidrag för den övertaliga arbetsstyrkan om man anvisar arbete vid sidan om ordinarie produktion. För stålföretagen finns denna hjälp fram till 1980.

En annan väg att tillfälligt hålla sysselsättningen i företagen uppe är att tidigarelägga statliga och kommunala industribeställningar. Det är ett verksamt medel som regeringen har använt under 1977. Arbetsmarknadsverket gör nu bedömningen att nya sådana beslut är nödvändiga.

Arbetet i departementet pågår för fullt med att bereda regeringsbeslut i alla dessa frågor: nya resurser för beredskapsarbeten, fler utbildningsplatser, sysselsättningsstöd och industribeställningar. Ambitionen att hålla tillbaka arbetslösheten har förvisso inte mattats. Tvärtom, beredskapen är hög och nya insatser kommer för att hålla sysselsättningen uppe.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Werner anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

INGVAR CARLSSON (s):

Att framgången i debatten inte sammanhänger med antalet minuter, det har de borgerliga partiledarna visat i dag. Däremot tycker jag det är ojust när statsministern och ekonomiministern inte tar upp den beräkning av arbetsgivaravgiften, som Olof Palme redovisade, förrän hans debattid är ute. Jag slår därför nu fast att vårt alternativ begränsar sig till en ökning av 0,7 % utöver regeringens förslag. Räknar regeringen lika dåligt i andra avseenden som den gör på denna punkt, förstår jag att vi har problem med Sveriges ekonomi.

Den borgerliga regeringen är nu inne på sitt andra år, och det är möjligt att få visst perspektiv på dess verksamhet. Det är mänskligt att de borgerliga väljarna efter regeringsskiftet hade stora förhoppningar. Jag vet nu hur det känns efter ett och ett halvt år i opposition – hur skall det då inte vara efter 44 år?

Det första man kunde vänta sig efter den långa oppositionstiden var att de

borgerliga skulle ha hunnit förbereda sig väl. Så var emellertid inte fallet. I en skicklig skildring av tiden efter valet visar journalisten Kai Hammerich att regeringsbildningen var nära att misslyckas. Orsaken var stora sakliga motsättningar, som man inte brytt sig om att försöka klara ut före valet. Det var inte bara energifrågan som gjorde det svårt att skriva ihop ett regeringsprogram.

Vi fick emellertid en regering Fälldin, och man presenterade en regeringsdeklaration. Men snart visade det sig att man i stället för att ha utjämnat motsättningarna och funnit lösningar hade skjutit problemen framför sig med hjälp av luddiga formuleringar. Detta blev också i fortsättningen kännetecknande för den borgerliga regeringens handlande. Regeringen Fälldins valspråk har blivit: Lös inte ett problem som går att skjuta på framtiden! Vänta hellre än att handla! Eller som statsministern uttryckte det i radiodebatten när han fick frågan hur det blir med byggandet av Forsmark 3: Jag skall lämna ett rakt besked: vi ger inget besked.

Så fick vi efter regeringsskiftet delegation på delegation inom näringspolitiken, utredning på utredning, uppskov på uppskov med regeringsbeslut. Kärnkraftsuttalande följde på kärnkraftsuttalande och handläggningen blev alltmer obegriplig. Posterna som generaldirektörer tycks vara svåra att tillsätta; skolöverstyrelsen väntar allt otåligare på sin utnämning. Och i kanslihuset drar man bara ner rullgardinen för massmedia när det passar.

Varför demonstrerar man inför öppen ridå denna oförmåga att regera? – för det är ju detta det handlar om. I början mötte jag från borgerliga vänner ett svar som hade en viss trovärdighet: Ni måste räkna med inkörningssvårigheter i en regering där ingen har erfarenhet av regeringsarbete, sade man.

Men gnisslet har inte minskat med antalet borgerliga regeringsmånader. Tvärtom framstår regeringens svårigheter att med fasthet och konsekvens styra landet i allt klarare dager. Med jämna mellanrum spekuleras, inte minst i borgerlig press, om regeringskris och nyval. Och det var väl ändå inte vad man hade tänkt sig när man äntligen hade fått socialdemokraterna ut ur kanslihuset. Nog hade man väntat sig att åtminstone *en* valperiod skulle förflyta någorlunda smärtfritt i regeringsställning.

Det är inte så märkligt att även borgerliga sympatisörer börjar tröttna. Låt mig som ett exempel härpå citera redaktör Göran Albinsson, Svenska Dagbladet, som om den process jag här skildrat har följande att säga:

”Den borgerliga regering som tillträdde 76 gick till sitt svåra värv inte bara personellt utan också *sakligt* illa förberedd.

Före valet avböjde de borgerliga partierna att formulera ett gemensamt regeringsprogram. Ej heller var det tal om att presentera någon slags borgerlig skuggregering.

Kai Hammerichs bok om hur koalitionen kom till var för mig en skräckskildring. De som valts att under en kris leda Sveriges öden kohandlade som amerikanska partibossar i rökfyllda rum. Och på viktiga områden gällde kohandeln inte politiken utan formuleringar i regeringsförklaringen, som skulle dölja frånvaron av program.”

Om de borgerliga väljarnas reaktion just nu säger Albinsson:

”I dagens kris-Sverige känner sig många borgerliga väljare vilna efter regeringens devalveringar, skatte- och avgiftshöjningar, priskontroller, förstatliganden, miljardsubventioner och fusioneringar. Vill de vara ärliga, måste de medge, att Palme–Strängeran alltmer framstår som ’den gamla goda tiden’.

Inte sedan kriget har den svenska ekonomin varit så dålig som efter utnämningen av en särskild ekonomiminister.”

Men den fråga som ständigt förföljer regeringen Fälldin är kärnkraftspolitiken. Regeringsledamöterna gör intryck av att förtvivlat jumpa på isflak utan chans att nå stranden, där man kan få fast mark under fötterna. Med jämna mellanrum hotar koalitionspartierna varandra med regeringskris. Tage Erlander var en av de första att förutspå att det skulle gå precis så här. Mitt i valrörelsen, den 1 september 1976, skrev Tage Erlander i tidningen Arbetet följande:

”Om det är sant, att politik ytterst är en fråga om moral, så kunde Thorbjörn Fälldin inte ha startat valrörelsen sämre. Men nu tycks somliga tro, att han bättrat sig. I ett av radions valextra skildrades han häromdagen som en sällsynt självständig och rakryggad person, som sa sanningen utan hänsyn till vad den kostade honom.

Bakgrunden är hans förklaring att han aldrig kommer att delta i en borgerlig regering om denna icke går med på att avveckla kärnkraften senast 1985. Eftersom de två övriga borgerliga partierna anser kärnkraften nödvändig borde därmed tanken på en borgerlig regering vara avskriven.

Men så tänker inte Fälldin. Han förklarar sig tvärtom villig att som statsminister leda en borgerlig regering, vars majoritet skulle bestå av kärnkraftsanhängare. Ett av hans första regeringsärenden blir att bevilja miljardbelopp för kärnkraftens fortsatta utbyggnad.

För oss socialdemokrater är detta en fråga om politisk moral.”

Redan innan valsegern vunnits och regeringsförhandlingarna inletts såg Erlander att den tilltänkte borgerlige regeringsbildaren försatt sig i en politiskt och moraliskt ohållbar situation. Nu har halva mandatperioden gått, och mycket riktigt går regeringen Fälldin ner sig allt djupare i ett energipolitiskt moras. Även i dag har vi upplevt hur de borgerliga partiledarna går i öppen polemik med varandra.

Följden har blivit att regeringen inte bedriver en långsiktig politik på samhällslivets viktigaste områden. I en tid med betydande politiska problem saknar Sverige politisk ledning. För mig är det naturligt att ta upp de negativa effekterna av regeringens handlande, resp. brist på handlande, för själva energisektorn.

På detta område är behovet av långsiktiga beslut och besked särskilt stort; att bygga ett kraftverk tar åtta–tio år. Också med hänsyn till energipolitikens betydelse för investeringar på andra sektorer är det nödvändigt att man känner till utvecklingen på energiområdet.

Socialdemokraternas energipolitiska arbetsgrupp presenterade förra veckan ett förslag till program. Detta syftar just till att ge besked om vår energipolitik för så lång tid framåt att energiförsörjningen kan fungera och att

näringsliv, myndigheter och andra får nödvändigt underlag för planeringen av sin verksamhet.

Vi är för en långsiktig handlingsfrihet, där vi inte minst är intresserade av vad forskning och utveckling av de alternativa energikällorna kan ge.

Vi är för en hårdare hushållning med energi än vad något annat land vågat sig på. Därmed hoppas vi steg för steg kunna minska vårt stora behov av importerad olja.

Men strävan att på lång sikt hålla olika vägar öppna fritar inte politikerna från ansvaret att ta beslut för den närmaste tiden. En passivitet och underlåtenhet att fatta beslut kan snabbt leda till att våra möjligheter att själva påverka utvecklingen urholkas och att vi tvingas till lösningar som står i strid med långsiktiga samhällsmål. Förmår man inte komma fram till ett beslut om antalet kärnkraftsreaktorer kan t. ex. följden bli att vi ökar vårt oljeberoende. Socialdemokraterna anser att vi också på denna punkt bör följa 1975 års program, vilket innebär oförändrat 13 reaktorer.

För långsiktig handlingsfrihet krävs också att vi bevarar den kunskap, förmåga och organisation vi har på energiområdet. Slår vi tvärstopp för utbyggnaden av kärnkraft och vattenkraft slår vi också sönder företagen på dessa områden. Förutom att vi redan på kort sikt riskerar att hamna i ransoneringssituationer förlorar vi ju den långsiktiga handlingsfriheten. Vad händer då, om de alternativa energikällorna inte alls ger vad optimisterna hoppas på?

Socialdemokraterna anser att vi måste upprätthålla vår industriella kompetens på dessa områden. Annars tar vi faktiskt en risk att det svenska samhället råkar ut för en allvarlig kollaps.

Alla partier har problem med att även deras egen väljaropinion är splittrad i energifrågan. Centern och vpk har grupper som är för kärnkraft. Moderaterna, folkpartiet och socialdemokraterna har grupper som är emot kärnkraft. Men detta ger ju inte partierna rätt att undvika att ta ställning till en svår politisk fråga. Det är ju bl. a. för att lösa tvister av det här slaget som vi har politiska partier. Att gå förbi problemen är inte lämpligt ens i opposition. I regeringsställning kan resultatet bli förödande. Socialdemokraternas program med sikte på 1990 föreligger nu för debatt. Var står regeringspartierna?

Att en förnuftig energipolitik ställer krav på långsiktiga besked har regeringen totalt struntat i. Om den borgerliga regeringen kan man inte längre säga att den bedriver kvartalspolitik. Vecka för vecka – ja, dag för dag – låter sig regeringen drivas än hit än dit. Förvirringen är närmast total. Ingen kan ge besked om vilken energipolitik regeringen står för, allra minst regeringen själv.

Ringhals 3, som är det sjunde aggregatet, är sedan en tid tillbaka klart för start. Men om det får starta eller inte vet ingen. Under tiden kostar det 1,5 milj. kr. varje dag enligt Vattenfalls beräkningar.

Forsmark 3 lär vara föremål för hetsiga diskussioner i regeringen. Men om arbetena skall fortsätta är det ingen som kan svara på. Inte heller i dag har vi fått besked.

Den svenska kärnkraftsindustrin har kunskaper och kompetens som kan

mäta sig med de största industriländernas. Den skulle kunna ge sysselsättning åt många människor och exportkostnader till företag och till landet. Men kanske skall hela branschen skrotas därför att centern och kommunisterna med sina 28 % av riksdagsmandaten anser det. Vad tänker folkpartiet och moderaterna på? Finns det ingen gräns för vad man är beredd att gå med på för att rädda ansiktet på centern?

Asea-Atom ägs till hälften av vardera staten och det privata näringslivet. Utan att frågan tagits upp i styrelsen eller med de anställda deklarerar plötsligt jordbruksministern att Asea-Atom bör läggas ner. Instämmande kom från statsministern och energiministern. Även industriminister Åsling gick på nedläggningslinjen trots att han tidigare, senast vid Arosmässan i december, offentligen deklarerat att han är för export av kärnkraftsreaktorer. Men talade dessa centerstatsråd för hela regeringen? Numera måste man ju ställa den frågan, sedan Elvy Olsson inledde raden av s. k. privata uttalanden från statsråds sida.

Villkorlagen är regeringens viktigaste politiska handling har statsminister Fälldin sagt. Den gav kraftföretagen två olika alternativ att ta hand om avfallet. Men nu tycker inte centern om upparbetning längre, och plötsligt är villkorlagen inte så viktig. Frågan är om villkorlagen över huvud taget kommer att tillämpas. Kommer den att ändras?

Så görs statsrådsuttalande på statsrådsuttalande. Uttalandena från olika ledamöter har bara ett gemensamt: de ökar oklarheten om vad regeringen står för. När jag lyssnade på de borgerliga partiledarna i dag måste jag tyvärr konstatera att oklarheten inte skingrats.

Det borde väl ändå vara möjligt att på några punkter ge besked. I detta syfte skall jag ställa – trots deras frånvaro – tre frågor, en till vardera partiledare.

Fråga 1 vill jag rikta till statsminister Fälldin. Sedan valet 1976 har byggandet av kärnkraftverk fortsatt om än med ryckighet och oklarhet. På detta sätt har man låst sig för investeringar på ytterligare 17 000 milj. kr. Det principiellt nya är att statsministern nu förklarar att dessa kraftverk inte skall användas för att producera elektrisk ström. Jag skulle gärna vilja få detta uttalande förklarat inför Sveriges riksdag.

Fråga 2 vill jag rikta till moderatledaren och ekonomiministern Gösta Bohman. Frågan har jag försökt ställa tidigare, men den har då lämnats vidare till energiministern av någon anledning. Frågan är helt enkelt om Sveriges ekonomi är så stark att vi kan lägga ner 17 000 milj. kr. i kärnkraftverk som inte skall användas.

Fråga 3, slutligen, går till folkpartiledaren Per Ahlmark. Han höll ju nyligen ett brandtal mot vårt oljeberoende. Läste man det noga visade det sig att han i konsekvensens namn var för kärnkraft. Folkpartiledaren ville påverka den allmänna opinionen, och det är gott och väl. Men det är ändå betydligt viktigare och intressantare vad folkpartiets företrädare gör för att få ordning på energifrågan i regeringen. Frågan gäller alltså, herr talman, om vi kan utgå från att de ståndpunkter som fanns i Ahlmarks energital uttrycker regeringens uppfattning eller om det enbart var funderingar från folkpartiets sida.

som man via massmedia vidarebefordrade till regeringskollegerna i centern.

Nr 68

Onsdagen den
1 februari 1978

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag har förstått av Ingvar Carlssons avslutande frågor att han inte vill föra en energipolitisk debatt med mig. Jag skall villfara hans önskemål. Däremot vill jag inbjuda honom att avlyssna mitt anförande i morgon. Jag står som talare nr 44.

*Allmänpolitisk
debatt*

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det har sagts att regeringen är defensiv, socialdemokratin offensiv; att regeringen är lättsinnig, socialdemokratin ansvarsfull; att regeringens budgetsaldo är oacceptabelt, socialdemokratin acceptabelt; att regeringen vill föra en otrygghetens politik, socialdemokratin en trygghetens. Nu finns både regeringens budgetförslag och socialdemokratin alternativ att läsa. Nu kan vi jämföra.

Det sägs att det är tre principer som har varit vägledande för det socialdemokratiska budgetarbetet.

För det första vill man inte föreslå några nya utgifter utan att samtidigt spara in motsvarande belopp på andra områden.

För det andra vill man satsa på offensiva investeringar för att kunna öka sysselsättningen och bättre utnyttja vår industriella kapacitet.

För det tredje vill man minska budgetunderskottet.

Det är bra målsättningar. Synd bara att man inte i särskilt hög grad har uppnått målen. Låt oss se vad de olika förslagen betyder för budgetsaldot. Det är visserligen inte så lätt att kostnadsberäkna en del av förslagen. Det finns i flera av motionerna allmänna formuleringar, som betyder omfattande åtaganden. De följs inte alltid upp av konkreta och omedelbara förslag, men det är ändå relativt bindande löften som man ger. Nu nöjer jag mig ändå med att utgå från de konkreta förslagen, sammanfattade i de ekonomiska motionerna och i socialdemokratiska partiets informationsmaterial.

Det ser visserligen bra ut då man redovisar en lång lista över ökade statsinkomster. Slutsumman är närmare 9 miljarder och en motsvarande lista över ökade kostnader slutar på under 4 miljarder. Det skulle alltså bli ett budgetsaldo som är 5 miljarder bättre än regeringens. Men flera av de där miljarderna försvinner vid en närmare granskning av förslagen. Jag vill nämna några exempel.

Indexregleringen av statsskatten skulle slopas och då skulle man vinna 2 000 milj. kr., heter det. Det gör man emellertid inte. För det kommande budgetåret skulle man möjligen vinna 1 200 milj. kr. – detta med hänsyn till den förskjutning som uppbördssystemet medför. Det är f. ö. inte så lätt att just nu beräkna vad förslaget skulle innebära – det beror bl. a. på löne- och prisutvecklingen.

Men det mest intressanta och allvarliga med det socialdemokratiska förslaget på den punkten är att man inte räknar med några medel för en alternativ skatteomläggning. Man vill alltså väsentligt höja statsskatterna

under nästa år. Självfallet kan man resonera om var skattenivån bör ligga. Själv tror jag inte att det skulle vara särskilt välbetänkt att så starkt höja inkomstskatterna, i synnerhet inte om man vill underlätta för arbetsmarknadens organisationer att nå fram till löneavtal och om man vill bekämpa inflationen – två mål som jag tycker är väsentliga. Men socialdemokraterna har uppenbarligen en annan mening. Man vill höja inkomstskatten, och det kan man ju göra. Jag förutsätter då bara att man i den politiska upplysningens tjänst talar om detta för människorna.

Det finns ett antal liknande felräkningar i det socialdemokratiska förslaget. Utvidgningen av barnomsorgsavgiften torde ge 150 milj. kr., inte 200. Engånghöjningen av förmögenhetsskatten torde ge 50 milj. kr., inte 250. De ändrade reglerna för beskattning av familjeföretag torde ge 70 milj. kr., inte 105, och strukturavgiften torde ge omkring 3,5 miljarder, inte 4. På sikt skulle man kanske på de flesta punkter få in ungefär den summa som socialdemokraterna nämner i sina sammanställningar, men inte 1978/79, som ju den här debatten och de här jämförelserna handlar om.

Vi har tidigare i dag kunnat notera att man kan ha skiftande meningar om olika siffror och hur man skall addera dem. På många punkter beror de annorlunda siffrorna på att man inte har beaktat gällande lagstiftning. Det är alltså inte särskilt mycket att resonera om utan bara att konstatera att det skall vara väsentligt lägre siffror än som framgår av de sammanställningar som socialdemokratin har gjort.

Ett osäkerhetsmoment kan finnas i några av siffrorna, just därför att det handlar om framförliggande period och slutresultatet är beroende av pris- och löneutvecklingen. Men det handlar likväl om väsentligt lägre tal än man har angivit.

Man kan också ifrågasätta om det är möjligt att låta en del förändringar börja gälla redan från den 1 juli, som socialdemokraterna avser. I en del fall är det knappast ens formellt möjligt, och det skulle i varje fall inte vara lämpligt. Därmed skulle inkomsterna för det kommande budgetåret minska ytterligare i förhållande till vad man räknat med.

Slutresultatet av en sådan här teknisk granskning av de socialdemokratiska alternativen är alltså möjligen ett bättre budgetsaldo med 1 miljard kronor och inte 5 miljarder. 1 miljard är ju i och för sig bra men kanske inte särskilt imponerande då det gäller en statsbudget på ca 150 miljarder. Somliga skulle kanske t. o. m. kalla det för felräkningspengar.

Vi måste emellertid också fundera över vilka effekter som många av förslagen skulle få för hela vår samhällsekonomi. Vad skulle ett genomförande av de många förslagen om nya och höjda avgifter betyda?

En av huvudorsakerna till våra problem i ekonomin är ju kostnaderna. Vi fick under åren 1974–1976 en kostnadsnackdel jämfört med elva andra industriländer – t. ex. USA, Japan Västtyskland, England, Frankrike och Italien – om 26,5 %. Detta är ett faktum. Hade inte växelkurser förändrats och löneskatten sänkts hade läget nu varit ännu värre. Nu har socialdemokraterna tidigare varit emot just de åtgärderna. Sverige hade alltså i dag varit i en ännu sämre situation än vi är om socialdemokraterna hade fått avgöra.

Och nu vill man alltså lägga på en lång rad nya och höjda avgifter. Den kanske främsta svagheten i det socialdemokratiska alternativet är att man inte tycks vara medveten om de problem som vårt höga kostnadsläge medför. Det har, tycker jag, också understrukits av debatten i dag. Man redovisar en omfattande motion – den är på ett 60-tal sidor – om den ekonomiska politiken, men man berör inte alls den här frågan.

Det är framför allt på ett område som jag finner det socialdemokratiska förslaget märkligt; det är den starkt kritiska inställningen till de mindre företagen och deras verksamhet. Man har lagt fram och fortsätter att lägga fram en lång rad förslag som skulle väsentligt försämra arbetsvillkoren i de mindre företagen. Man vill höja löneskatter och arbetsgivaravgifter, man vill höja företagsskatterna, beskattningen av familjeföretag och förmögenhetsbeskattningen, man vill diskriminera familjer där båda makarna arbetar i företaget. Och man vill alltså säga nej till inflationsskyddade skatteskalor och höja den statliga skatten för inkomsttagarna, både företagare och löntagare, och därmed försvåra avtalsförhandlingarna och driva på inflationen. Man vill lägga ännu en skatt på hela näringslivet, ett slags strukturavgift som skall samlas i en statlig fond.

Detta är oroande för näringsliv och sysselsättning, inte minst i nuvarande läge. Det är nödvändigt med betydande skatter och avgifter om vi skall fullfölja en ansvarsfull reformpolitik. Därför måste både företagare och löntagare i dag betala tämligen höga skatter. Men att dessutom väsentligt ytterligare höja skatter och avgifter och skärpa regleringar och kontroll skulle få besvärliga följder. De mindre företagen svarar för ungefär hälften av sysselsättningen. De är alltså viktiga för att trygga arbete och välförhållanden. Socialdemokraternas politik skulle göra det omöjligt för många mindre företag att fortsätta sitt arbete. En del skulle få begränsa sin verksamhet. En del andra skulle inte kunna göra de utvidgningar och förändringar som de vill göra. Detta skulle få olyckliga följder för tillväxt och utveckling inom det svenska näringslivet. Vi behöver tvärtom förbättra arbetsvillkoren. På det sättet kan vi få flera jobb och större trygghet.

En granskning av de socialdemokratiska alternativen visar sålunda att budgetunderskottet är ungefär detsamma, men att man genom en rad åtgärder riskerar att försämra kostnadsläget för vårt näringsliv och därmed kan få lägre sysselsättning och lägre utnyttjande av vår industriella kapacitet.

Man har sålunda inte lyckats med två av de tre mål man hade för sitt arbete. Man når det ena, nämligen det att spara in på en del områden för att finansiera större utgifter på en del andra. Sådana förslag finns bland motionerna. Vad man där möjligen skulle önska vore en klarare redovisning av vilka följder en del av utgiftsminskningarna skulle få t. ex. för sysselsättningen.

Nu finns det en del förslag som är värda att ta vara på, både på inkomstsidan och på kostnadssidan. Några av dessa är under prövning, men regeringen vill avvakta olika remissinstansers syn innan det är dags att ta ställning och redovisa förslag för riksdagen. På några punkter torde vi emellertid återkomma under det här året.

Om vi alltså skulle jämföra – vem är defensiv och vem är offensiv, vem är lättsinnig och vem är ansvarsfull, vem har ett acceptabelt och vem har ett oacceptabelt budgetunderskott, vem vill en trygghetens och vem vill en otrygghetens politik – tror jag att de förslag regeringen redovisat i budgetpropositionen väl tål en sådan jämförelse. Men den fråga man vill ställa i debatter av detta slag är denna: Kunde vi inte komma bort från de många generaliseringar, slagord och skällsord som så mycket präglar debatten och få mera av fakta och verklighet? Vi har några grundläggande mål som de politiska partierna här i Sverige är tämligen ense om: att klara sysselsättningen, att dämpa inflationen och att få fart på investeringarna. De målen är vi tämligen ense om. Vad vi har delade meningar om gäller vilka medel vi skall använda oss av för att nå de målen.

Vi tror att ett viktigt medel för att trygga sysselsättningen är att öka konkurrenskraften. Det är bara om företagen kan sälja sina varor och tjänster som produktionen kan hållas uppe.

Vi satsar på att värna sysselsättningen, på att ha en hög beredskap på arbetsmarknaden och på att skapa nya och varaktiga jobb. Vi förstärker arbetsförmedlingarna, gör större insatser för utbildning och beredskapsarbeten och förbättrar arbetarskyddet. Vi fortsätter att se över och effektivisera näringspolitiken.

Vi tror att ett viktigt medel för att dämpa inflationen är att genom skatteomläggningar underlätta avtalsrörelserna. Därför gjorde vi en skatteomläggning för 1978, som motsvarar 8 à 10 % i löneförbättring, och beslutade om inflationsskydd av skatteskalorna, något som bl. a. bör underlätta flerårsavtal. Vi medverkar med en intensiv prisövervakning och håller igen med löneskatt höjningar. Vi menar att ett sätt att stimulera investeringarna är att medverka till att öka konkurrenskraften i näringslivet och att få realistiska växelkurser.

Herr talman! Vi har så många problem i svensk ekonomi att vi borde satsa på att lösa dem med samfälliga insatser i stället för att misstänkliggöra, i stället för att ge oriktiga beskrivningar av mål, program och insatser. Vi skulle behöva mera av framtidstro. Det får vi inte om den ena halvan av riksdagen och den ena halvan av nationen bara säger att den andra är ansvarslös osv. Vi vill självfallet göra det här samhället bättre för människorna. Vi vill förbättra tryggheten för alla generationer och grupper. Vi lyssnar gärna på alternativ.

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Budgetministern efterlyste ett större ansvar och ett annat debattläge. Jag vet inte om budgetministern lyssnade på ekonomiministerns inlägg tidigare i dag. Vi väntade oss att man från den borgerliga regeringens sida med glädje skulle peka på vilka borgerliga ideal man nu kunde genomföra. Men det har vi inte hört eller sett något av. I stället grälar man på den socialdemokratiska regering som avgick 1976 och grälar över det budgetalternativ som vi med våra begränsade resurser har lagt fram.

Ni har lagt fram er andra budget, och det är den som i första hand skall

granskas i dag. Vi har ställt tre frågor.

1. Hur skall ni klara upp att på två år ha skuldsatt de förvärvsarbetande med 17 000 kr. per person?

2. Investeringarna har gått ned med 30 % på två år. Hur skall ni vända den kurvan?

3. Inflationen ligger nu på 13–14 %. Vilka konkreta åtgärder ämnar ni vidta för att få en annan utveckling till stånd?

I stället för att ge er i kast med dessa problem ägnar ni dag efter dag åt en diskussion om vi skall ha 10 eller 11 kärnkraftsaggregat. Det kan vara intressant för mig som ägnar mig åt energifrågorna, men för landets ekonomi är det förödande.

Jag förutsätter att ni har gjort en kalkyl över vad alla uppskov, kompromisser och uteblivna besked på energipolitikens område har kostat. Budgetministern efterlyste en mer faktamässig diskussion. Självt skulle jag vilja få en redovisning av de ekonomiska effekterna för Sverige av den brist på långsiktig energipolitik som vi nu upplever.

Till slut, herr talman, konstaterar jag bara att först annonserar Olof Palme att socialdemokratins energipolitiska frågor kommer att ställas av mig i mitt inledningsanförande till de borgerliga partiledarna. När jag sedan kommer till denna punkt i mitt anförande försvinner herrar Fälldin, Bohman och Ahlmark i ilfärt ut från kammaren. Kommentarer är överflödiga.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Några korta kommentarer till de tre huvudfrågor som Ingvar Carlsson ställde till mig. Svaren på frågorna finns i och för sig i budgetförslaget, och jag skulle därför egentligen kunna nöja mig med att hänvisa till ett studium av det. Låt mig ändå få säga följande:

Hela inriktningen av den ekonomiska politiken är ju att förbättra konkurrenskraften, trygga sysselsättningen, dämpa inflationen och underlätta strukturomvandlingen av näringslivet. Genom detta kan man stimulera investeringarna. Det är riktigt att de ligger på en låg nivå och att de har gjort det inte bara i två år utan under en längre tid än så. Vi menar att investeringar stimuleras om det blir mera lönsamt för företagen att sälja varor och tjänster så att de får pengar att satsa på nya maskiner, marknadsföring osv. Vi arbetar på att dämpa inflationen, bl. a. genom skatteomläggningar, som bör medverka till att underlätta avtalsrörelsen och inte – så som har skett under gångna år – driva på utvecklingen i än snabbare takt. Vi arbetar på att nå fram till en balans i hela ekonomin och därmed på att reducera budgetunderskottet.

Hela budgetförslaget betyder en oförändrad statlig konsumtion. Vi har uppnått detta genom att söka begränsa automatiska kostnadsökningar, omfördela, spara och ställa skärpta krav på rationaliseringar. En balanserad statsbudget, en låg inflation och en högre grad av investeringar i näringslivet uppnår vi inte förrän vi får mer av balans i hela samhällsekonomin. Det samlade förslaget från regeringen har den inriktningen.

INGVAR CARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Budgetministern gick helt förbi min fråga om de ekonomiska effekterna av att vi i dag inte har någon energipolitik och inte får något besked på energipolitikens område. Låt mig ange en siffra.

De investeringar som har fått fortsätta på kärnkraftsområdet sedan den borgerliga regeringen tillträdde leder fram till en utgift på totalt 17 miljarder kronor. Nu ställer jag den enkla frågan till budgetministern: Är Sveriges ekonomi så stark att vi kan kasta dessa pengar i sjön? Det är nämligen innebörden i statsministerns besked att vi skall bygga dessa kraftverk färdiga men inte låta dem starta.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Den siffra som här har nämnts på 17 miljarder kronor skriver jag inte under på. Den kan Ingvar Carlsson och jag ägna en seminarieövning åt längre fram. Jag skall med stort engagemang delta i övningen och då ge ett underlag för en mer seriös debatt på den punkten.

Förste vice talmannen anmälde att Ingvar Carlsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Debatten i dag har i väldigt hög grad ägnats frågan om den kapitalistiska krisen och verkningarna av den. Norrbotten i dag är enligt min mening ett talande exempel på kapitalismens oförmåga att lösa problem. Jag kommer därför att ägna min taletid åt situationen i mitt hemlän.

Norrbotten finns återigen på tidningarnas förstasidor. Sedan en tid tillbaka har situationen i detta län skakat om politiker och makthavare även utanför länets gränser. Det är inte på något sätt märkligt. Tusentals människor går arbetslösa. Tiotusentals deltar i omskolning och beredskapsarbeten. Varsel, inskränkningar, permitteringar och nedläggningar hotar att mångdubbla dessa arbetslöshetssiffror. Det är en dyster situation som Norrbotten befinner sig i. Det är en kris värre än den på 1930-talet.

Men allt är inte entydigt svart i Norrbotten. Det börjar skönjas en begynnande kampvilja. Norrbottningarna demonstrerar och protesterar. – Vi har knutit näven i byxfickorna länge nog nu, det är dags att dra upp den och visa den, sade en ung norrbottning i ett radioprogram från Malmfälten häromdagen.

Och näven visas. Politiska partier och fackliga organisationer har utarbetat program för utveckling av Norrbotten och dess näringsliv, norrbottningar demonstrerar som sagt, det tas mötesuttalanden och liknande. Dessutom kan man se en växande medvetenhet om att Norrbotten har en historia som är värd att återerövra, en kultur som måste få leva vidare. I dag klär norrbottningarna i ord vad man länge har känt. Man talar om den koloniala behandling som länet utsatts för och ställer bestämda krav om att nu få någonting i gengäld.

I boken Norrbotten berättar finns Eva Wanlers dikt Tåget går. Eftersom

den på ett väldigt fint sätt beskriver åtskilligt av det som jag skulle vilja förmedla från Norrbotten i dag vill jag här läsa den:

Tåget går
genom ett landskap.
Tysta hus
talar om levande människor.
Tysta fabriker
talar om svikna förhoppningar.
Tysta stationshus
talar om andra tider.
Tåget går
till samhällen
byggda på berg
svarta berg där malmen
skapat trygghet och framtid.
Tåget går
genom skogar
rika skogar ännu icke skövlade.
Tåget går
förbi älvar
bundna i sitt lopp
för att ge ett land
ljus och kraft.
Tåget går
genom ett landskap
stannar och tar
stannar och fylls.
Tåget går
genom ett u-land
ett utflyttningsland.
Tåget går
mot avlägsna trakter
lastat
med rikedomar
och människor.

Norrbotten ett u-land – en koloni. Tar man inte till i överkant när man beskriver situationen så? Svaret finns i rena, påtagliga fakta.

I sekler har det gått transporter söderut med rikedomar från Norrbotten. Det började på 1300-talet med laxen, som var den första naturrikedom som herrefolk i söder intresserade sig för. Historien har därefter upprepat sig. Elkraft, skog och malm har hämtats till mångmiljardbelopp utan att Norrbotten fått mer än smulor tillbaka.

Ett exempel som i dessa dagar är särskilt iögonfallande är LKAB. Detta företag gjorde under åren 1960–1976 en sammanlagd vinst på 7 250 milj. kr. före avskrivningar och skatt. Den "företagsekonomiska ram" inom vilken

Nr 68

Onsdagen den
1 februari 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Per Sköld, Statsföretags direktör, nu anser att Statsföretag kan ta samhällsansvar var således väl tilltagen. Men alla lokala krav om att då satsa på förädling, att då tänka framåt och genom investeringar säkra sysselsättning för framtiden möttes med det numera ökända uttalandet från LKAB-ledningen: "Vi är här för att bryta malm." Nu, när det kommer några magra år, blir det genast tal om inskränkningar, varsel, permitteringar och nedläggningar – allt åtgärder som går ut över arbetarna och över de samhällen som aldrig getts möjlighet att bygga upp ett näringsliv, oberoende av gruvdriften.

Ett annat exempel på kolonial behandling är vattenkraften. Den elektricitet som hämtas från Norrbotten är värd ca 1,5 miljarder per år. Jokkmokk som är landets vattenkraftsrikaste kommun och svarar för 20 % av landets energiförsörjning, är nu på god väg att förvandlas till landets största arbetsmarknadspolitiska problem.

Men man kan också dra paralleller med kolonierna ute i världen på det kulturella planet. I skolorna har vi aldrig läst så särskilt mycket om Norrbottens historia. Det finns över huvud taget inte mycket skrivet om den. Vi har inte fått lära oss att känna stolthet över det som funnits inpå oss. Om vårarna har våra skolbarn sjungit och läst om vitsippor och blåsippor. En och annan har funderat över vad det egentligen är för fel på våra egna vårblommor. I fattiga kommuner har människor fått sig itutat att de kan leva kvar tack vare nådiga gåvor i form av skatteutjämningsbidrag. Någonstans ser man ett mönster i detta, en strävan att underlätta folkomflyttningarna söderut – för Norrbotten kan ju inte vara någonting att bo kvar i.

Norrbotten och dess arbetslösa har förpliktelser mot den industri som kämpar med svårigheter att få folk, sade den tillförordnade länsarbetsdirektören i Norrländska Socialdemokraten den 1 februari 1969. Så grovt vågar ingen uttrycka sig i dag. Men i söndagens ledare i Dagens Nyheter hittar man liknande tankegångar: "Det är inget orimligt krav att unga arbetssökande får vara beredda att röra på sig inom sitt eget land, inom sitt eget språkområde för att ta de arbetsmöjligheter som bjuds", heter det. Jo då, det där skulle vi norrbottningar mycket väl kunna ställa upp på, om det inte vore så att Dagens Nyheter redan har tagit ställning för åt vilket håll i landet man då skall röra på sig. Dagens Nyheter skriver nämligen på tal om sysselsättningen i norr att "det är fråga om en region där det alltid varit kärvt för nyetableringar", och så beskärmar man sig över håglösa Kirunaungdomar som man sett i TV och som genom att inte vilja flytta hemifrån sägs försvåra arbetsanskaffningen. Ändå finns också Kiruna inom Dagens Nyheter språkområde. Många är förstås flerspråkiga – en annan kulturell egenart som länge har undertryckts – men det hindrar säkert inte unga arbetssökande söderifrån att klara sig där och klara sig bra, om det finns jobb.

Det är alltså ungdomen som återigen är en begärlig exportvara. Knappt hade beskedet om de kraschade stålverksplanerna kommit förrän länsarbetsnämnden talade om att bussar skulle gå söderut med ungdomar som då skulle få tillfälle att se på jobb. När den första bussen gick fanns det en bild i tidningarna av dess passagerare. 30 tonåringar skulle till Stockholm för att

börja jobba på sjukhus. Det var en upprörande bild. Och tydligen fattade också länsarbetsnämnden att sådana engagemang var utmanande, så nu har man övergått till att skicka arbetslösa mera enskilt. Det finns skakande skildringar av ungdomar som inte har klarat livet i Stockholm. I det senaste numret av Pockettidningen R berättar en flicka från Luleå om hur hon skickades i väg till Stockholm med 1 500 kr. i starthjälp till ett jobb som servitris på en hamburgerrestaurang. Hon klarade inte av sin nya situation och började använda narkotika. Så fick hon sparken från sitt jobb. Hon kom tillbaka till Luleå och arbetslösheten. Nu får hon kravbrev från länsarbetsnämnden på starthjälpen som skall återbetalas.

Men det är ju nu ett ungdomens adelsmärke att få se sig om i världen. Det har förre AMS-chefen Bertil Olsson sagt.

Vi har upplevt många kastningar i Norrbotten, senast under perioden 1973–1976. Och nu skyller alla på alla. Från socialdemokratiskt håll föredrar man att tala om den optimism som otvivelaktigt började spira i länet i början på 1970-talet, men man förtränger sitt ansvar för utflyttningarna under 1960-talet, för bristen på framtida planering inom de statliga företagen, för rovdriften i årtionden av råvarutillgångar, för bristerna i planeringen av Stålverk 80 och nedbantningen av dessa planer. På borgerligt håll ställer man parollen "Norrbotten skall byggas upp" och berättar om alla de miljarder som den nuvarande regeringen satsat på att hålla sysselsättningen uppe i länet. Men man säger ingenting om hur man – i synnerhet från moderaterna – ständigt motarbetat en utveckling i Norrbotten. Och medan man tvistar om ansvaret så fortsätter flyttlassen att rulla.

Orsaken till de nuvarande problemen ligger naturligtvis i ekonomins kapitalistiska karaktär. Det är storfinsans som alltjämt dirigerar spelet, och i regeringen sitter de personer som flyttar människor som pjäser på ett schackbräde.

När Norrbottens Järnverk AB startade var det en seger för arbetarrörelsen i Norrbotten. Men det blev en nagel i ögat på storfinsans. Från början skulle NJA bara sälja sina produkter i Sverige. Detta blev förödande för NJA:s ekonomi. I mitten av 1950-talet hade järnverket lager av ett helt års tackjärnstillverkning, samtidigt som det i utlandet fanns ett skriande behov av just tackjärn. Men NJA fick inte sälja till utlandet. I stället tvingades järnverket sälja ut sitt lager till privata, svenska företag, som i sin tur sålde tackjärn till utlandet och gjorde höga vinster. Privatföretagen tjänade en enorm massa pengar och NJA förlorade lika mycket. När det sedan inte fanns någon som ville köpa tackjärn i utlandet fick plötsligt NJA tillstånd att sälja sina produkter även på utlandsmarknaden.

I handelstålutredningen, som ledde till bildandet av SSAB, står det klart angivet att NJA skall bli underleverantör åt de privatägda järnverken i Syd- och Mellansverige. De som återigen tvingas betala priset är de svenska skattebetalarna och Norrbottens människor som behöver jobb.

För att klara Norrbotten ur det nuvarande läget krävs andra tag än den nuvarande regeringen är förmögen att ta. Det krävs en planmässig statlig industrialisering. Det krävs satsningar på vårdsektor och kulturliv. De enda

godtagbara målen för politiken är *full sysselsättning* och *stopp för avfolkningen*.

Lokalradion i Norrbotten sände före jul ett hörspel som handlade om Norrbotten 1983: ett Norrbotten som blomstrade; ett Norrbotten dit utflyttade norrbottningar kunnat återvända; ett Norrbotten där det byggdes stålverk; ett Norrbotten där man förstått att ta till vara naturrikedomarna och skapa arbeten i stället för att skicka i väg råvaror och arbetskraft; ett Norrbotten där det t. o. m. var brist på arbetskraft; ett Norrbotten där brottslighet och alkoholism minskade därför att människorna hade arbete. En saga? En utopi? Nej, en fullt möjlig utveckling. Arbetslöshet och avfolkning är inga naturfenomen.

Norrbottningarnas krav uttrycks på många sätt. Jag har nämnt demonstrationer, uttalanden och radiospel. Det finns också skrivna skildringar av hur människor upplever sin tillvaro. Jag har redan lånat litet ur skriften Norrbotten berättar. Den borde alla läsa. Där finns oerhört riktiga och viktiga skildringar av människors egna situationer. Jag skall sluta med ytterligare ett litet smakprov ur Norrbotten berättar. Rubriken för bidraget är Samtal med Patrik, fyra år, och det lyder:

”Patrik, vet du vad Norrbotten är?

Nää, vet du?

Njaa, det är så här att. . .

Joo, nu vet jag, det är nå't jätteviktigt, för där bor vi!”

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! De senaste åren har ställt stora krav på samhället när det gäller åtgärder för att inleda och genomföra nödvändiga struktumställningar i svenskt näringsliv.

Den utdragna lågkonjunkturen tillsammans med minskad långsiktig efterfrågan på vissa basprodukter har lett till att sysselsättningen hotas i åtskilliga företag och branscher och sätter sin prägel på utvecklingen i många svenska regioner.

Regeringens målsättning har varit och är att i första hand rädda jobben och hålla kvar livskraftiga delar av svensk industri. Landet har inte råd att mista ett enda företag som på sikt kan uppnå lönsamhet. Viktiga generella ekonomiskt-politiska åtgärder för att stärka näringslivets konkurrenskraft har vidtagits. Dessa har till viss del redan haft en positiv effekt och förbättringarna kommer att fortsätta. Det visar utvecklingen av vår export.

I den situation som vårt land har hamnat i till följd av tidigare försummelser av den socialdemokratiska regeringen är det emellertid inte tillräckligt med dessa generella åtgärder.

Större krav än någon gång tidigare i detta lands historia har därför kommit att ställas på industripolitiken och arbetsmarknadspolitiken. Regeringens åtgärder har också lett till att jobben i stor utsträckning har kunnat räddas. Antalet sysselsatta i landet steg faktiskt under förra året, trots svårigheterna för industrin.

Skall samhället klara sysselsättningsmålet samtidigt som vi förbättrar den regionala balansen och strukturerar om stora delar av industrin, kommer emellertid inte generellt verkande ekonomiskt-politiska åtgärder att vara tillräckliga.

Staten och andra samhällsorgan som spelar med i näringspolitiken måste därför se över sina selektivt verkande instrument och göra sig beredda att använda dem effektivare än hittills.

Sedan några år har den snabbaste tillväxten av förädlingsvärdet i industrin och också en icke obetydlig sysselsättningsökning kommit att äga rum i maskinindustri och elektroteknisk industri samt till viss del i den kemiska industrin. Det visar industriverkets analyser. Man kan med tillfredsställelse notera dessa inslag i Sveriges industriella utveckling, men man måste också konstatera att en sådan utveckling är karakteristisk även för andra länder i den industrialiserade världen, framför allt de stora exportländerna Västtyskland, Japan och Frankrike. Detta innebär att även våra traditionella konkurrenter kommer att söka sporra denna del av industrisektorn till ytterligare expansion för att kompensera nedgången inom andra delar av näringslivet.

Det är därför angeläget att vi inte genom de industripolitiska satsningarna lägger alla ägg i samma korg. *Vi måste även framgent ha en betydande bredd i vårt näringsliv och i vår industri.*

Den svenska industrin har f. n. efter ett par dåliga år en låg soliditet. Investeringsbenägenheten är på vissa håll mycket svag, men det finns ändå företag som även i dag har en klart expansiv investeringsinriktning. När våra ansträngningar att anpassa det svenska kostnadsläget till huvudkonkurrenterna nu successivt bär frukt, kommer kapacitetsutnyttjandet i industrin att öka, och då blir en investeringsökning också aktuell i allt fler företag.

Mot bakgrund av ett brett utredningsunderlag, presenterat bl. a. av kapitalmarknadsutredningen och exportfinansieringsutredningen, kommer regeringen under året att ta ställning till frågorna om industrins långsiktiga finansiering. Industridepartementet avser också att inom kort presentera en utvärdering av Investeringsbankens nu tioåriga verksamhet. Regeringen har för övrigt redan beslutat öka bankens utlåningskapacitet genom en förstärkning av det egna kapitalet. En förbättring av finansieringen av export av större anläggningar och kapitalvaror är ett verksamt medel för att förbättra den kvalificerade verkstadsindustrins konkurrenskraft på den internationella marknaden.

Inriktningen mot kvalificerade verkstadsprodukter gör att stora projekt kommer att bli allt vanligare inslag i den svenska exporten. Detta gäller för utvecklingen av nya produkter och system, men framför allt vid projektering och leverans. Nyckelfärdiga anläggningar och hela produktionsprocesser kommer att svara för en växande del av den svenska exporten. Vi har redan sett några exempel på det under den senaste tiden. Bofors fabriksbygge i Iran och L M Ericssons stora projekt i Australien och Saudiarabien är ur den synvinkeln intressanta och lovar gott för framtiden. Man bör i det här sammanhanget inte heller glömma bort de mycket stora byggnadsprojekt

som svenska byggnadsentreprenörer har utfört utomlands under senare år. Till detta kommer också försäljning av avancerad teknologi, där kunnandet spelar större roll än det rent apparatmässiga inslaget i exporten. Jag tänker här t. ex. på systemet för elkraftöverföring. Alla dessa projekt ställer höga krav på samordningsinsatser och projektledning, och de drar också ofta mycket stora kostnader för anbudsgivningen. På samma gång ökar riskerna för att försäljningen – som ofta är mycket långsiktig – inte skall ge det avsedda resultatet. Som ett led i en mer långsiktig näringspolitik kommer regeringen att se över dessa frågor och undersöka i vilken mån insatserna här behöver förstärkas. Detta är ett strategiskt område för den svenska exportindustrin i framtiden.

I många av de allra största verkstadsföretagen arbetar man f. n. på stora utvecklingsprojekt som har påtaglig framtidsinriktning.

I den nyligen till riksdagen överlämnade handelsstålspropositionen föreslår jag att STU får studera de långsiktiga tekniska möjligheterna att utveckla nya metallurgiska processer som är bättre anpassade till de svenska råvarorna och den svenska industristrukturen. Det är ett exempel på hur utvecklingen går vidare mot mer avancerad teknik.

Man kan i det här förloppet se en klar tendens mot allt större enskilda utvecklingsprojekt. Detta beror på att satsningarna blir större i sig själva men också på att effekterna av insatserna blir större och påverkar produktions-systemet mer genomgripande än tidigare. För enskilda företag kan detta betyda att samarbete måste organiseras, bl. a. beträffande de mindre företagens och underleverantörernas medverkan i exportprojekt av den här karaktären. Den hjälpstaten ställer upp med i olika sammanhang måste också anpassas till de nya utvecklingstendenserna. Vi kommer alltså att i den fortsatta näringspolitiska planeringen ta upp de här frågorna till närmare prövning.

Den näringspolitik som regeringen bedriver har av en del debattörer karakteriserats som en krispolitik och av andra som en subventionspolitik. Det är riktigt att den allra största delen av de olika statliga insatserna går till s. k. krisbranscher. Det gäller varven, stålindustrin, tekoindustrin etc. Inriktningen har dock hela tiden varit klar och medveten. Det har gällt att bevara de delar av de krisdrabbade branscherna och företagen som har en långsiktig överlevnadsmöjlighet och att göra det på samma gång som kapaciteten inom resp. industrisektor minskas så att en anpassning till vad som är möjligt att marknadsföra och sälja kommer till stånd. Politiken, som vi bedrivit den, har definitivt inte varit någon subventionspolitik utan en medveten strävan till anpassning av industristrukturen till nya förhållanden, med hänsynstagande till effekter på sysselsättningen och på näringslivet i enskilda orter. Det allmänna efterfrågeläget för svenska industriprodukter har dock medfört att den positiva delen av industriomvandlingen – nämligen det tillskott av expansion och ökad sysselsättning som bör kompensera för neddragningar i vissa sektorer – har varit mycket svag. Regeringens näringspolitik syftar självfallet till att åstadkomma en draghjälp för de expansiva sektorerna, samtidigt som förändringen i de svagare delarna i

industrin och näringslivet inte bör bli panikartad, med samhällsekonomiskt sett olönsam utslagning av kapacitet när det gäller både personal och anläggningar. Det här är en besvärlig avvägning, men den är ofrånkomlig i det konjunkturläge vi nu befinner oss i.

De problem som vi upplever i Sverige f. n. är inte unika. Många andra länder har samma svårigheter, och vissa av de mindre industrinationerna befinner sig i en situation som är identisk med den svenska. Draghjälpen från de stora ekonomierna är inte tillräcklig. Och den egna industrin dras med överproduktion och avsättningssvårigheter.

I spåren följer då tendenser till protektionism och etablering av olika slags handelshinder. Detta är utan tvivel en oroande utveckling, eftersom Sverige av princip, men även av nödtvång, är utpräglat frihandelsvänligt. Vi har allt att vinna på ett fritt varuutbyte mellan länderna.

Det existerar också ett slags protektionism som tar sig uttryck i att olika länder subventionerar sina egna industrier. Ser man sig om i världen finner man att det existerar många olika sätt att inom ramen för frihandelsavtal hålla egna företag om ryggen. Under den senaste tiden har vi haft åtskilliga tillfällen att konstatera detta. Ett sätt är naturligtvis den offentliga upphandlingen. Sveriges system med en helt öppen offentlig upphandling är fullständigt unikt.

Om jag får sammanfatta mina synpunkter på industripolitiken sådan den ter sig ur de handelspolitiska perspektiven, vill jag betona att det branschriktade stödet till svenska företag syftar till omstrukturering som en följd av den ändrade situationen på vår marknad.

Målet är att företagen, efter de tidsbegränsade stödåtgärderna, skall ha uppnått lönsamhet i den förändrade marknadssituationen. Genomgående är våra industripolitiska stödåtgärder tidsbegränsade.

Vi bedriver en aktiv regionalpolitik, som inte skiljer sig från motsvarande åtgärder i andra länder. En skillnad kan måhända vara att vi hårdare än andra strävar efter regional balans, något som dock inte påverkar andra länder men som är ett övergripande mål här i landet, ett mål varom det råder politisk enighet.

Den svenska näringspolitiken inriktas vidare på att genomföra nödvändiga strukturförändringar i en socialt acceptabel takt. Strukturförändringarna medför minskning av sysselsättningen i några särskilt utsatta branscher, t. ex. varven, teko- och stålindustrin. Genom att medverka till neddragningar tar vi vår del av ansvaret för att anpassa produktionskapaciteten i industrivärlden och i Europa till minskningen av efterfrågan. Vi bidrar inte till att exportera arbetslöshet, vi tar vår del av den tunga börda som den nuvarande konjunkturutvecklingen har medfört.

I debatten, bl. a. utomlands, har det presenterats en siffra på 26 miljarder kronor, som sägs utgöra den svenska subventioneringen av näringslivet. Här har man då adderat på ett fullständigt felaktigt sätt, som i verkligheten saknar all grund. I summan ingår t. ex. stödet till teknisk forskning och utveckling, stöd till energibesparande åtgärder inom näringslivet, regionalpolitiskt stöd m. m. Av den sammanställning som åberopats består 17 miljarder kronor av

helt normala lån och lånegarantier, som f. ö. sträcker sig ett flertal budgetår framåt. Av resten utgör den större delen aktieägartillskott, dvs. utökning av kapitalet i företag som har staten som ägare eller meddelägare.

Kritik har från vissa EG-länder under de senaste månaderna riktats mot svensk export av spånskivor. Kritiken har i första hand riktats mot det statliga skogsföretaget ASSI, som sedan år 1976 driver en stor spånskivefabrik i Laxå. Den torde f. ö. vare Europas modernaste.

Några statliga subventioner eller lån har inte givits till Laxåfabriken. ASSI har med egna medel och genom vanlig upplåning på den allmänna marknaden finansierat anläggningen. Inga statliga lokaliseringlån eller andra statliga medel har givits till Laxåanläggningen sedan dess start.

Kritiken mot Sverige grundar sig alltså på missförstånd och bristfälliga informationer. Från regeringen kommer vi att se till att våra handelspartner blir upplysta om de rätta förhållandena.

Sverige har ett betydande invandringsöverskott. Det förhållandet bidrar till att ambitionsnivån för att skapa nya arbeten måste sättas högt. Det borde i och för sig mana till en viss försiktighet från våra närmaste grannar vad gäller omdömen om vår industripolitik.

Sysselsättningsutredningens verksamhet, som har åberopats tidigare här i debatten, grundas på målet arbete åt alla, ett begrepp som har varit föremål för en intensiv debatt. Det är ett begrepp som, om man skall ge det en reell politisk innebörd, betyder att vi har kravet på oss att under 1980-talet skaffa fram 400 000 nya jobb i vårt land. Jag har med växande förvåning kunnat notera den socialdemokratiska kritiken mot detta mål. Det verkar som om socialdemokratin inte längre känns vid målsättningen arbete åt alla. Jag beklagar detta. Jag tycker att det är att alltför lättvindigt resignera inför dagens svårigheter. Man har valt att i tid och otid attackera främst centerpartiet för att vi tog sysselsättningsutredningen på allvar, för att vi har en långsiktig målsättning i vår näringspolitik. Vi har kunnat notera samma inslag i debatten här i dag.

Effekten hos en bred allmänhet av denna debatt måste ju bli att den socialdemokratiska kritiken mot – eller det onyanserade skälet på, skulle jag vilja säga – utredningens målsättning uppfattas som om socialdemokraterna inte anser det viktigt att skapa ny sysselsättning här i landet.

Det vore välgörande, om vi här i dag kunde få ett besked från den socialdemokratiska oppositionen om dess inställning till dessa viktiga framtidsfrågor, som gäller sysselsättningen och tryggheten och som ligger till grund för den industri- och näringspolitiska aktivitet som vi bedriver.

Jag förmodar att dessa frågor liksom andra på det näringspolitiska området skall lösas med hjälp av undermedlet strukturfonden. Det är en innovation som vi nu har diskuterat här i kammaren under ett år. Den skall liksom andra socialdemokratiska förslag finansieras med ökade pålagor på produktionen, i ett skede när näringslivet har ytterst svårt att hålla sysselsättningen uppe.

Enligt det socialdemokratiska förslaget skulle de fackliga organisationerna ha huvudansvaret för fondernas verksamhet, vilket innebär att samhället skulle avstå från kontrollen över strukturförändringarna i framtiden till

förmån för den ena av arbetsmarknadens parter. Det är naturligtvis ett system som man kan tänka sig, men min fråga till oppositionens företrädare är i dag: Vart tar egentligen den politiska demokratin vägen med dylika förslag? Hur skall man kunna klara ansvarsfördelningen i samhället, som vi ändå som parlamentariker måste vara angelägna om att upprätthålla inom strikta och konsekventa gränser? Vill verkligen de fackliga huvudorganisationerna LO, TCO och SACO/SR ha ansvaret för de övergripande bedömningarna också av politisk natur, som normalt borde ligga på politiskt valda församlingar och organ?

Om facket tar över ansvaret för att genomföra strukturförändringarna i näringslivet uppstår också risk för intressekonflikter mellan organisationerna och lojalitetskonflikter i förhållande till medlemmarna.

Det här är alltså en principiellt, ur demokratisk synpunkt mycket diskutabel konstruktion, och innan man går vidare i utskottsbehandlingen borde det var angeläget att få slå fast hur socialdemokratin egentligen ser på denna konstruktion i relation till vårt demokratiska samhällssystem.

Ett nytt inslag i debatten är att man allt oftare hör socialdemokraterna falla in i den onyanserade kritiken att näringspolitiken går ut på att planlöst sprida pengar och hålla företagen under armarna i onödan. Det är också något som det vore angeläget att få klara ut innan man går vidare i den industripolitiska och näringspolitiska debatten. Jag tror i själva verket inte att ansvariga företrädare för oppositionen vill instämma i den här kritiken, men jag möter den tyvärr ganska ofta ute i landet.

Det är en i verklig mening blandad kör som kritiserar regeringens ansträngningar att i första hand slå vakt om jobben. Jag är dock övertygad om, herr talman – och jag har fått många belägg för det – att de anställda, kommunerna och företagen är angelägna om att regeringen fortsätter sitt konstruktiva arbete för att slå vakt om sysselsättningen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nils Åsling talar om regeringens aktiva regionalpolitik och strävan efter regional balans och säger att om dessa saker råder det politisk enighet. Jo då, om innehållet i de orden råder det visst enighet, men för att nå den här regionala balansen krävs det enligt vår mening annat än vad som hittills har gjorts. Vi menar t. ex. att den s. k. företagsekonomiska filosofin, som är så utbredd, nu måste vädras ut och ersättas, så att den totala samhällsekonomiska kostnaden blir avgörande för insyn i och bestämmanderätt över företagen, för samhällsplanering och för lokaliseringspolitik.

För Norrbottens del måste man dessutom, efter att ha lyssnat på Nils Åsling, efterlysa effektiva, konkreta åtgärder från regeringens sida för att utveckla den statsägda delen av länets näringsliv. Planerna på Stålverk 80 har ju nu definitivt grävts ner i den sandlåda som är det enda som minner luleåborna om de stolta planerna. NJA har genom beslutet om SSAB blivit en

bit av en koncern där det enskilda kapitalet har ett avgörande inflytande, och det kapitalet stöds också av den borgerliga regeringen. LKAB:s kris är omvittnad, men ännu hör vi inte någonting om några konkreta, i längden effektiva lösningar. Inom skogsindustrin presenteras det visserligen utvecklingsplaner, men åtgärderna dröjer.

Det är också känt hur krisen vid de statliga företagen slår på andra områden. Byggnadsarbetarna i norr upplever en arbetslöshet som är nära tre gånger så stor som i övriga landet – f. ö. ett problem som jag får anledning att återkomma till redan i morgon, eftersom jag har ställt en fråga om det.

I handel och annan serviceverksamhet återverkar krisen hårt. Svårigheterna, i synnerhet för ungdom, att få jobb är kända.

Industriell utveckling talar Nils Åsling om. Det är naturligtvis – och det menar också vi – en avgörande bit i en landsändas utveckling, men det finns också aktuella och riktiga krav när det gäller att stärka den s. k. offentliga sektorn och att satsa på länets kulturliv. Även sådan anser vi borde ingå i ett statligt utvecklingsprogram.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Eivor Marklund ifrågasätter om vi vidtagit effektiva åtgärder i Norrbotten. Under den tid den nuvarande regeringen har haft ansvaret för utvecklingen i Norrbotten har en rad åtgärder initierats där. Tyvärr – jag har haft anledning att säga det tidigare – drabbar den internationella konjunkturedgången Norrbotten liksom övriga delar av Sverige, men den slår ännu hårdare i Norrbotten, eftersom vi där är mer ensidigt beroende av t. ex. malmbrytningen – en bransch som har drabbats mycket hårt av den internationella marknadsutvecklingen och överkapaciteten inom stålindustrin.

Vi tänker fortsätta detta arbete för att slå vakt om och öka sysselsättningen i Norrbotten och begränsa den olyckliga arbetslösheten. De åtgärder som initierats där – det gäller inte minst de statliga företagen – kan dock inte avskärmats från marknadsutvecklingen. Man kan helt enkelt av finansiella skäl inte producera hur mycket malm som helst och lägga på lager. Vi måste alltså hitta en anpassning, och det blir då att försöka differentiera näringslivet. Där har åtgärder satts in för att begränsa Norrbottens ensidiga beroende av vissa basnäringar. Detta är ett långsiktigt arbete, och det tar tid innan det ger något resultat, men jag har tidigare haft anledning försäkra Eivor Marklund att vi är beredda att satsa alla resurser vi kan disponera för ändamålet på att försöka bygga upp sysselsättningen i Norrbotten långsiktigt.

Sedan reagerar jag emot att Eivor Marklund säger att man genom att NJA nu har gått in i SSAB därmed har privatiserat NJA. Detta är ju inte vad som har skett, utan man har bildat ett bolag gemensamt med de privata företagen, där staten har det avgörande inflytandet. SSAB:s primära uppgift är att stärka de tre befintliga handelsstålsföretagen. Min övertygelse är att av de tre företagen är det NJA som får den största nyttan av att SSAB har kommit till stånd.

EIVOR MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig då försöka ta emot Nils Åslings svar på ett positivt sätt. Jag vill fråga: Om nu alla de här fina initiativen har tagits av regeringen, skulle vi då inte kunna ena oss om att bygga in allt detta i ett statligt utvecklingsprogram såsom vi förespråkar, där alla de viktiga statliga bitarna – LKAB, domänverket, NJA, ASSI, kraftverken, malmtillgångarna, malm-banan – och alla de fina utbildningsmöjligheter som finns i Norrbotten kunde ingå, så att man skulle kunna arbeta vidare på det sätt som Nils Åsling säger sig vilja men då ha ett konkret utgångsläge för det?

Debatten om SSAB:s och NJA:s möjligheter att verka på ett effektivt sätt inom den koncernen i fortsättningen lär vi få anledning att komma tillbaka till, eftersom det ligger en proposition om detta på riksdagens bord.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag tror inte, Eivor Marklund, att man får ökad effekt bara genom att svepa samman allt i en enda stor organisatorisk apparat, låt oss säga i ett enda Statsföretag i Norrbotten. Jag tror att man även i Norrbotten behöver samspelet mellan enskilda, statliga och kooperativa företag för att kunna uppnå maximal effekt när det gäller ekonomisk utveckling och sysselsättning.

GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Jag tror herr talmannen är införstådd med mig när jag säger att det är ganska hopplöst för mig att efter att ha avlyssnat en debatt på tre fyra timmar, där man klagat på den gamla regeringens hantering av den ekonomiska politiken, och som i hög grad medansvarig för denna politik försöka försvara mig på de 15 minuter som står till mitt förfogande. Att lägga till rätta alla de beskyllningar jag har tvingats avlyssna är lika omöjligt. Det är nästan frestande att avstå från detta inlägg, men för att inte mista i respekt för kammaren skall jag ändå säga några ord.

Jag skulle helt enkelt vilja till kammarens protokoll läsa in de årsresultat i ekonomiskt avseende som vi nu kan avläsa för 1977, det kalenderår under vilket regeringen har att ta det hela och fulla ansvaret och inte gärna kan skylla på andra.

En snabb redovisning av detta ger vid handen att bruttonationalprodukten, dvs. våra gemensamma tillgångar, har tappat i värde med 2,5 %. Det är det negativa utslaget av vad vi tidigare betraktat som tillväxt. Industriproduktionen har gått ner med 4,5 % och den privata konsumtionen med nära 1,5 %. Industrins investeringar har doppat ner med den mycket oroande siffran 15 %. Bostadsbyggandet har sjunkit med 9 %, och exporten har tappat 2,5 %. Bytesbalansen visar en förlust på 16 miljarder.

I denna bedrövliga katalog med alla negativa förtecken finns visserligen ett enda plus, men det gör inte precis situationen ljusare: vi har haft en allmän prisstegring på 13 % och en prisstegring när det gäller dagligvarorna på 17 %.

Vi har ett budgetunderskott på 33 miljarder för innevarande år, och

budgetministern räknar i sin prognos med att den utvecklingen kommer att fortsätta nästkommande år. Jag har lagt märke till att både budgetministern och ekonomiministern herr Bohman i sina inlägg har försökt reducera intrycket av denna oroande siffra genom att i resonemanget föra in något som de kallar för den konsoliderade sektorn. Man säger: Vi har ju ett kollektivt och kommunalt finansiellt överskott på ca 4 miljarder, och vi har en uppsparing i AP-fonderna på 15–16 miljarder. Om man tar hänsyn till detta är det i själva verket riktigt bra ställt med statsfinanserna.

Vi vet att det här s. k. kommunala finansiella överskottet aldrig i tiden kan få någon beröring med herr budgetministerns under- eller överskott. Vi vet vidare att de 15 miljarder som vi samlat upp i AP-fonderna i stor utsträckning går till att finansiera vårt bostadsbyggande och till att låna pengar till kommunerna och till industrin, ändamål som AP-fonderna får räkna med även i fortsättningen, så inte heller AP-fonderna har någonting med statens enormt snabbt stigande underskott att göra.

Hela denna diskussion om den s. k. konsoliderade sektorn är således ett försök att slå blå dunster i ögonen på folk och resonera bort den verklighet som är lika naken och besvärande som den framstår. Jag försäkrar herr budgetministern – när han nu är den enda som varit vänlig nog att stanna kvar och lyssna på mig – att han inte har stora utsikter att få låna sina 10 miljarder om året av världens bankirer i Washington, Bonn eller Zürich genom att säga: I sista hand kan jag ju betala med ett villaområde här eller där i nationen, med några flerfamiljshus här eller där eller med någon ishockeylada eller simbassäng som kommunerna rår om.

Håll detta ifrån den praktiska verkligheten! Överlåt, herr Mundebo, som den praktiska karl jag ändå hoppas och tror att herr Mundebo är, denna höga nationalekonomiska filosofi till den speciella vetenskap som exerceerar med sådana ting. Tag inte in det här i ett allvarligt samtal om budgetunderskott! Herr Mundebo får skaffa dessa pengar till sista kronan alldeles oavsett vad som sker på övriga fronter inom samhällsekonomin.

Det mest beklagliga och oroväckande i den här katalogen över problem är den kraftiga nedgången i industriinvesteringarna, en utveckling som enligt finansplanen tyvärr fortsätter i samma takt under 1978. Var är, herr talman, den initiativkraft, den förtröstan på framtiden som så generöst utlovades bara vi fick en borgerlig regering?

Det är ovedersägligen på det sättet att under den socialdemokratiska regeringens tid, då ni så flitigt och energiskt kritiserade oss för likgiltighet gentemot näringslivet och för byråkratisk klåfingrighet gentemot företagen, då trodde ändå företagen på framtiden. Vi hade varje år, med vissa variationer, stadigt ökande investeringssiffror – en tro på framtiden som man i dag saknar.

Det andra i särskild beaktansvärda problemet är det stegrade underskottet i vår bytesbalans. Inte heller på den punkten redovisar regeringen något tecken på ändring i den bedrövliga färdriktningen. Även för 1978 visar regeringens prognos på ett fortsatt underskott av samma storlek eller snarare något större. Vi behöver under 1978 ta upp utlandslån av samma omfattning

som under det gångna året. Det är till ytterlighet oroväckande med hänsyn till att nationen förr eller senare måste göra rätt för sig och betala sina lån, förutom att varje ny årsupplåning drar på oss en räntebetaling som ytterligare försvårar situationen. Jag begär självfallet inte att den här frågan skall ordnas genast. Det är omöjligt. Regeringen har kört oss så långt ut i det ekonomiska träsket att det kommer att behövas åtskilliga år för att vi skall kunna ta oss upp igen. Men vad man kan fordra av regeringen är en ekonomisk politik som visar att färdriktningen ändras, så att man kan se slutet på den bedrövliga väg som vi nu är inne på.

Till allt detta kommer den rekordinflation som regeringen har ansvaret för och som föranlett ett läge med en långt gående avmattning i vår interna aktivitet inom landet. En ökad arbetslöshet, hur bedrövligen en sådan än är, framstår som ett ganska sannolikt perspektiv. Jag har all respekt för vårt energiska arbetsmarknadsverk, som försöker göra det bästa möjliga av situationen. På den punkten vill jag inte heller anklaga regeringen, men alla de olika slagen av arbetsmarknadspolitiska aktiviteter i form av utbildningsbidrag, äldrestöd och sysselsättningsbidrag till kommunerna får inte, även om de är nödvändiga i dagsläget, bli permanenta inslag i vårt klimat på den svenska arbetsmarknaden.

Herr Åsling inflikade i sitt senaste inlägg med den finurliga debatteknik som han har – jag tycker inte att den passar riktigt här i kammaren – en fråga: Vill inte socialdemokratin skapa ny sysselsättning? Frågan hängde i luften. Jag tyckte den var för primitiv för att jag skulle förbruka de fattiga minuter jag har till förfogande genom att svara på den.

Man kan fråga sig hur dagens debatt skulle ha varit om en socialdemokratisk regering skulle ha gjort sig skyldig till den långa rad av missgrepp som resulterat i den negativa redovisning som jag inledde mitt inlägg med. Jag är alldeles övertygad om att i ett sådant fall den borgerliga oppositionen, bestående av såväl partiledare och riksdagsmän som olika slag av språkrör, skulle ha varit fylld av indignation. En våldsamt kritik skulle vi ha fått uppleva varje dag. Vi har från vår sida velat begränsa kritiken till vad som är absolut nödvändigt. Jag erkänner vår underlägsenhet i propagandaresurserna, men det är en orättvisa som vi utanför det här huset – och för all del för dagen även inne i det – får försöka vänja oss vid.

I försöken att försvara det misskötta fögderiet talar man om den internationella lågkonjunkturen. Det är felaktigt att göra det, när det gäller fjolåret. Nedgången i internationell konjunkturutveckling hade vi 1974 och 1975, och då klarade vi oss bra här hemma i Sverige. Under 1977 har man i den industrialiserade världen haft en tillväxt på 3,5 %, och prognosen för 1978 – utanför våra gränser – innebär en tillväxt på 4 %. I vårt land hade vi under fjolåret en tillbakagång på 2,5 %, och vi tvingas – om vi skall tro herr Bohmans finansplan – att finna oss i den nedpressade standarden även under 1978.

I den här serien av bortförklaringar av sitt misslyckande på den ekonomiska politikens område talar man gärna om det höga löneläget. Det har varit inslag också i dagens debatt av den innebörden. Den slutsatsen är

felaktig. Det löneläge vi har är ett resultat av den fria arbetsmarknadens fria förhandlingar. Om jämförelsen är till de svenska företagens nackdel under 1975 och 1976 så är den till svenska företagens fördel under tidigare år på 1970-talet. Utvecklingen för dagen på lönesidan kan inte betraktas som internationellt oroande. Man glömmer dessutom bort de speciella fördelar som svensk industri har vid en relativ jämförelse med omvärlden – bl. a. i den liberala företagsbeskattning som vi tillämpar och i det förhållandevis låga energipris som vi ännu så länge har i det här landet.

Vi skulle inte ha sålt mer järn, mer stål, mer malm, mer tekovaror eller mer massa om vi skulle ha uteslutit lönehöjningarna under 1976 och 1977. Jag tror att herr Åsling ger mig rätt i detta. Om vi slaviskt skulle ha följt utvecklingen i Västtyskland, Frankrike eller England hade situationen på dessa ansträngda områden inte varit annorlunda. Nu låter man många gånger de här besvärliga områdena bli representativa för hela det svenska näringslivet. Dess bättre är de inte det. Men ser man sig omkring i den svenska företagsamheten på övriga avsnitt av näringslivet får man inte intrycket att det är löneutvecklingen i Sverige som håller på att göra det besvärligt för de svenska företagen.

Herr Bohman nämnde i ett inlägg att om man jämför Englands löneläge med vårt får man sätta siffran 42 för England. Jag utgår från att man då skulle ha siffran 100 för Sverige. Är det någon som kan erinra sig att man inom de här jämförbara besvärliga näringsgrenarna – låt mig säga järn- och stålområdet – lever synnerligen lysande i England på grund av detta dåliga löneläge? Tvärtom! I det största engelska stålföretaget har man enorma förluster f. n. Det är andra skäl som ligger bakom detta, och jag har tyvärr inte tid att i sedvanlig ordning berätta om det. Jag tillåter mig bara att göra detta konstaterande.

Mot bakgrund av att vi nu har ett underskott på 16 miljarder kronor om året i vår balans vill jag säga några ord om den valutakostnad på ungefär samma belopp som vi har att dras med för att importera vår olja, i allt väsentligt från arabländerna. Inför perspektivet att vi har att räkna med troliga prisstegringar och vittgående miljöförstöringar genom oljeimporten är dagens kärnkrafts- och energidebatt absolut omöjlig att förståndsmässigt begripa. Regeringen har blivit helt handlingsförlamad – det ordet har använts tidigare i debatten, och jag vill understryka detta. På grund av att centerpartiledaren i den senaste valrörelsen gick ut med en religiös trosvisshet som förmodligen i dag gör honom helt blockerad för argument befinner vi oss i den situation som Ingvar Carlsson beskrev i sitt inlägg. Och det accepterar det moderata partiet och folkpartiet! Även om man av och till försöker pipa till, händer det ingenting. Det är en väldig kapitalförstöring, månatligen och för framtiden, som äger rum på grund av handlingsförlamningen i denna för svensk industri och svenskt näringsliv enormt viktiga fråga. Mycket av nedgången i industriinvesteringarna härleder sig bl. a. från den saken.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Gunnar Sträng säger att det är en hopplös uppgift att försvara den gamla regeringen på 15 minuter. Vi har naturligtvis all förståelse för det.

När det gäller den ekonomiska utvecklingen vill jag be Gunnar Sträng att analysera vad som ligger bakom nedgången i industriproduktionen med 4,5 %. Gunnar Sträng försökte inte göra någon som helst analys av detta, med undantag för en polemik mot föregivna yttranden beträffande löneutvecklingen. Det är ingen här, antar jag, som angivit löneutvecklingen som det avgörande i sammanhanget. Det är den totala kostnadsutvecklingen här i landet som är avgörande – lönerna är bara en komponent i den. Kostnadsutvecklingen påverkas av ett antal faktorer.

Det är ändå ofrånkomligt att konstatera att kostnadsutvecklingen här i landet påverkat vår svenska industris konkurrensförmåga. Det är likaledes ofrånkomligt att konstatera att denna kostnadsutveckling har sin rot i en bristande ekonomisk-politisk vaksamhet under tidigare år. För den har också Gunnar Sträng en del av ansvaret.

Mot denna bakgrund av förluster i marknadsandelar och bristande konkurrensförmåga får man också se nedgången i industriinvesteringarna. Det finns här ett samband som är otvetydigt och ofrånkomligt. Jag tror inte att Gunnar Sträng tar på allvar den kommentar han själv här gjorde, nämligen att företagen trodde mer på framtiden under den gamla regeringens tid. Slutsatsen skulle alltså vara: Under den gamla regeringens tid bemästrade man den internationella konjunkturutvecklingen på ett sätt som inte den nya regeringen gjort. Fullt så mäktig var sannolikt inte den gamla regeringen att den hade något avgörande inflytande på den internationella konjunkturutvecklingen, som ändå varit avgörande för utvecklingen här.

Gunnar Sträng talade om att vi sannolikt inte hade sålt mera stål eller massa om vi haft en annan kostnadsnivå. Men varför undviker Gunnar Sträng att tala om bearbetade varor, som är ett växande inslag i vår export, och om verkstadsindustrins konkurrensförmåga? De kalkyler vi gjort i finansplanen visar att byttsbalansen skulle vara 8 miljarder bättre om vi hade haft en kostnadsnivå som var jämförlig med den i vår omvärld. Betvivlar Gunnar Sträng den siffran och i så fall på vilka grunder? Det är en central fråga i detta sammanhang.

Gunnar Sträng reagerade mot min debatteknik och ville alltså inte ta upp frågan om den långsiktiga målsättningen för näringspolitiken och arbetsmarknadspolitiken – 400 000 nya jobb och arbete åt alla. Jag beklagar detta men jag vill samtidigt påpeka att det inte är jag som har fört in den frågan i debatten. Gunnar Strängs partiledare och partivänner har tidigare i dag talat om detta, och det är kanske från den synpunkten förklarligt om jag vill ha ett klarläggande av var socialdemokratin står i den frågan. Socialdemokratis kritik mot framför allt centerpartiet kan ju komma att tolkas så att man ifrågasätter de långsiktiga sysselsättningspolitiska målen.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Nej, Gunnar Sträng, det är ingalunda så att det i själva verket är riktigt bra ställt med statsfinanserna. Det finns tvärtom betydande problem, och de redovisas också klart och uppriktigt i budgetförslaget och i de olika kommentarer som vi har gjort om det. Det finns ingenting av blå dunster i den redovisningen – den präglas av stramhet.

Det finns ändå skäl att inte bara redovisa budgeten på ett traditionellt sätt med inkomster av skatter och avgifter och annat och utgifter på ett antal huvudtitlar utan att också redovisa socialförsäkringssektorn och få en bild av hela den konsoliderade sektorn och av det finansiella sparandet i nationen. Vi gör också den redovisningen, och vi följer därmed de rekommendationer som exempelvis OECD och Valutafonden har gjort. Vi gör alltså en redovisning av det slag som sker i andra länder, och därigenom får man en klarare och mer nyanserad bild av den offentliga ekonomin. Men också den bilden inger bekymmer, och det säger vi också klart ut.

Budgetunderskottet säger alltså inte att allt är bra ställt. Men jag menar att budgetunderskottet är försvarligt och acceptabelt i det konjunkurläge som vi nu befinner oss i. Ett mindre budgetunderskott skulle varit möjligt att uppnå, men då hade vi fått ha lägre ambitioner när det gäller sysselsättningen och den sociala tryggheten. Arbetet är inriktat på att nå mer balanserade statsfinanser, och på flera ställen i budgetförslaget sägs också att det finns behov av en statsfinansiell restriktivitet och att behov därav också torde finnas under de närmaste åren.

Skulle jag låna pengar, skulle jag kanske inte heller göra det på villaområden utan på vad näringslivet och samhällsekonomin ger oss och på att förbättra konkurrenskraften i det svenska näringslivet. I budgetförslaget och i den ekonomiska politiken ligger också en rad åtgärder just för att förbättra konkurrenskraften i svenskt näringsliv. I det socialdemokratiska förslaget ligger en rad konkreta förslag som skulle riskera att minska konkurrenskraften och äventyra sysselsättningen.

Till sist vill jag notera att budgetunderskottet enligt det socialdemokratiska alternativet inte skulle bli väsentligt annorlunda än enligt vårt alternativ. Visserligen försöker man ge intryck av att man har uppnått ett bättre resultat, men granskar vi närmare de olika förslagen finner vi att det är ingen nämnvärd skillnad mellan de båda alternativen. Vi nödgas alltså för det kommande budgetåret att arbeta med en budget som har väsentligt större utgifter än inkomster, vilket av de två alternativen vi än skulle välja. Skillnaden är den att om vi följde det socialdemokratiska receptet så skulle vi ta väsentligt större risker för sysselsättningen under det kommande året.

GUNNAR STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt svar till herr Åsling är att tidsnöden av kända skäl är sådan att jag inte kan stå här och presentera analyser, även om det skulle tilltala mig mycket – det vet var och en som haft möjligheter att följa mitt arbete i kammaren under åren. Jag får nöja mig med att servera slutsatserna av analyserna.

Jag kan tala om för herr Åsling att den på alla strategiska ekonomiska avsnitt nedåtgående trend som jag redovisade är ett resultat av den politik regeringen fört under 1977. Naturligtvis är den rekordstora inflationen med vad den inneburit för den rent interna köpkraften en av orsakerna i detta.

Så mäktig var inte regeringen, säger herr Åsling, att den kunde påverka den internationella konjunkturen. Det kan jag väl hålla med honom om. Men jag har ju talat om för honom att den internationella lågkonjunkturen hade vi när socialdemokratin med stor framgång svarade för regerandet här i landet och då lyckades särskilja oss från den internationella lågkonjunkturen. Under 1977 och 1978 har vi inte haft någon internationell lågkonjunktur, om vi skall tro på de siffror som ni redovisar i er egen finansplan. Men nu skiljer vi ut oss med en bottenkänning på varje strategisk ekonomisk sektor. Det är det som är det uppseendeväckande.

Till herr Mundebo vill jag säga att det budgetunderskott han serverat enligt min mening icke är försvarligt. Vi har redovisat ett alternativ som innebär ett 6 miljarder kronor lägre underskott. Naturligtvis skulle man kunna önska ett mer radikalt ingripande, men vårt förslag innebär en klar anvisning om en förändrad färdriktning. Sedan får man fortsätta på den vägen för att så småningom komma fram till en vettig finanspolitik.

Om jag har någon halvminut kvar vill jag fortsätta där jag slutade mitt första anförande, nämligen med frågan om energiförsörjningen. Vi använder i dag stora delar av den importerade oljan för att värma upp våra bostäder. Det råder väl inget tvivel om att den oljan kan ersättas med elenergi. De 16 miljarder kronor vi i dag betalar för oljeimporten kan bringas ned avsevärt, till båtnad för bytesbalansen och för att komma till rätta med den bedrövliga utlandsupplåning som vi håller på med, om man får ett starkare inslag av egna försörjningskällor när det gäller energiproduktionen. Vi skulle därigenom dessutom komma dithän – jag är alldeles övertygad om det – att ett fullföljande av det energiprogram som antogs av en så stor majoritet i denna riksdag 1975 skulle bli en impuls till att förbättra den så genant låga investeringsaktiviteten i svensk industri.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling hade oförsiktigheten att nämna mig vid namn och uppkallade mig därför till replik.

Jag förstår att herr Åsling på något sätt rides av maran när han hör talas om de 400 000 nya jobben. Jag misstänker nämligen att det var han som hittade på det där. Liksom herr Fäldin har sin kvarnsten om att avskaffa kärnkraften till 1985, har herr Åsling sin kvarnsten om de 400 000 nya jobben. I braskande annonser, affischer och valtal kunde vi se och höra att det skulle bli 400 000 nya jobb bara centern fick regeringsmakten. Men ni hade inga medel för att tala om hur det skulle gå till, utan det var bara en allmän beräkning. Och så blev det inga 400 000 nya jobb, varav 270 000 i industrin, utan antalet industrijobb har i stället minskat med 70 000. Därför står herr Åsling med sin kvarnsten och har inga medel. Han står mot oss som säger: Ja, vi vill jobb åt alla – och vi föreslår medel. Men vi preciserar inga siffror som kan tolkas som

löften. Man vet nämligen inte hur det kan gå i en föränderlig värld och vi vill vara raka och hederliga mot medborgarna. Däri ligger skillnaden.

Vårt alternativa budgetförslag innebär att produktionen och investeringarna ökar, vilket skapar många nya jobb. Men vi nämner inga siffror, därför att det går inte att göra några preciseringar. Däremot redovisar vi medlen, och sedan får verkligheten ge siffrorna. Ni producerar vackra siffror som inte svarar mot verkligheten och inte ger de arbetslösa något. Det är skillnaden.

När jag nu ändå har uppkallats till replik vill jag passa på att ställa två frågor till herr Åsling, som ju ändå är landets industriminister:

1. Stöder herr industriministern fortfarande herr statsministern och herr jordbruksministern i deras krav på att skrota den svenska kärnkraftsindustrin?

2. I industridepartementet dväljes ju även herr energiministern, eftersom ni sitter i rum bredvid varandra. Ge mig besked om Vattenfall får pengar för att fortsätta färdigställandet av Forsmark 3! Det skall en industriminister verkligen kunna ge besked om.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! När Gunnar Sträng säger att den förra regeringen lyckades särskilja Sverige från omvärlden när det gäller konsekvenserna av konjunkturutvecklingen, så är det något karakteristiskt för vad också vi har lyckats med, eftersom vi har hållit sysselsättningen uppe på en för västvärlden unik nivå. Det vet Gunnar Sträng mycket väl. Han vet också vilka påfrestningar det har skapat på vår ekonomi och vilka konsekvenser det får industripolitiskt och arbetsmarknadspolitiskt. Men kom inte, Gunnar Sträng, och förneka det faktum att vi med arbetsmarknadspolitiska och industripolitiska insatser har lyckats hålla sysselsättningen uppe.

Gunnar Sträng säger någonting mycket förbluffande, att det f. n. inte finns någon internationell lågkonjunktur. Det är ett yttrande som i och för sig inte tarvar någon ytterligare kommentar eftersom det är orimligt. Om man ser till de svenska företagens problem på marknaderna och till den internationella utvecklingen, så tyder alla tecken på ett signifikant sätt på en lågkonjunktur av mycket genomgripande och svårartad karaktär, den svåraste under efterkrigstiden. Den diskussionen är alltså ganska meningslös.

Till Olof Palme, som glädjande nog tog till orda i den här debatten, vill jag säga att jag inte upplever det som en kvarnsten att ha ett långsiktigt mål för näringspolitiken och arbetsmarknadspolitiken. Det är anmärkningsvärt av oppositionsledaren, som ju ändå har tillfört svensk debatt mycket av principiellt intresse och visioner, att förneka att man också skall kunna ha ett mera långsiktigt mål för näringspolitiken.

Om det skall vara meningsfullt mot bakgrund av det planeringssystem som den gamla regeringen initierade med länsramar och sysselsättningsstal, skulle det i rimlighetens namn kunna konkretiseras i en summa av de planer som man arbetar fram i länsplaneringen. Det är genant att oppositionsledaren förnekar denna enkla konsekvens av det politiska planeringssystem för vilket

den gamla regeringen egentligen har ansvaret. Dessutom, Olof Palme, när Ingemund Bengtsson såsom arbetsmarknadsminister skrev sina direktiv till sysselsättningsutredningen angavs 380 000 å 400 000 nya jobb som det mål sysselsättningsutredningen skulle ha för sitt arbete.

Låt oss konstatera att det är anmärkningsvärt att socialdemokratien och oppositionsledaren lägger ned så mycken möda på att förklara att man inte vill ha en konkretisering av det övergripande mål – arbete åt alla – som man ändå har vunnit politisk enighet om. Även Gunnar Sträng må förstå att min fråga från den synpunkten är berättigad.

När det gäller frågorna om energipolitiken vill jag påpeka att energiministern kommer att ta till orda här i morgon. Det kan vara lämpligt att ta diskussionen beträffande Forsmark 3 då.

För Asea-Atom och kärnkraftsindustrin gäller de industripolitiska målsättningar som gäller för annan verkstadsindustri här i landet, dvs. om man inte har marknad för sin produktion får man lov att anpassa sig därefter. Det är innebörden i mitt yttrande. Min uppfattning är alltså att de principer som gäller för industrin i övrigt måste gälla även för denna speciella del av vår verkstadsindustri.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Ett ord till om budgetunderskottet. Det har sagts att regeringens förslag skulle vara icke försvarligt men det socialdemokratiska alternativet försvarligt.

Nu menade Gunnar Sträng att det socialdemokratiska alternativet skulle vara 6 miljarder kronor lägre än regeringens. Enligt den socialdemokratiska partiordföranden för några timmar sedan skulle alternativet vara 5 miljarder kronor lägre. Själv anser jag att skillnaden för det kommande budgetåret rör sig om ungefär 1 miljard kronor. Då bygger jag på gällande skatteregler. Eftersom Gunnar Sträng torde vara tämligen väl bevandrad i de lagarna, kan han nog inte komma till ett särskilt annorlunda resultat.

Jag har svårt att se att gränsen mellan försvarligt och icke försvarligt i en budget på ungefär 150 miljarder kronor går vid en enda miljard. Problemet med alternativet ligger nog inte i att skillnaden är 1 miljard eller ens 5 eller 6 miljarder kronor, utan det ligger i de effekter på näringslivets konkurrenskraft och på sysselsättningen som de alternativa förslagen kan få. Enligt min bedömning skulle det innebära betydande risker för konkurrenskraft och sysselsättning att följa alternativet.

OLOF PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Tårarna rinner utmed mina kinder när jag hör herr industriministern säga att jag kan anföra synpunkter av principiellt intresse i den svenska debatten. Jag tackar.

Men av mera praktiskt intresse i dag är ju huruvida centerpartiet står fast vid sitt vallöfte att skaffa 400 000 nya jobb till 1980. Så började ni. Nu säger herr Åsling: Får man inte ha en långsiktig målsättning i politiken? Jo, visst får man det. Men här var det fråga om en sifferprecisering inom en begränsad

tidsperiod, och det står icke alls någon sifferbestämning i direktiven till sysselsättningsutredningen – det har redan före arbetsmarknadsministern påpekat för herr Åsling.

Det är tredje gången som herr Åsling ställs inför frågan: Står ni fast vid ert vallöfte om de 400 000 nya jobben till 1980? Det är tredje gången som herr Åsling säger att det var bara ett riktmärke för den långsiktiga planeringen. Hanen har galit för tredje gången, herr Åsling – om centerpartiet nu har några hanar i sin himmel.

Det är icke genant att kräva arbete åt alla. Det kommer säkert det parti som jag tillhör att kräva så länge det består. Men det är genant att som sitt huvudvallöfte vid sidan om detta med kärnkraften lova 400 000 nya jobb när man inte kan förverkliga löftet. Det är inte genant att ha målsättningar, men det är genant att lova så oerhört mycket mer än man kan hålla och när i själva verket industrissysselsättningen rasar neråt.

När det sedan gäller den svenska kärnkraftsindustrin så var det ju icke ett allmänt principiellt resonemang ni förde. En industri måste ha en marknad – o, ja – men här sade jordbruksministern att den svenska kärnkraftsindustrin kan läggas ner. Han stöddes av statsministern, och han stöddes måhända av industriministern. Står industriministern fast vid detta jordbruksministerns krav att den svenska kärnkraftsindustrin skall skrotas? Det är ett intressant besked från en industriminister.

Slutligen ett par ord om Forsmark 3. I vanliga fall brukar Nils Åsling inte vara buskablyg. Det är svårt att slå på en TV-apparat där han inte är beredd att meddela någonting till svenska folket, även om innehållet kanske inte alltid är så kristallklart. Men den här gången säger han: Vi skall väl vänta på det oerhört skickensedigra budskap som herr Olof Johansson kan ge.

Glänta på förlåten, herr Åsling! Tala om i dag! Det är ändå herr Åsling som är industriminister. Skall Forsmark 3 få pengar via Vattenfall för sitt färdigställande eller ej? Den frågan kan besvaras med ja eller nej.

GUNNAR STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag lär ha gjort mig skyldig till en felsägning beträffande årtal. Jag utgår ifrån att våra skärpta sekreterare redan har observerat att det var frågan om 1977 och inte 1927.

Jag vill för herr Åsling tala om ytterligare en gång, även om det kanske inte lönar sig, att särkillnaden ligger inte i frågan om sysselsättningen. Det är därför det är så med förlov sagt fånigt att gå upp i talarstolen och fråga om socialdemokratin inte står för sysselsättningen.

Särskillnaden mellan oss och andra nationer är den att när det var dåligt ute i världen lyckades vi under den gamla socialdemokratiska regeringen hålla aktiviteten uppe såväl när det gällde industriinvesteringar och när det gällde allmän tillväxt som när det gällde internkonsumtion. Nu när det är bättre ute i världen – nonchalera inte tillväxtsiffror på 3,5 och 4 % under 1977 och 1978, den senare siffran prognossiffror – då tvingas vi här hemma inregistrera djupdykningar på dessa väsentliga områden. Där ligger skillnaden, så enkelt är det.

Sedan skulle jag också, för att redovisa det hela ytterligare, vilja säga att anledningen till den här dystra utvecklingen och den här nedgången internt och i olika sammanhang är naturligtvis en följd av att vi hade en rekordartad inflation under 1977 – en inflation som backats upp genom flera devalveringar och påslag på mervärdesskatten, med de konsekvenser vi nu kan avläsa.

Till herr Mundebo skulle jag faktiskt vilja ställa en fråga – han är ju vänlig att fortfarande vara kvar i kammaren. Skillnaden på 1 miljard bestrider jag; skillnaden ligger någonstans mellan 5 och 6 miljarder, och det är ändå en klar redovisning av en ändrad färdriktning. Men låt mig fråga herr Mundebo i hans egenskap av ansvarig för skattepolitiken och i sista hand för de svenska skattebetalarnas intressen: Hur kan man stå till svars gentemot skattebetalarna med en energipolitik där handlingsförslamningen nu kostar 50 miljoner per månad och där aggregaten 7–10 – samtliga är i det skedet att de i en nära framtid successivt kan börja leverera energi, och billig energi, till vårt samhälle – icke får klarsignal? Det är ju ett slöseri. Ingvar Carlsson har anfört siffror – jag inskränker mig till att säga att man kan räkna förlustmiljarderna i tvåsiffriga tal.

Det finns, herr talman, som jag ser det bara en förklaring till detta, och eftersom jag nu är blockerad i fråga om ytterligare svar från talarstolen, så syndar jag på nåden i tio sekunder genom att säga: Förklaringen är väl helt enkelt den, att även om ni har skilda uppfattningar inom regeringen i denna så utomordentligt väsentliga fråga för näringsliv, för tillväxt och för samhälle är ni blockerade så länge ni har ett regeringsprogram som kan uttryckas i sex enkla ord, och det är: Ni måste hänga kvar till 1979.

Industriministern NILS ÄSLING:

Herr talman! Gunnar Sträng har ju ett grundmurat rykte som både pedagog och ekonom. Jag måste säga att jag efter det senaste inlägget här blir något besviken på denne erfarna ekonom.

Gunnar Sträng tycker att det är fänigt att stå i talarstolen och tala om orsaken till djupdykningarna. Men det är ju ändå så, att den lageravveckling som är ett karakteristiskt inslag i det gångna årets utveckling inom näringslivet i väsentlig utsträckning är orsaken till vad Gunnar Sträng kallar djupdykningen. Och den utvecklingen är naturligtvis den logiska följden av den extrema lageruppbyggnad vi har haft under tidigare år och det mest påtagliga beviset på förlorade marknadsandelar, på industrins svårigheter att finna avsättning för sin produktion – alltså ett belägg för att vår konkurrensförmåga inte har varit vad den skulle vara.

Till Olof Palme vill jag säga, att självfallet står jag fast vid vår målsättning om de 400 000 nya jobben. Det är en självklarhet, och jag har försökt förklara det för Olof Palme och Olof Palmes partivänner här i kammaren upprepade gånger. Men det anmärkningsvärda är att den tidigare statsministern och den nuvarande oppositionsledaren på detta sätt försöker leda i bevis att socialdemokratin ifrågasätter den egentliga konsekvensen av den länsplanering beträffande den sysselsättningspolitiska utvecklingen i landets regioner som den gamla regeringen initierade. Det är ju detta det är fråga om. Det här är

ingen löst påklistrad siffra som hör valplakaten till. Det är den summa, det är den konsekvens man kan utläsa ur de länsplaneringsomgångar vi har haft och den sysselsättningspolitiska analys som de har givit upphov till.

Olof Palme! Jag tycker det är en överloppsgärning att lägga ner så mycket energi på att förklara att socialdemokratin inte står vid någon kvantifiering, vid någon fixering av sina mål när det gäller arbete åt alla. Det är generande att det stora oppositionspartiet med den förankring det har bland arbetare och tjänstemän för den agitationen. Låt oss i stället ta gemensamma tag för att förverkliga detta mål. För min del skall jag gärna erkänna att såsom konjunkturen nu har utvecklats kommer det att krävas stora insatser inom samhällets olika sektorer, men att förneka att man behöver ett mål av den här karaktären är mycket anmärkningsvärt, och det är beklagligt att vi möter sådana inslag i den politiska debatten f. n.

Beträffande jordbruksministerns yttrande vill jag säga att det är hans sak att lämna en kommentar. Jag vill inte kommentera hans yttrande utan önskar bara upprepa att jag instämmer i jordbruksministerns uttalande så till vida, att om marknaden för en sektor av svenskt näringsliv av en eller annan anledning viker, får man också anpassa produktionen inom den sektorn därefter. Något undantag för kärnkraftsindustrin kan inte gälla. Det sätt att utforma näringslivets dispositioner och samhällets industripolitik som gäller för industrin i övrigt måste också gälla för denna speciella del av vårt svenska näringsliv.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Som utgångspunkt för en seriös debatt i de här frågorna är Gunnar Strängs siffror egentligen inte bättre än Ingvar Carlssons. Möjligen är de så till vida bättre att de gäller en kortare tidsperiod och lägre nivåer. Det är alltid lättare att göra antaganden om kortare tidsperioder än om långa. Men jag hoppas att varken Gunnar Sträng eller Ingvar Carlsson vandrar runt i landet med siffror av det här slaget, eftersom de bygger på ett så otillräckligt underlag och på antaganden som starkt kan ifrågasättas.

Vi behöver en debatt, byggd på ett mera omfattande underlag än detta, och den debatten skall jag gärna medverka i. Men låt inte en fortsatt energidebatt bygga på siffror av detta slag – med så mycket av antaganden, beräkningar och gissningar som kan ifrågasättas. Debatten är för viktig för att sådana här siffror skall få valsa runt.

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Jag har råkat bli inbokad bland en rad talare som företrädesvis har sysslat med ekonomiska frågor, och då kan det naturligtvis te sig litet egendomligt att ta upp ett annat samhällsviktigt problem. Nu tänker jag inte be om ursäkt för att jag gör det. Jag har nämligen den uppfattningen att oavsett om vi har goda eller dåliga konjunkturer, om vår ekonomi är god eller dålig, är människors rätt till trygghet och säkerhet till liv och egendom i det samhälle som vi lever i av väsentlig betydelse. Jag skulle nästan vilja säga att det är den främsta uppgiften i ett ordnat samhälle att klara sådana saker. Jag

tänker inte så mycket på de stora frågorna om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, problem som i och för sig skulle vara värda ett eget kapitel i en allmänpolitisk debatt, inte minst mot bakgrund av att Förenta nationerna har förklarat 1978 som de mänskliga rättigheternas år och mot bakgrund av att man diskuterar liknande frågor vid konferensen i Belgrad, vilken ju är en uppföljning av säkerhetskonferensen i Helsingfors. Jag kan också referera till den för några dagar sedan avslutade debatten i Strasbourg mellan Europarådets rådgivande församling och de nio EG-staternas s. k. Europaparlament. Men det får sparas till ett annat tillfälle.

Vad jag tänker på är i stället vad den vanliga medborgaren riskerar att möta i sin vardag, av brist på sådan trygghet och säkerhet som jag nämnde inledningsvis. Jag skall inte förfasa mig över, långt mindre moralisera över, att vårt samhälle tycks sakna medel och metoder att förhindra mycket grova våldsbrott, inte sällan begångna av människor, som är påverkade av alkohol eller narkotika. Jag höll på att säga "meningslösa brott", men jag skall akta mig för att använda ett sådant uttryck, eftersom det skulle indikera att jag tyckte att det kanske finns brott som är meningsfulla, och det vill jag verkligen inte bli belastad med att ha sagt. Vad jag menar är att det ibland rör sig om brott långt bortom all sans, allt vett och all förklarlighet, där man – oavsett hur man personligen reagerar – på allt sätt måste ta hand om människan bakom brottet. Det är klart att det här liksom på många andra områden inom kriminalvården kan uppkomma, och också uppkommer, idé- och intressekonflikter när det gäller omhändertagande och eventuell vård. Jag har den uppfattningen att brottsoffrens situation i det här sammanhanget måste stärkas och också prioriteras.

Situationen är mycket allvarlig, och prognoserna för framtiden är inte goda. Vi kan, när siffrorna för det gångna året är klara, förmodligen räkna in ungefär 24 000 brott av detta slag. Det betyder en tioprocentig ökning i förhållande till 1976, och det finns ingen reell anledning att anta att ökningen i framtiden kommer att stanna av.

En särskild brottstyp, nämligen rån, har jag en gång tidigare behandlat här i kammaren. Trots att antalet sådana brott är väsentligt mycket mindre än våldsbrottens, förtjänar de stor uppmärksamhet, mycket naturligtvis för deras farlighet, något för att de tillgripna medlen är av betydande storlek, åtminstone när det gäller bank- och postrån, men också för att det är högst sannolikt att den publicitet dessa brott föranleder utgör en sorts stimulans för en lätt påverkbar grupp.

Men i synnerhet denna brottstyp uppmärksammas därför att öknings-takten är så oerhört hög. 1976 anmäldes omkring 2 700 sådana brott. Det är i och för sig inte så mycket mot bakgrunden av alla de brott som begås, men under 1977 ökade siffran med 600 nya brott. Det är en ökning med mer än 20 %. I Förenta staterna har man en rånfrekvens som är ungefär fem gånger den svenska vad gäller antalet anmälda brott per 100 000 invånare. Med den ökningstakt som vi har uppnår vi den amerikanska nivån omkring år 2000 – och det är en framtidsutsikt som vi med all kraft måste värja oss emot.

Låt mig så, herr talman, från denna antalsmässigt ringa brottslighet gå över

till den mest omfattande – förmögenhetsbrotten. Det är inte osannolikt att man, när man är färdig med statistiken för 1977, uppnår en siffra för antalet anmälda förmögenhetsbrott, som uppgår till ungefär en halv miljon. Hur många sådana brott som *inte* anmäls vet vi inte – vi kan bara konstatera att benägenheten att anmäla mindre förmögenhetsbrott har minskat stadigt bl. a. sedan självriskerna på försäkringar höjdes.

Om man utgår från de siffror som jag har nämnt, finner man att ungefär en fjärdedel av alla svenska hushåll under ett år har utsatts för antingen förmögenhetsbrott eller våldsbrott eller i enstaka fall bådadera.

Vi skall inte bli förvånade om detta kommer att utlösa en omfattande och bred reaktion, som kan sopa bort mycket av sunt förnuft och balans i kriminalpolitiken, nota bene om vi inte förutsättningslöst försöker bemästra problemen. Den debatt som flammade upp när brottsförebyggande rådet i december presenterade sin studie över nya åtgärder inom kriminalpolitiken blev rätt kort. Min bedömning är att man sysslade mera med enskildheter i de tankegångar som presenterades än med det övergripande problemet – en ny inriktning av kriminalpolitiken. Här vill jag ge uttryck åt förhoppningen att debatten skall komma i gång igen i samband med remissbehandlingen av brottsförebyggande rådets idéer och förslag. Jag skall inte föregripa en sådan diskussion, men jag vill säga, som jag gjorde för en stund sedan, att vid uppkommande intressekollisioner bör de medborgare i vårt samhälle, som på ett anständigt sätt försöker följa de regler vi ställt upp för vår samvaro, ha ett rimligt anspråk på prioritet för sina intressen.

Men det är inte bara, herr talman, den direkta brottsoffersituationen som irriterar relativt laglydiga medborgare. Det finns indirekta anledningar till irritation också. Den ekonomiska brottsligheten och naturligtvis framför allt skattebrottsligheten drabbar indirekt dem som fullgör sina lagliga skyldigheter mot samhället. Brottsförebyggande rådet uppskattade de inkomster som 1976 undanhölls från beskattning till ungefär 10 miljarder kronor. I den lägesrapport som nu föreligger säger man att det beloppet nog var tilltaget i underkant. Det betyder ingenting annat än att de människor som inte vill ägna sig åt skattebrottslighet får bära bördan av det som sker olagligt. Jag vill gärna säga här att det är angeläget att alla former av lagbrott beivras.

Det finns också en annan kategori av brottslighet som ger allmänheten klara olustkänslor, även om de enskilda medborgarna inte direkt drabbas av den. Jag tänker på den skadegörelse framför allt på offentlig egendom som tenderar att öka i samhället.

I Försäkringstidningens sista nummer för förra året finns det en mycket intressant redogörelse för den vandalisering som har förekommit i en tätort utanför Stockholm. Jag rekommenderar artikeln till läsning och skall inte citera någonting ur den för att inte förta intresset för den. Däremot skall jag bjuda på några siffror härifrån Stockholm som jag har inhämtat.

Kostnaden för att reparera efter vandalisering i tunnelbanan uppgick 1976 till 10 milj. kr. Det var litet mera än normalt – det vanliga är 5–6 milj. kr. – men man hade satt fyr på några tunnelbanevagnar just 1976, så det blev litet dyrare. Att bota skadegörelsen på idrottsanläggningarna gick på 1,8 milj. kr.

Att bota skadegörelsen i skollokaler och vad därtill hör – småstölder och annat sådant – gick på 5–6 milj. kr. Vattenverket var billigt att bota skadorna på – de skadorna gick inte till mer än 70 000 kr. På gator och torg kostade skadegörelsen på lampor, gatuskyltar, planteringar och vad därtill hör inemot 2 milj. kr. När allt kommer till allt har man i Stockholm betalat ungefär 25–30 milj. kr. för att bota vandalisering och småstölder.

Ett hastigt överslag ger vid handen att det inte bara skapar obehag för den enskilde medborgaren att titta på eländet, utan att det skapar ett direkt obehag för honom eller henne också på ett annat sätt. 30 milj. kr. motsvarar en förhöjning med 15 à 20 öre per skattekrona här i Stockholm. Det betyder att man i en normal inkomsttagarfamilj betalar en hundralapp extra för att bota den skadegörelse som förekommer i staden. Och när vi alla vet hur noga vi är med att försöka räkna ut hur stora skattesänkningarna kan bli och hur man även redovisar små belopp som framgångsrika lösningar, förstår vi att en förlust på 100 kr. för en vanlig människa naturligtvis inte är acceptabel. – Därmed har jag kanske, herr talman, försvarat att jag även gick in i en ekonomisk debatt i det här sammanhanget.

Det jag har sagt visar att alla människor på ett eller annat sätt, i högre eller lägre grad, är berörda av den brottslighet som förekommer. Det är därför ett gemensamt intresse för oss alla att bekämpa brottsligheten, kanske inte så mycket för att försöka rädda hundra kronor för en eller annan – det finns förvisso högre samhällsvärden som står på spel, om brottsligheten släpps lös. Det gäller för oss att skapa ett samhälle som det känns tryggt att tillhöra men också, skulle jag vilja säga – och nu använder jag ett ord som jag är mycket försiktig med att använda, eftersom det är så svårdefinierat – ett samhälle som är rättvist.

Andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Vid den allmänpolitiska debatten för ett år sedan hade jag anledning att föra fram några kritiska synpunkter på den borgerliga regeringens första finansplan. I den gav nämligen ekonomiministern en ensidig beskrivning av den svenska ekonomins problem: nästan allt ont härleddes till ett för högt kostnadsläge.

Jag, liksom senare finansutskottet, protesterade mot den förenklade orsaksförklaringen och pekade på andra faktorer som också påverkar konkurrenskraften. Därtill menade jag att en varning för prisutvecklingen var på sin plats.

Nu kan vi se resultatet för löntagarna. Det har inte varit bra. Problemen i världsekonomin har med full kraft slagit till mot vårt land. Regeringen har inte haft förmåga att värja sig mot detta problem; tvärtom har bristen på handlingskraft försämrat situationen för löntagarna.

Med den ekonomiska politik som förts har Sverige hamnat i topp i inflationsligan. Det faktiska prisutfallet under loppet av 1977 blev rekordar-

tade 13 %, vilket kan jämföras med 9,4 % året innan. Går vi till dagligvarorna, finner vi att prishöjningen där blev hela 17 %. Föregående år var den 9,8 %.

Att det är dagligvarorna som leder prishöjningarna är naturligtvis särskilt allvarligt, eftersom de väger tyngst i låginkomsttagarnas, barnfamiljernas och pensionärernas budget.

Att mot denna inflationspolitik kunna hävda löntagarnas köpkraft har inte gått under 1977. Vi tvingas nu konstatera en sänkt reallön efter skatt för den genomsnittlige industriarbetaren med omkring 3 %, något som vi inte behövt vara med om sedan vi senast hade en borgerlig regering.

Det var omöjligt att 1977 kompensera löntagarna för effekterna av inflationspolitiken utan att försätta landet i en akut ekonomisk kris. Från facklig sida tog vi de samhällsekonomiska hänsyn som rimligen kan krävas av organisationerna, varför ansvaret för standardsänkningen helt faller tillbaka på regeringen.

I sin andra finansplan håller ekonomiministern fast vid sin sneda historieskrivning. Han vill alltså lägga hela ansvaret för de nuvarande svårigheterna på lönestegringarna under 1975 och 1976 och därmed indirekt på arbetsmarknadens parter. Han säger ingenting om de stora import- och exportstörningarna 1973–1974 som inte bara drev upp prisnivån utan också ledde till väldiga vinststegringar. De följande löncstegringarna var ju en anpassning till den situationen. Också de strukturella förändringarna i exportefterfrågan förtigs i beskrivningen av orsakssammanhangen, liksom det förhållandet att man också gör arbetskostnadsundersökningar i andra länder, exempelvis Västtyskland.

Hur lågt skall Sverige ligga för att regeringen, och för den delen också Svenska arbetsgivareföreningen skall känna sig nöjd? Det är en fråga som redan ställts här i dag, men trots den sifferexercis som har presterats här i kammaren tidigare förtjänar den att upprepas eftersom den är av vikt för Sveriges löntagare.

Regeringens stora insats för att dämpa kostnadsinflationen och lägga grunden för en lugn avtalsrörelse i år är enligt den egna beskrivningen skattepaketet för 1978. Det påstås vara genomfört efter samråd med arbetsmarknadens parter. För Landsorganisationens del måste jag klart deklarerat att något sådant samråd inte har skett. Vi har bara blivit föremål för en enkelriktad information i frågan.

Kommer nu de statliga skattelättnaderna och principförslaget om kommande indexreglering att underlätta årets avtalsrörelse?

Svaret är tyvärr tveklöst nej!

Om LO inte skall överge den solidariska lönepolitiken tvingar regeringens skatteskalor tyvärr fram en hög nivå på uppgörelsen. För att trygga de lågavlönades köpkraft och undvika en ytterligare sänkning i förhållande till december 1977 krävs för deras räkning flera procent extra i kontantlöneökning i förhållande till högre avlönade.

Låt mig ta några exempel som visar hur skatteomläggningen 1978 slår.

Vad skulle behövas för att ge oförändrad köpkraft under året? Ja,

ekonomiministern räknar i år, litet mera uppgivet än 1977 men visare av erfarenheten, med 9 % inflation. För att kompensera det skulle den som tjänar 40 000 behöva en 8-procentig kontantlönehöjning om ingen hänsyn tas till kommunalskatteförändringar. För den som tjänar 65 000 behövs det 6 %.

Arbetsgivareföreningen har hitintills erbjudit löntagarna en prolongation, dvs. en förlängning av 1977 års avtal. Det skulle innebära att man då bara får del av den statliga skattesänkningen. Den motsvarar för den som tjänar 40 000 kr. om året 2,6 % höjning av inkomsten efter skatt. För den som tjänar 85 000 kr. representerar den ett mer än dubbelt så stort procentpåslag, nämligen 5,8 %.

Att Arbetsgivareföreningen inte tycker om den solidariska lönepolitiken är allom bekant. Från det hållet brukar man inte försitta ett enda tillfälle att tala om vilka nackdelar man anser att den innebär. För varje avtalsrörelse blir arbetsgivarnas motstånd mot särskilda låglönespåslag allt hårdare.

Med den senaste skatteomläggningen ger regeringen ett rejält handtag åt Arbetsgivareföreningens lönepolitiska linje. Tydligare kan man inte visa att man är emot en rättmätig fördelningspolitik, att man är ute för att öka klyftorna i samhället.

Bedömningen av skatteomläggningens effekter är inte något som LO är ensam om. Så här säger Privattjänstemannakartellen i ett uttalande gemensamt med Landsorganisationen: "En låglönesatsning måste också göras, föranledd av skatteomläggningens konstruktion och av den solidariska lönepolitik som LO/PTK är beredda att föra."

Så var det alltså, herr talman, med det regeringsbidraget för att underlätta avtalsrörelsen!

En kommande indexreglering gör inte saken bättre. Mot bakgrund av årets skatteomläggning och kommande indexreglering är det omöjligt exempelvis för LO att i år gå in i en flerårsuppgörelse.

Vad man nu onekligen måste fråga sig är: Har regeringen flera förslag i bakfickan för att "underlätta" avtalsrörelsen?

Vad som nu skulle behövas är att också regeringen tog ett ansvar för inflationen – inte bara skjuter över skulden och ansvaret för dess bekämpning på andra.

Finansplanen innehåller en del utfästelser om skärpt prisövervakning. Men vad som nu behövs för att vi skall komma fram till en uppgörelse på arbetsmarknaden är exempelvis ett omedelbart prisstopp, som också krävs i det socialdemokratiska alternativet.

Kampen mot de snabba prisökningarna måste nu föras över ett brett fält. Från facklig sida skulle vi vilja se ett rejält program mot inflationen. Det skulle vara en verklig hjälp i avtalsrörelsen.

Ett sådant program måste täcka över ett vitt fält: Utöver en effektiv prisövervakning behövs en förbättrad prisinformation. En fortsatt mellanprislinje på baslivsmedlen måste garanteras. Kravet på ett effektivt jordbruk måste återföras i första rummet i jordbruksregleringarna. Boendekostnaderna måste fördelas rättvisare. Det måste finnas en fungerande konkurrensbe-

gränsningslag. För att komma till rätta med den internationella inflationen behövs en bättre kontroll över de multinationella företagen och deras prissättning och någon form av stabilisering av råvarupriserna.

Den inflation som vi nu ser framför oss tvingar löntagarna att i år kräva en köpkraftsgaranti i avtalet. Principiellt innebär den att om konsumentprisindex under året ökar med en viss procent i förhållande till indexet för december 1977, så skall parterna omgående ta upp nya förhandlingar i syfte att justera lönerna. Om en överenskommelse inte kan träffas, skall parterna ha rätt att säga upp avtalen. Uppsägningstiden blir då mycket kort.

Med sin skatte- och prispolitik anger regeringen viktiga ramar för avtalsförhandlingarna. Sådana kan vi inte komma ifrån. Det tillhör en regerings ansvar att sätta upp dessa ramar. Men vi avvisar bestämt att man skulle vidga förhandlingarna till att också ta in regeringen som en tredje part.

För att över huvud taget gå in på inkomstpolitiska samtal med samhället måste man enligt Landsorganisationens mening ställa olika motkrav. Samhället måste bl. a. effektivt bekämpa både arbetslöshet och inflation och erkänna fackföreningsrörelsens strävan till inkomstutjämning. Med nu förvärvade erfarenheter skulle jag också vilja tillägga att man måste kunna lita på att regeringen för en konsekvent ekonomisk politik.

Inte på en enda punkt har, menar vi, regeringen närmat sig de här kraven. Allt tal om ett "socialt kontrakt", slutet mellan LO och regeringen, kan därför avfärdas.

Vid sidan av oron för standardutvecklingen för våra medlemmar känner vi naturligtvis också stor oro över sysselsättningen. Antalet arbetstillfällen inom industrin kommer uppenbarligen att minska. Man kan i finansplanen se att 40 000 industrianställda befinner sig inom riskzonen. Den öppna arbetslösheten kommer sannolikt att öka.

Det krävs nu en rad åtgärder för att rädda arbetstillfällena. På kort sikt fortsatta arbetsmarknadspolitiska insatser. På längre sikt forskning och utveckling, olika former av näringspolitiska satsningar.

Vi måste också snarast komma ur den förlamning som avsaknaden av en energipolitik innebär. Arbetet är hotat inte bara för de anställda i Forsmark, Oskarshamn, Finspång, Västerås och andra orter som är direkt berörda av kärnkraftsutbyggnaden. På sikt hotas hela vår framtida industristruktur, om det inte kan produceras tillräckligt med energi. Den väldiga kapitalförstörelse som ligger i att nuvarande kärnkraftverk skrotas tär också på de samlade resurser vi här att trygga framtida arbetstillfällen.

Vi menar att nu hotas löntagarnas arbeten och standard. I den situationen måste det till en kraftfull regeringspolitik. I stället förefaller det en utomstående som om regeringsarbetet passiviserades av inbördes kamp om energipolitiken, och det är beklämmande.

Herr talman! Jag sade inledningsvis att det förra och första året med borgerlig regering inte var bra för löntagarna. Det finns uppenbara risker för att det andra blir ännu värre: Flera arbetslösa. Än högre priser. Ökade inkomstklyftor. Lägre standard.

Det finns de som ifrågasatt det riktiga i att fackföreningsrörelsen tagit *politisk ställning*. Med de erfarenheter vi nu har måste det i dag stå klart för alla: Det räcker inte med fackliga insatser – det måste också till ett politiskt ställningstagande för att slå vakt om löntagarnas intressen!

ROLF WIRTÉN (fp):

Herr talman! I regeringens budgetförslag prioriteras fyra områden:

Sysselsättningen.

Näringspolitiken med dess anknytning till forskning och teknisk utveckling.

Social trygghet.

Energibesparande åtgärder.

De här åtgärderna har i en hård budgetmangling fått förstärkta resurser. Jag tror att inte ens oppositionen har något att invända mot den prioriteringen. Det är fyra centrala områden som, i det kärva ekonomiska läge vi nu befinner oss i, måste få förtur i resursfördelningen.

Jag skall, herr talman, först säga något om sysselsättningen. Genom en synnerligen aktiv arbetsmarknadspolitik har det lyckats regeringen och dess arbetsmarknadsminister Per Ahlmark att hålla nere arbetslösheten på en vid internationell jämförelse mycket låg nivå. När 5,7 % av den totala arbetskraften eller 6 miljoner människor inom EG-länderna var arbetslösa i slutet av 1977, var motsvarande tal för Sverige 1,8 % eller 77 000 personer. Men det betyder inte att läget är bra. Senaste statistiken från AMS visar på flera *allvarliga förhållanden*. Försvagningen har främst tagit sig uttryck i en ytterligare minskning av efterfrågan på arbetskraft och ökat antal varsel om personalinskränkningar. Under hela det andra halvåret 1977 låg antalet kvarstående platser 30–40 % lägre än under motsvarande period året innan. Största delen av minskningen faller på industrin. Dess bättre har antalet lediga platser inom den offentliga sektorn kvarstått på en hög nivå. Antalet varselberörda under 1977 uppgick till 68 000, eller dubbelt så många som under 1976.

Man skall också vid bedömningen av vår arbetsmarknadssituation komma ihåg att närmare 185 000 personer i december 1977 sysselsattes i arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och olika former av skyddad sysselsättning. Detta motiverar en fortsatt mycket aktiv arbetsmarknadspolitik. Och det gäller då framför allt att stödja de mest utsatta grupperna på arbetsmarknaden: ungdom, kvinnor och handikappade samt regionalt särskilt hårt drabbade områden. Får jag påminna om att vi *strax före jul* här i riksdagen enades om att tillsätta en delegation för ungdomssysselsättningen. Den är nu tillsatt och kan börja arbeta för fullt med sin viktiga uppgift.

Mot bakgrund av den nu beskrivna arbetsmarknaden framstår det som utomordentligt viktigt att det svenska näringslivet finner marknader under 1978, så att kapaciteten på nytt kan börja utnyttjas för fullt. Men då måste den djupa internationella lågkonjunkturen vika, våra många strukturproblem börja lösas upp och priserna på våra produkter bli konkurrenskraftiga. Regeringen har vidtagit flera effektiva åtgärder för att komma till rätta med de

här problemen, och några ytterligare är aviserade i budgetpropositionen. Frågan är om det räcker. Den internationella draghjälpen tycks inte bli påtaglig – i varje fall inte under det närmaste halvåret.

Den vikande industrisysselsättningen är ett memento. Nybildningen av tillverkningsföretag har under flera år varit mycket ringa. Och de större företagen har genom förlorade marknadsandelar tvingats att minska sina personalstyrkor. Det näringspolitiska klimatet måste sedan något tiotal år tillbaka ha försämrats påtagligt, eftersom utvecklingen har blivit så negativ. En huvuduppgift för den nya regeringen måste därför vara att bryta den här utvecklingen och lyckas med att få till stånd en ny framtidstro i näringslivet. Vi behöver många nya jobb på den svenska arbetsmarknaden. Och det kan vi få om nyföretagandet skjuter fart.

Man kan fråga sig vad som krävs för att det skall ske. Min mening är att åtskilligt av det vi i folkpartiet utlovade i valrörelsen 1976 är sådana saker som, om de förverkligas, leder till en bättre industrimiljö. Det är därför glädjande att när nu ungefär halva mandatperioden har gått, har också många av de här förslagen genomförts. Viktigast är kanske förändringarna i beskattningen av det i maskiner och verkstäder arbetande kapitalet. Dessa ger utrymme för expansion, och de ger många anställda i den mindre företagsamheten ökad trygghet i jobbet. Likaså innebär det 2-procentiga avlyftet av den allmänna arbetsgivaravgiften en stor lättnad för det mer personalintensiva näringslivet.

Generationsväxlingarna har underlättats genom att arvsskatten med vissa förutsättningar kan få betalas in under en tid av 20 år. Förra hösten föreslog regeringen vissa skattereformer som är viktiga framför allt för egenföretagare och mycket små företag. Det avgiftsfria beloppet för egenföretagare höjdes från 18 000 till 30 000 kr. och den diskriminerande s. k. tredjedelsregeln togs bort. I somras tillsattes också den särskilda delegation som skall granska gamla och nya blanketter för att försöka minska blankettraseriet. Och i slutet av förra året tog riksdagen ställning till omorganisationen av företagarförningarna. De regionala utvecklingsfonder som skall bildas kommer att få väsentligt förstärkta resurser till förbättrad kreditförsörjning och utbyggd service i olika former. Sammantaget är det här åtgärder som väsentligt förbättrar företagandets villkor till det gemensamma folkhushållets fromma.

Häromdagen tog jag del av en rapport som avgivits av en svensk fackförbundsdelegation från Metall i Göteborg. Den var i slutet av förra året i Japan för att studera det japanska näringslivet. Många av de problem vi brottas med här i Sverige finns också i Japan, framgår det av rapporten. Exempelvis har 35 000 jobb försvunnit från de japanska skeppsvarven på grund av utländsk konkurrens, framför allt från Sydkorea.

Det som emellertid fångade mitt speciella intresse var några andra iakttagelser. Man betonar betydelsen av att satsa på forskning och teknisk utveckling. Och det tror jag också är nödvändigt för oss. Det är därför bra att regeringen som nästa viktiga åtgärd på det näringspolitiska området har aviserat en proposition med förslag om hur satsningen på forskning och

teknisk utveckling skall ske.

Det andra som jag observerade i rapporten var att det totala sparandet skiljer sig så pass mycket mellan Sverige och Japan. Enligt uppgift var det samlade sparandet 34 % av bruttonationalprodukten i Japan mot 23 % i Sverige. Skall vi vara en avancerad industrination i fortsättningen måste sparandet öka. Enligt nyligen presenterade beräkningar gör sparandet i Sverige en total nettoförlust på ungefär 25 miljarder kronor om året. Det kan man inte kalla sparstimulerande. Viktigast för att rätta till det här är naturligtvis att pressa tillbaka inflationen. Men förslag av den karaktär som lönsparutredningen nyligen framlagt kan stimulera. Skattefri ränta och ett avdrag på skatten med 20 % av det sparade beloppet om pengarna står inne i minst fem år är intressanta förslag. Dock måste här till någon ny tung form av sparande som kan avlösa den kapitalbildning som skett i AP-fonderna och som inte kommer att ha någon tillväxt i fortsättningen utan snarast motsatsen. Och då finns möjligheterna att bygga upp ett system med löntagarfonder. Det gäller bara att finna de riktiga formerna, så att man inte kommer i konflikt med den blandekonomi vi har. Det utredningsarbete som pågår i den frågan är av utomordentligt stor betydelse för det framtida samhällsbyggandet.

Det tredje som jag fastnade för i metallarbetarnas rapport från Japan var vad de hade att säga om relationerna på arbetsplatsen. De menar att de är ganska annorlunda. I Japan ser facket ingen motsättning mellan sina och företagets mål. Fackföreningarna och de anställda har intresse av företagets framgång. Självklart finns en motsattsställning mellan arbete och kapital, men den har tonats ner och har inte samma betydelse som i Sverige, säger gruppen. Det finns ett ansvar och en hängivenhet inför arbetet och företaget som inte har sin motsvarighet i Sverige menar man. Hos oss råder en svagare samhörighet med företaget, och det är naturligtvis inte bra.

Är det här riktiga iakttagelser, så tycker jag att ett av huvudmålen med våra arbetsdemokratiska reformer har gått snett. Vad vi vill åstadkomma med dem är att skapa en bättre vi-anda på arbetsplatserna. Främlingskap inför arbetet ger varken trivsel eller bra produktionsresultat.

Betydelsen av att ha ett meningsfullt arbete kan inte överskattas. Det har ett egenvärde. Det ger ekonomisk trygghet för individ och familj. Och det ger en social förankring som skapar trygghet i tillvaron. Om dessa värden blev jag realistiskt påmind häromdagen, då jag var med på en konferens anordnad av socialvårdskonsulenterna i mitt hemlän, Jönköpings län. Chansen till arbete betydde i allmänhet, menade de här erfarna socialvårdarna, också chansen till en ny start, chansen till en bättre livssituation för människor i samhällets utkanter. Vår gemensamma strävan att placera handikappade i en normal arbetsmiljö får aldrig mattas. Regering och riksdag får ett nytt tillfälle att åstadkomma praktiska resultat i detta avseende när sysselsättningsutredningens betänkande *Arbete åt handikappade* skall behandlas.

Om vi inte känner vårt ansvar för den här gruppen kommer den bristande solidariteten att leda till mycken social nöd.

Att döma av de rapporter som gavs vid denna konferens och som finns

speglade i många andra sammanhang, är den sociala nöden tillräckligt stor ändå i vårt välfärdssverige.

Alkoholismen är ett växande problem. Socialstyrelsens landsomfattande vådrapport är i sanning ett dystert aktstycke. Alkoholkonsumtionen har fördubblats under efterkrigstiden. Bland eleverna i årskurs 9 är det endast 10 % som inte dricker alkohol, och här har "jämligheten" verkligen slagit igenom. Det finns ingen skillnad i alkoholvanor mellan pojkar och flickor i den åldersgruppen. Forskningen visar att det finns ett klart samband mellan alkoholbruk och missbruk. Ökad konsumtion leder till fler missbruksfall.

Av vådrapporten framgår att vårdapparaten redan är överansträngd. Dessutom fungerar den bristfälligt på grund av skilt huvudmannaskap. Vid läsning av den här rapporten förstår man lätt det allvar med vilket den ansvariga myndigheten ser på situationen. Slutsatsen i rapporten är att alkoholproblemet i Sverige har blivit så omfattande att det inte kan klaras av på ett rimligt sätt inom vårdapparatsens ram. Alkoholkonsumtionen måste helt enkelt dämpas i Sverige, om vi inte skall få ett alkoholproblem som alldeles växer oss över huvudet.

Det alkoholpolitiska beslut som riksdagen tog förra året måste nu följas upp med stor kraft. Det framgår klart av socialstyrelsens redovisning av situationen. Det är en larmrapport som manar till en mångsidig motoffensiv.

ROLF HAGEL (apk):

Herr talman! Avsikten med den allmänpolitiska debatten är ju att *alla* i riksdagen representerade partier skall ges möjlighet att framföra sin syn på regeringens politik och att oppositionen skall få framlägga sina alternativ till densamma. Den sedan några år tillbaka införda tidsbegränsningen hade såvitt jag förstår samma syfte.

Men konfrontationen mellan avsikterna och matematiken har uppenbart resulterat i att matematiken segrat. Arbetarpartiet kommunisterna har fått hälften av den taletid vi anmält oss för. Det innebär, herr talman, att jag tvingas avstå från alla subtila formuleringar och uttrycka mig rätt och rakt på sak.

I min första kommentar till denna regerings andra och näst senaste budget sade jag att regeringen ger barkbröd åt folket och gåslever åt överklassen. Detta är ett konstaterande – inte ett moraliserande. Endast politiskt aningslösa människor kan komma med så fåfänga krav som att en av storfinansens understödd regering och så nära lierad med storfinansens mest reaktionära organisation – Svenska arbetsgivareföreningen – skall föra en politik som gynnar folkflertalet. Den svenska storfinansens och det internationella kapitalet har fått den bästa regering som f. n. går att få.

För de arbetande människorna har regeringens politiska budskap inte inneburit något annat än krav och uppmaningar på återhållsamhet i den privata konsumtionen – alltså vår dagliga kost och andra livsfrönödenheter – men också uppmaningar att varken förvänta eller kräva att de stora bristerna på den samhälleliga servicens område skall avhjälpas. Det finns anledning att

tillägga att även för landets små och medelstora företagare har regeringens uppslutning på monopolföretagens sida blivit en mycket dyr affär.

Under det gångna året har den ekonomiska krisen ytterligare fördjupats. Arbetslösheten har under året blivit än större. Därest man räknar samman de registrerade arbetslösa, de som deltar i beredskapsarbeten eller genomgår utbildning i AMS regi uppgår antalet till mellan 300 000 och 400 000.

För många av dem som har sina arbeten kvar hänger oron över permitteringar eller företagsnedläggningar tungt. De 400 000 nya jobben, som utlovades av landets nuvarande statsminister, existerar inte i sinnevärlden. En grupp som har drabbats mycket hårt är den unga generationen. Över 40 000 ungdomar under 25 år går arbetslösa. Till dessa kommer alla de som deltar i olika former av beredskapsarbete eller omskolningsverksamhet.

Att antalet förtidspensionerade ungdomar under 25 år stiger i takt med att arbetslösheten ökar borde stämma ansvariga till eftertanke.

Men detta förhållande, att allt fler här hemma blir arbetslösa eller påtvingas deltidarbete, har inte hindrat att de stora monopolen ökat sina investeringar i utlandet, samtidigt som dyrbar maskinpark läggs i malpåsar eller skrotas.

Herr talman! Till endast för något år sedan var kapitlexport och utlandsinvesteringar frågor som diskuterades inom en exklusiv krets av fackekonomer. Den tiden är förbi. Nu förs diskussionen på arbetsplatserna och inom den fackliga rörelsen. Man sätter nämligen likhetstecken mellan utlandsinvesteringarna och den stigande arbetslösheten i Sverige. Ett kort citat ur LO-Tidningen nr 36/1977:

”Kapitalet flyr Sverige. Investeringarna görs utomlands. Vad det betyder för den svenska sysselsättningen i förlorade framtida jobb vet ingen exakt. Men att oron ökar är alldeles klart.”

Det är inte småslantar som försvinner ur landet. LO-tidningen har presenterat en tabell som visar att utlandsinvesteringarna ökade från 1,5 miljarder kronor 1971 till 3,5 miljarder kronor 1976 – alltså det år då socialdemokraterna regerade i tre kvartal. Olof Palme har tidigare här i dag sagt att herr Ahlmark har fortsatt den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitik. Detsamma kan sägas om ekonomi- och handelsministrarna beträffande deras fögderi, men med det tillägget att ökningen av kapitlexporten såväl absolut som relativt har stegrats under perioden.

Denna trafik kan drivas legalt på grund av en slapp lagstiftning. Vi har därför i en motion krävt en grundlig översyn av valutalagen.

Miljarderna går i huvudsak till diktaturländer. Den svenska storfinansens investeringsland nummer ett är som bekant Brasilien. Skrytsamt betecknar man São Paulo som Sveriges tredje industristad. Enligt gårdagens DN planeras en ny industrimetropol – Curitiba. Enligt samma källa har svenska företag satsat 1 miljard kronor i Brasilien – en summa som nu Volvo plussar på med en halv miljard kronor.

Under perioden 1972–1976 ökade investeringarna i Brasilien med inte mindre än 764 %. F. n. arbetar 28 000 personer i 25 produktionsföretag i detta land. Det är exempel av det här slaget som skall ställas mot den medvetna avindustrialiseringen av Sverige, de minskade industriinvesteringarna och

den ökande öppna och dolda arbetslösheten.

Herr talman! Den ekonomiska situationen är lika ohållbar i Sverige som i övriga kapitalistiska länder. Herr Bohmans lösning på problemet är att löntagarna skall visa återhållsamhet i lönekraven och inte kräva kompensation för de stora prisstegringar som regeringens politik har lett fram till. I Tyskland, i Danmark, i Finland, ja i hela raden av kapitalistiska länder uppmanas arbetarklassen till återhållsamhet i lönekraven för att bereda exportindustrin bättre möjligheter. Arbetarna i samtliga dessa länder måste naturligtvis ställa sig frågan: Till vilka länder skall då vår export gå i framtiden?

Herr Mundebo uppmanar till sparsamhet; i annat fall måste vi räkna med ytterligare skattehöjningar. Herr Mundebo gav också vid årsskiftet uttryck för synpunkter, som tydde på att regeringen inte var främmande för att aktualisera en statligt reglerad inkomstpolic. I finansplanen dementeras att sådana planer föreligger. Men finansplanens innehåll talar ett annat språk. Grunderna och målsättningen för regeringens åtstramningsprogram och för den fortsatta ekonomiska politiken är nämligen följande:

1. Den privata konsumtionen och köpkraften skall skäras ner för att minska underskottet i utrikeshandeln och ge utrymme för ökade investeringar.

2. Löntagarna skall påtvingas lönesänkningar för att sänka kostnadsnivån inom industrin.

3. Lönsamheten och vinstmarginalerna för industrin i allmänhet och exportmonopolen i synnerhet måste stärkas för att öka exporten och investeringsviljan.

4. Inom den offentliga sektorn genomförs en sparpolitik, som stoppar fortsatta reformer och urholkar redan genomförda.

5. En inkomstpolic uppgörelse träffas som klavbinder fackföreningsrörelsen och gynnar storfinansen.

För svensk arbetarklass är det nödvändigt att gå till kamp mot denna högerkrafternas och monopolens strategi och att slåss för förbättrade reallöner. Vi kommunister avvisar alla former av inkomstpoliciska åtgärder, dvs. alla former där staten söker bestämma över avtalsrörelsen och dess resultat.

Det förslag till "sammhällskontrakt" som bl. a. utarbetats av borgerliga ekonomer i en rapport från Konjunkturrådet är i sak detsamma som de s. k. sammhällsfördrag som serverats i Storbritannien och i Finland. Utgångspunkten för dessa fördrag har varit att monopol och storfinans tillsammans med de arbetande människorna skulle kunna finna lösningar ur den ekonomiska krisen. Krisen måste betraktas i sitt internationella sammanhang och kan inte ses isolerad. Den borgerliga regeringens åtgärder har utan tvekan förvärrat situationen för de arbetande människorna, men krisen är framför allt en kris för kapitalismen såsom system. Krisen inom kapitalismen utnyttjas för att försöka driva arbetarklassens levnadsstandard tillbaka.

Priserna på dagligvaror har under det gångna året stigit med 16,9 %. Hysesstegringar har skett med över 10 %. Härtill skall läggas att de

kommunala skattehöjningarna på många håll uppgår till 3 kr., vilket inte har hindrat att taxor och avgifter har fortsatt att stiga.

Sådan ser den ekonomiska realiteten ut för flertalet människor i vårt land. Och för dessa människor handlar det i dag inte om att öka sparatet – det handlar om att familjebudgeten måste tillföras ökad köpkraft.

Men nu som alltid är det de som tjänar verkligt mycket som uppmanar dem som tjänar sämre att vara återhållsamma – just därför att det är en förutsättning för dem som tjänar bra att behålla sina privilegier. Därför uppmanar vi de arbetande att ta upp kamp mot monopolkapitalet och dess regering, att kräva kompensation för vidtagna prisstegringar för att förbättra levnadsstandarden samt öka köpkraften och därmed öka sin konsumtion.

Det har i olika sammanhang sagts att pensionärernas levnadsstandard måste tryggas. Men hur ser realiteterna ut? Under föregående år steg folkpensionen från 9 666 kr. till 10 734 kr.

Uträknat per dag blir detta 2 kr. 90 öre. Pensionärlunchen på bostadshotellen i Stockholm steg i pris med 2 kr. När pensionären har betalat sin lunch återstår alltså 90 öre per dag till att täcka övriga kostnadsstegringar. Att uppmana dessa människor till ökat sparande är inget annat än öppet och oförtäckt hån.

En lämplig åtgärd vore att omedelbart göra folkpensionen skattefri också i realiteten. I dagens läge kan faktiskt det allra minsta lilla tillskott i form av ATP försämra pensionärernas villkor.

För folkpensionärer liksom för andra eftersatta grupper i samhället gäller det att inte ett ögonblick acceptera teorin om återhållsamhet eller åtdragna svängremmar. Det gäller att slå vakt om vunna framgångar och genom aktiv kamp förbättra livssituationen.

För att förhindra att prisskruven fortsätter att gräva ett allt djupare hål i vanliga familjers ekonomi, kräver vi att ett totalt prisstopp skall införas. Vi kräver också att skattepolitiken läggs om, att hela den odemokratiska skatt som mervärdeskatten utgör slopas, därför att den är riktad mot dem som tvingas att konsumera upp hela eller största delen av sin lön.

Samtidigt vet vi att de verkligt stora kapitalägarna har goda möjligheter att klara sig undan att betala sin andel av skatten. Vi menar att det i budgeten borde ha anslagits mer pengar för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten som sker i form av skatteflykt och kapitalutförsel.

Vi anser det också oförsvarligt att fortsätta med miljardrullningen till krigsmakten. Det är oförsvarligt ur flera aspekter. Dels innebär det att stora ekonomiska bördor läggs på de arbetande människorna, dels innebär det ett deltagande i en militär kapprustning och detta i en tid då det är av yttersta värde att bidrag ges för att förstärka de krafter i världen som verkar för fred och avspänning. President Carters propåer om ytterligare utveckling av den avskryvårda neutronbomben är ett exempel på behovet av ökad vaksamhet.

Frågan om arbete och energi har ägnats stort intresse i debatten. Låt mig kort deklarerat att i arbetarpartiet kommunisterna ser vi det som mycket angeläget att vårt land snabbt befrias från beroendet av importerad olja. Det i

dag enda realistiska alternativet är att i enlighet med 1975 års beslut bygga ut kärnkraften. Att inom landet skapa och utveckla alla leden inom kärnbränslecykeln är en nödvändig åtgärd. Stora värden har redan gått till spillo på grund av regeringens velighet och många arbetstillfällen har berövats bl. a. byggnadsarbetare för att ledande politiker avgett opportunistiska vallöften.

Avslutningsvis, herr talman: arbetarpartiet kommunisterna har i ett femtiotal motioner presenterat verkliga alternativ till den borgerliga politiken. Vi föreslår bl. a. att de ensidiga handelspolitiska bindningarna till de kapitalistiska marknaderna lossas, att Sverige skall driva världshandel i ordets rätta bemärkelse genom att bl. a. söka handelsavtal med Rådet för ömsesidigt ekonomiskt bistånd – SEV. Vi har föreslagit en omfattande nationalisering av kreditväsendet och industrin. Utan en förändring av ägande- och maktförhållandena kommer det nuvarande tillståndet i vårt land att permanentas.

Till herr Palme, med den förpliktande beteckningen oppositionsledare, vill jag säga att vi beklagar att det största arbetarpartiet inte funnit anledning att ompröva tesen "det som är bra för företagen är bra för folket" utan använder alla sina resurser till att kritisera regeringen för dess oskicklighet när det gäller att administrera ett krisdrabbat kapitalistiskt samhälle. I herr Palmes hyllning till herr Ahlmark för att han fullföljt den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken lär det inte komma några instämmanden vare sig från Olofström, från Norrbotten, från arbetarna vid varven eller från andra arbetargrupper i vårt land.

Nej, herr talman! Arbetarrörelsen måste samla sig till en annan politik än den som representeras av herrar Ahlmark, Bohman och Fälldin.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTON (c):

Herr talman! Vårt land har 8 miljoner invånare, vi har vissa naturtillgångar, och dessutom har vi yrkesskickliga arbetare och duktiga företagare. Detta är grundläggande för hur vi skall få det i Sverige. Därmed har jag inte glömt bort det lika nödvändiga arbete som utförs inom utbildning, handel, servicenäringar och övriga områden av vårt näringsliv. Grunden för hela vårt välstånd kan sammanfattas i två ord, och det är effektivt arbete – helst effektivare än vad våra konkurrenter kan prestera. Bibelns ord "Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett" gäller i alla tider, det består än i dag. Det hjälper inte med aldrig så fina teoretiska politiska system – vi återfaller alltid på den effektiva produktionen för att nå ett välstånd.

Det arbetas mycket i vår värld, men det arbetas i många fall ineffektivt, inte minst i de länder där man tillämpar det antikverade systemet socialism.

Jag vill således understryka att det är ett gemensamt intresse för hela svenska folket, oavsett partitillhörighet och andra åsikter, att genom effektivt arbete skapa ett produktionskraftigt näringsliv, som är grundläggande för vårt välstånd. Att fördelningen av arbetets frukter sedan skall ske så rättvist som möjligt har alltid varit en grundläggande princip för centern.

Herr talman! Vårt lands ansträngningar inriktas nu på att skapa effektiv konkurrenskraftig produktion, så att vi kan få en sund ekonomi på lång sikt,

helst utan utlandsupplåning. Regeringen har utfört ett berömvärt arbete för att sanera vårt lands ekonomi och åstadkomma en effektiv produktion. Något egentligt alternativ till regeringspartiernas politik finns inte. Kommunistpartierna befinner sig mest i fablernas värld, och socialdemokraterna har inte lyckats prestera något verkligt alternativ, om det nu beror på oförmåga eller på deras ovana att arbeta som oppositionsparti. Det senare kan dock botas med övning och erfarenhet. När socialdemokraterna har varit i opposition några tiotal år, så kanske man funnit formen bättre än i dag.

Då man lyssnade på herr Palmes tal fann man en massa attacker mot regeringspartierna, men det var ytterst litet av konstruktiv politik som han presterade. På budgetens totalsumma har ju socialdemokraterna endast föreslagit avvikelser som rör sig om några procent. Mycket av detta är vad socialdemokraterna, när de var i regeringsställning, brukade beteckna som överbud.

Finansieringen av de socialdemokratiska förslagen sker genom avsevärda skattehöjningar, som nämnts tidigare här i dag. En av dem är höjningen av löneskatten, som socialdemokraterna kallar arbetsgivaravgift. Detta innebär ju att man lägger en skatt på svenskproducerade varor som inte finns på importvarorna. Man försämrar därmed de svenska företagens möjlighet att konkurrera, vilket i sin tur kan medföra arbetslöshet. I det svåra läge som svensk produktion nu befinner sig i innebär det socialdemokratiska receptet detsamma som att erbjuda en drunknande ett glas vatten. Av alla skattehöjningar som socialdemokraterna föreslår är detta den mest obegripliga – man utformar en skatt på ett sådant sätt att man beskattar den svenska produktionen och lämnar den andra åsido. Om man lägger på en omsättningskatt träffar den i varje fall både importerade varor och svenskproducerade varor, men det gör man inte här, utan man lägger på en skatt som bara träffar de svenska varorna.

Nu har ju socialdemokraterna i dag försökt driva linjen att fram till regeringsskiftet var det, för att säga som det hette i det gamla bröllopstelegrammen, "endast sol på stigen ideligen" i vårt land. Nu vill man ha det dithän, att när det kom en ny regering blev det stora orosmoln, då blev det dåligt i vårt land. Men det går inte att argumentera på det sättet.

När Gunnar Sträng talade om årsresultatet sade han beträffande instrinvesteringarna att de hade minskat, men han glömde bort att säga att de minskade också 1975 och 1976. Det var ingenting nytt att de minskade 1977.

Gunnar Sträng talade även om bostadsinvesteringarna och sade att de minskade också. Men han sade inte att de har minskat ända sedan 1973 fram till nu.

Då det sedan gäller bytesbalansen, som det talats om här i dag, är naturligtvis en av de viktigaste sakerna att åstadkomma balans därvidlag. Det är fråga om de svårigheter vi har att upprätthålla vår konkurrensförmåga i prisavseende på världsmarknaden. Jag skall inte gå in på orsaken till vårt höga prisläge, men faktum kvarstår, dvs. att vi förlorar marknadsandelar och att vår bytesbalans nu visar ett underskott på 16 miljarder kronor. Gunnar Sträng

brukar gärna vilja analysera, men han tog inte alls itu med att analysera varför vi inte kan sälja svenska varor på världsmarknaden mer. Varför säger inte Gunnar Nilsson: Vad är orsaken till detta?

Jag skall inte anklaga vare sig arbetare eller andra när det gäller orsakerna. Men det är nödvändigt att analysera varför vi har svårigheter att sälja svenska varor, och vi måste på något sätt få besked: Vad skall vi göra för att återvinna marknadsandelarna?

För att vi skall kunna bemästra deficitet i bytesbalansen har vi nödgats låna avsevärda summor utomlands. Under den socialdemokratiska regeringens sista år uppgick dessa lån till 20–25 miljarder kr. Från socialdemokratiskt håll har det vid olika tillfällen lämnats missvisande siffror. Man har sagt att den statliga upplåningen inte var så stor under den socialdemokratiska regeringens tid. Det kan man ju säga att den inte var, men det viktiga är inte bara hur mycket staten lånar utan hur mycket landet lånar. När den socialdemokratiska regeringen lämnade in, hade Sverige redan lånat 20–25 miljarder. Det är samma sak där: Vad man nu klandrar hade man själv påbörjat.

Det är klart att vi måste sträva efter att få balans i utrikeshandeln, så att vi kan sluta låna pengar utomlands. Naturligtvis kan det inte ske omedelbart, utan det kräver sin tid. För att nå denna balans i utrikeshandeln måste vi kunna producera varor av hög kvalitet och till konkurrenskraftiga priser. Det kan ingen bestrida. I det fallet har vi naturligtvis ett gemensamt intresse. Vare sig vi är löneanställda, företagare, tjänstemän eller andra inser vi ju att går det inte att sälja svenska varor står vi inför nedläggning av företag och arbetslöshet.

Sveriges höga kostnadsläge jämfört med andra länders föranledde en devalvering av den svenska kronan vid två tillfällen. Till följd av Sveriges valutasamarbete med några andra länder, däribland Västtyskland, hade de svenska valutakurserna kommit på en nivå som knappast var tillfredsställande. Devalveringen var sålunda delvis ett resultat av en på grund av sambandet med den tyska D-marken alltför starkt uppskruvad kurs på den svenska kronan. Därför var också devalveringen delvis endast ett återställande till en för den svenska kronan mera välanpassad kurs. Utvecklingen senare visar också att det nya system som nu tillämpas har fungerat på ett fullt tillfredsställande sätt. Den socialdemokratiska oppositionen har varit svag på den punkten, men man har dock velat framhålla att man motsatt sig delvalveringarna. Jag undrar just hur utvecklingen skulle ha blivit om vi inte företagit devalveringarna. Vi har fått samma besked som vanligt, eller egentligen inget besked alls, från socialdemokratin på frågan: Vad skall man göra? Det är lätt att anmärka, men det är inte lätt att visa vad man skall göra i stället.

Jag vill också tillägga att Sveriges utträde ur orm-samarbetet var nödvändigt, särskilt med hänsyn till D-markens starka ställning, som gjorde det omöjligt för Sverige att i längden följa med Västtyskland med dess allt högre valutakurs.

Av det som diskuterats i dagens debatt är det särskilt en sak som jag vill ta upp. Jag skulle önska att vad jag säger vidarebefordras av de socialdemokrater

som nu är närvarande i kammaren. Man har talat om sysselsättningen och de 400 000 nya jobben. Olof Palme påstod helt framt: Centern har lovat 400 000 nya jobb. Nu vill vi ha besked från socialdemokratins sida: När har statsministern eller någon annan i ansvarig ställning sagt att centern lovar 400 000 nya jobb? Vi har sagt att det fordras 400 000 nya jobb, om man skall nå det resultat som sysselsättningsutredningen ansåg vara ett riktigt mål. Vi har alltså sagt att detta är en målsättning, men vi har icke gett några löften om att skaffa 400 000 nya jobb. Nu har socialdemokraterna i denna kammare så mycket valsat runt med den här siffran att det är på tiden att de tar fram det citat som bevisar att vi har lovat 400 000 nya jobb. Det har inte getts något sådant löfte, så socialdemokraterna borde sluta påstå att vi har lovat någonting sådant. Man kan också fråga sig vilket mål socialdemokraterna har när det gäller sysselsättningen. Det får vi inga besked om. Möjligen säger man att man vill ha full sysselsättning, men då hamnar man ju på samma linje som centern. Skall vi tro på sysselsättningsutredningens uttalande behövs det nu 380 000–400 000 nya jobb, och då blir det alltså fråga om samma mål som centerns. Socialdemokraterna ger mycket dåliga besked om vad de egentligen menar beträffande sysselsättningen.

Jag förvånar mig över Ingvar Carlssons anförande. Han talade om att det var nära ett misslyckande när regeringen skulle bildas. Han luftade också en hel del kritiska synpunkter mot regeringen. Ja, det är klart att socialdemokraterna är mycket missbelåtna. De sade i valrörelsen att de borgerliga inte kunde bli eniga om att bilda en regering. Men det bildades en regering, och man skrev ett utförligt regeringsprogram, längre än vad som utarbetats någonsin tidigare. Socialdemokraterna sade vidare att man, om det skulle bildas en regering grundad på de icke-socialistiska partierna, skulle riskera att de sociala förmånerna skulle försämrats. Det kunde vara risk för att folkpensionerna skulle sänkas, barnbidragen urholkas osv. Man kan konstatera vad som har skett: folkpensionerna har förbättrats, barnbidragen har höjts och de sociala förmånerna i allmänhet har förbättrats. Icke någon av de olycksprofetior som socialdemokratin kraxade fram innan den borgerliga regeringen kom till har infriats.

Jag förvånade mig också över de anmärkningar som Ingvar Carlsson gjorde om regeringens arbete. Vi var i opposition i många år, och vi tyckte vid många tillfällen inte om vad den socialdemokratiska regeringen gjorde. Men vi respekterade det demokratiska spelet. Om socialdemokraterna hade en majoritet och stöd i riksdagen, fick de arbeta på det sätt som de ansåg vara lämpligt. Det förefaller som om Ingvar Carlsson nu icke accepterar en sådan ordning. Om en regering har stöd i riksdagen, må den väl utforma sitt arbete som den önskar, utan att utsättas för kritik från tidigare statsråd, som har skett nu här i dag.

Det saknas politisk ledning, sade Ingvar Carlsson. Ändå gör man en mängd påståenden om alla de fel som den nuvarande regeringen har gjort – det förefaller ändå som om regeringen är så aktiv att man kan hitta en hel del fel i det som den gör.

Man har i dag rätt intensivt diskuterat energifrågorna, och man är mycket

Onsdagen den
1 februari 1978

Anmälan av interpellation

ivrig att få besked. Vi har sagt att energipolitiken skall fastläggas under 1978, men det har ännu bara gått en månad av detta år.

Ingvar Carlsson säger vidare att det finns väljargrupper inom centern och andra partier, som har egna uppfattningar om kärnkraften. Det var skada att han glömde bort det socialdemokratiska möte som hölls i Örebro, där socialdemokrater bildade en grupp som är mot kärnkraften. Han kunde också ha fullständigt redogörelsen med att säga ifrån att de socialdemokratiska partierna i många andra länder är emot kärnkraften. Vi kan konstatera att den nuvarande regeringen har utfört ett utmärkt arbete i den situation vi har, och det är väl att den finns. Den har möjligheter att komma till rätta med de svårigheter som vi just nu har att kämpa med.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarrens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 7 Anmäldes och bordlades

Motion

1977/78:1722 av *Alf Lövenborg*

med anledning av propositionen 1977/78:89 om särskild ersättning till Luleå kommun

§ 8 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 31 januari

1977/78:125 av *Knut Wachtmeister* (m) till budgetministern om skattebestämmelserna för vissa anställda i flygföretag:

Den luftburna personal, sammanlagt ca 150 personer, som är bosatt i Sverige men arbetar i Danmark har blivit hårt drabbad av icke förutsedda konsekvenser av den nuvarande skattelagstiftningen.

Den grupp det är fråga om, piloter, stewardar, purser, flygvärdinnor m. fl., erlägger B-skatt i Sverige, och de får som enda grupp anställda själva betala avgiften till ATP och folkpension, men slipper numera efter beslut av riksförsäkringsverket betala sjukförsäkringsavgiften.

Den som bor i Sverige men arbetar i Danmark i internationell lufttrafik skall enligt gällande regler beskattas i Sverige. Eftersom arbetsplatsen är i flera länder än Danmark gäller inte avtalet mellan Sverige och Danmark för undvikande av dubbelbeskattning, vilket medför ändrade regler i fråga om de sociala avgifterna. Enligt uppbördslagen kan man inte dra preliminär A-skatt för vederbörande i Sverige eftersom inkomsten betraktas som intjänad i Danmark, dvs. där arbetsgivaren har sitt säte. I Danmark kan man vidare inte

göra skatteavdrag eftersom skatt skall betalas i Sverige.

Resultatet blir att till den debiterade preliminära B-skatten kommer de sociala avgifterna för ATP och folkpension trots att den skattskyldige har inkomst av tjänst.

För dem som inte lämnat preliminär självdeklaration har den preliminära B-skatten genom kraftiga kommunala skattehöjningar och högre socialavgifter blivit för låg. Påföljande år har i flera fall den samlade skatten, preliminärskatt, kvarskatt och behov av fyllnadsinbetalning av preliminärskatt, betydligt överstigit den sammanlagda årsinkomsten.

Uppenbarligen erfordras en översyn av gällande lagstiftning så att dessa här relaterade olägenheter snarast undanröjs.

Är budgetministern mot bakgrund av vad som här framförts beredd vidta en översyn av gällande skattelagstiftning för luftburen personal?

Nr 68

Onsdagen den
1 februari 1978

---

*Meddelande om
frågor*

§ 9 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 31 januari

1977/78:272 av *Lennart Pettersson* (s) till kommunikationsministern om kommunikationsradio på fjärrtåg:

Även om järnvägen är ett förhållandevis säkert trafikmedel, inträffar med jämna mellanrum olyckor i anslutning till en tågresa. Det kan exempelvis vara en kollision mellan tåg och bil, människor som kastar sig av tågen eller akuta sjukdomsfall av typen hjärtinfarkt ombord på tåget.

Om liv skall kunna räddas i sådana fall är många gånger beroende på om personen i fråga snabbt kommer under läkarbehandling. I andra fall kan snabba instruktioner från läkare fälla utslaget mellan liv och död. Trots detta har statens järnvägar fortfarande inte skaffat sig någon kommunikationsradio på fjärrtågen, så att tågpersonalen snabbt kan komma i kontakt med läkare och polis. Det är helt klart att människor härigenom har fått sätta livet till i onödan.

Mot denna bakgrund ber jag att få fråga kommunikationsministern följande:

1. Anser kommunikationsministern det tillfredsställande att SJ:s fjärrtåg uppvisar sådana brister i sin säkerhetsutrustning som nu påtalats?

2. Om inte, vilka åtgärder avser kommunikationsministern att vidta för att se till att SJ skaffar sig kommunikationsradio på sina fjärrtåg?

Onsdagen den
1 februari 1978

*Meddelande om
frågor*

1977/78:273 av *Sven-Gösta Signell* (s) till statsrådet *Britt Mogård* om direktiven för utredning rörande integrationen av handikappade elever i det allmänna skolväsendet:

Enligt direktiven till omsorgskommittén, utfärdade 1977-08-11, skall såväl en ändring av huvudmannaskapet för särskolan som en organisationsmässig integrering mellan särskolan och övriga skolformer övervägas.

I utbildningsdepartementets budgetförslag i januari 1978 aviserar föredragande statsrådet att en kommitté skall tillkallas med uppgift att kartlägga och föreslå åtgärder för den fortsatta integrationen av handikappade elever i det allmänna skolväsendet. Även frågan om specialskolans framtida organisation skall ingå i kommitténs arbetsuppgifter.

I stora delar sammanfaller omsorgskommitténs uppdrag med den aviserade kommitténs. I motiveringen till det direkta förslaget i propositionen antyds dock att det nya uppdraget även kan komma att omfatta särskolan.

Mot denna bakgrund hemställer jag att till statsrådet få ställa följande fråga:

Av vilken anledning avser statsrådet att uppdraga åt den aviserade kommittén att överväga integrering av specialskola som även kan omfatta särskola i primärkommunala skolväsendet, med hänsyn till att motsvarande direktiv redan utfärdats för omsorgskommittén?

1977/78:274 av *Paul Jansson* (s) till bostadsministern om tidpunkten för regeringens beslut i visst expropriationsärende:

Vid frågestunden i riksdagen den 15 december 1977 fick jag av bostadsministern det muntliga beskedet att regeringen inom *en månad* skulle fatta beslut om Hjo kommuns begäran om att få exproprieras Sigghusbergs gård i Hjo kommun. Vid förfrågan från Hjo kommun har i dagarna besked lämnats från bostadsdepartementet att ärendet fortfarande är föremål för beredning.

Mina frågor till bostadsministern är följande:

Vad är orsaken till att regeringens beslut i detta ärende ytterligare fördröjts?

När har regeringen *nu* för avsikt att fatta beslut beträffande Hjo kommuns ansökan att få exproprieras Sigghusbergs gård?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 17.53.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert